

Україна:

події,
факти,
коментарі

2013 № 5

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях
№ 5 2013

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія:

В. Горовий, заступник головного редактора

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbuv.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

Ювілейна сесія загальних зборів Національної академії наук України	4
---	---

Аналітика

Пальчук В. XVI саміт Україна – ЄС: крок на зближення	5
---	---

Тарасенко Н. О месте Украины в российской внешнеполитической концепции	15
---	----

Вербицька Н. Випробування України інтелектуальною власністю: політична й комерційна складова	26
--	----

Горовая С. Хакеры... Угроза только ли для власти?	36
--	----

Економічний ракурс

Ворошилов О. Державна програма з розвитку економіки на 2013–2014 рр. в оцінках політиків та експертів	41
---	----

В об'єктиві – регіон

Потіха А. Перспективи майбутніх виборів мера столиці	47
---	----

Худенко А. Суспільно-політична ситуація в Криму у висвітленні ЗМІ	55
--	----

Наука-суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти	63
Астрономічна наука	66

Здобутки української археології	68
Інноваційні розробки та технології	69
Новітні технології для харчової промисловості	69
Біотехнології	70
Освіта та кадрове забезпечення в Україні	71
Охорона здоров'я	75
Наука і влада	77

До уваги держслужбовця

Радченко В., Левченко Ю., Шкаріна В.

Антикризове управління

Список літератури з фондів Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського (2011–2012) (*Продовження*) 79

Коротко про головне

Ювілейна сесія загальних зборів Національної академії наук України

12 березня відбулася ювілейна сесія загальних зборів Національної академії наук України, присвячена 150-річчю від дня народження академіка В. І. Вернадського, участь у роботі якої взяли Прем'єр-міністр України М. Азаров і міністр освіти і науки України Д. Табачник. Глава уряду зачитав привітання від Президента України В. Януковича, яке стосувалося фігури академіка В. І. Вернадського, а від себе додав, що спадщина академіка В. І. Вернадського без перебільшення стала наріжним каменем української державності, що забезпечило Україні місце між країн зі значним потенціалом економічного зростання. «Ця спадщина накладає на нас певні зобов'язання, закликає до максимізації зусиль, спрямованих на найбільш повну реалізацію цього потенціалу», – зазначив М. Азаров. Також під час засідання Прем'єр зазначив, що Національна академія наук сьогодні відіграє ключову роль в організації наукової діяльності в Україні, забезпечуючи постійно високу результативність досліджень. На переконання М. Азарова, саме діяльність академічних спільнот учених забезпечує досить високі позиції України в міжнародних рейтингах.

Так, за підсумками Всесвітнього економічного форуму в Давосі, Україна займає 25-те місце за показниками кадрового потенціалу науки та інженерії. Агентство Bloomberg віддело нашій країні 42-гу позицію в списку найбільш інноваційних країн світу. За словами М. Азарова, у сучасних умовах, коли економічний розвиток забезпечується в основному за рахунок постійних впроваджень нових технологій та інновацій, наука стає справжнім стратегічним ресурсом. «За допомогою Національної академії наук України ми плануємо активізувати розробки в галузі сучасної фармакології, розширити для цього експериментальну базу, нові фармацевтичні виробництва для вирішення завдань імпортозаміщення, плануємо налагодити виробництво радіофармацевтичних препаратів і сучасного медичного обладнання, зокрема планується налагодити серійне виробництво сучасних гамма-камер для радіонуклідної діагностики», – зазначив М. Азаров. Також він наголосив, що участь НАН України дуже важлива у сфері енергозбереження, літакобудування, ракетобудування тощо.

Нагадаємо, що Кабінет Міністрів своїм розпорядженням від 28 березня 2012 р. № 151-р утворив Організаційний комітет з підготовки та відзначення у 2013 р. 150-річчя з дня народження академіка В. І. Вернадського, а також затвердив план заходів з підготовки і відзначення річниці. Згідно з прийнятим розпорядженням головою Оргкомітету назначено міністра освіти і науки Д. Табачника.

Аналітика

В. Пальчук, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. наук із соц. комунікацій

XVI саміт Україна – ЄС: крок на зближення

25 лютого 2013 р. у Брюсселі за участі Президента України В. Януковича, Президента Європейської Ради Германа ван Ромпея і Президента Європейської комісії Жозе Мануеля Баррозу відбулося пленарне засідання XVI саміту Україна – ЄС. У складі української делегації також були: глава Адміністрації Президента С. Львовчкін, віце-прем'єр Ю. Бойко, міністр закордонних справ Л. Кожара, міністр юстиції О. Лавринович, міністр енергетики й вугільної промисловості Е. Ставицький.

Регулярні саміти Україна – ЄС є ключовим елементом двостороннього діалогу, який дає змогу сторонам на найвищому політичному рівні підсумувати поточні результати співпраці, визначати пріоритети партнерства та узгоджувати подальші спільні кроки.

Головною темою для обговорення під час нинішнього саміту стала перспектива укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і кроки, які сторони планують здійснити з метою її підписання на Вільнюському саміті ініціативи «Східне партнерство» наприкінці листопада поточного року.

Під час заходу офіційний Київ запевнив, що з часу проголошення курсу на євроінтеграцію прагнення України наблизитися до об'єднаної Європи лише зміцнювалися. Зокрема, глава Української держави В. Янукович наголосив, що, розвиваючи партнерство з ЄС, Україна досягла значних успіхів у процесі євроінтеграції. «Нинішнього року ми повинні зробити вирішальний крок на цьому шляху – підписати Угоду про асоціацію між Україною та ЄС», – зазначив він. За його словами, українська влада налаштована докласти максимум зусиль для досягнення цієї стратегічно важливої мети. На переконання В. Януковича, угода не лише закріпить незворотність європейського поступу, а й стане ефективним інструментом для проекту реалізації комплексу всеохоплюючих внутрішніх реформ. Президент України зазначив, що ця угода є важливою і в контексті подолання економічних викликів, чому сприятиме всеохоплююча зона вільної торгівлі. «Нашим спільним завданням є підписання Угоди про асоціацію під час саміту “Східного партнерства” в листопаді 2013 р. та якнайшвидший початок її застосування», – підкреслив він.

Президент Європейської Ради Герман ван Ромпей у свою чергу зазначив, що сьогодні перед Україною та ЄС є конкретний план розвитку відносин – це

Угода про асоціацію, яка включає глибоку і всеохоплюючу зону вільної торгівлі. «Ми повинні працювати для того, щоб 2013 р. став визначальним у відносинах України і ЄС», – зазначив він. Герман ван Ромпей також додав, що ефективна реалізація взятих Україною зобов'язань сприятиме успішному проведенню саміту «Східного партнерства» наприкінці листопада, «під час якого, сподіваюся, ми зможемо отримати видимий результат для України».

Президент Європейської комісії Жозе Мануель Баррозу також зауважив, що завдяки Угоді Україна зможе отримати доступ до ринків ЄС. «Підписання Угоди – це наша мета. Ми завжди готові допомагати Україні», – додав він.

Також особливу увагу під час зустрічі в Брюсселі було присвячено питанням запровадження безвізового режиму поїздок громадян України до Європейського Союзу та виконання відповідного Плану дій нашою країною. За словами глави Української держави, для її громадян залишається актуальним питання лібералізації візового режиму. На сьогодні Україна фактично завершила виконання першого етапу Плану дій з лібералізації візового режиму з країнами Євросоюзу. «Незабаром ми представимо на розгляд Європейської комісії свою останню доповідь щодо прогресу в цій сфері», – повідомив В. Янукович. Він висловив сподівання, що ця доповідь сприятиме ухваленню рішення Європейським Союзом про перехід до другої фази виконання Україною зазначеного Плану. Президент Європейської комісії Жозе Мануель Баррозу підтвердив, що в першій фазі процесу лібералізації візового режиму «досягнуто значного прогресу».

Зокрема, п. 15 Спільної заяви XVI саміту Україна – ЄС присвячений саме цьому питанню. У ньому зазначено, що сторони приділили особливу увагу мобільності громадян, підтверджуючи спільні зобов'язання просуватися до безвізового режиму у встановленому порядку, щойно будуть створені умови для добре керованого та безпечного пересування людей. Вони позитивно відзначили прогрес України в реалізації першої фази Плану дій щодо лібералізації візового режиму та активізацію зусиль з метою досягнення відповідних критеріїв. Вони сподіваються на швидке набрання чинності Угоди про внесення змін до Угоди про спрощення оформлення віз, що була підписана в липні 2012 р., з метою подальшого спрощення видачі віз українським громадянам.

У межах заходу сторони також обговорили шляхи активізації секторально-го співробітництва, насамперед у сфері енергетики. Під час саміту Президент України В. Янукович наголосив на важливості посилення співпраці в енергетичній сфері. «Україна здійснює кроки з метою посилення енергетичної незалежності. Разом з тим виключне значення для нас має підтримка з боку ЄС, передусім у питанні модернізації ГТС», – констатував Президент України.

У свою чергу, європейська сторона висловила підтримку в питанні диверсифікації поставок газу до України. «Євросоюз обіцяв допомогу в питанні диверсифікації поставок газу. Йдеться про країни-сусіди – Словаччину, Поль-

шу», – зазначив міністр енергетики Е. Ставицький. За його словами, ціна на газ із цих країн буде визначатися, виходячи з цін спотового ринку. Україна також запропонувала єврокомісарам розглянути питання тристороннього консорціуму з управління українською газотранспортною системою. «Ми розглядаємо усі варіанти оренди нашої ГТС. Але все буде відбуватися прозоро, відверто, це не буде під килимом», – додав міністр. Е. Ставицький також заперечив чутки про вихід України з Європейського енергетичного співтовариства. «Це питання не розглядається», – зазначив він.

Результат переговорів з цієї теми відображений у п. 13 Спільної заяви XVI саміту Україна – ЄС. Зокрема, у ньому йдеться, що лідери взяли до уваги сьомий спільний звіт про виконання Меморандуму про взаєморозуміння щодо співробітництва у сфері енергетики і підтвердили, що Україна як транзитна держава залишається надійним партнером ЄС, який прагне забезпечувати стабільне і безпечне постачання газу у Європу. Вони також наголосили на важливості газотранспортної системи України для транспортування газу в держави-члени ЄС. ЄС продовжуватиме свою підтримку модернізації української ГТС як ключової частини європейської мережі і підтримуватиме Україну в інтенсифікації діалогу з міжнародними фінансовими інституціями для надання першої позики на реалізацію першочергового проекту з транзиту газу «Реконструкція лінійних споруд газопроводу «Уренгой – Помари – Ужгород (перша черга)». У цьому контексті будуть проведені спільні круглі столи високого рівня з метою просування розвитку регіонального ринку газу із залученням відповідних держав ЄС, фінансових інституцій і компаній. Лідери із задоволенням відзначили, що з листопада 2012 р. Україна поєднана з ринком газу ЄС завдяки ефективному постачанню газу в обох напрямках. Нещодавні інвестиції європейських енергетичних компаній в Україну були оцінені як позитивний факт у контексті поєднання України з європейським ринком. Лідери привітали прогрес України у виконанні зобов'язань згідно з Договором про заснування Енергетичного співтовариства і визнали необхідність подальших зусиль для виконання всіх зобов'язань. Сторони погодилися і надалі підтримувати енергетичне співробітництво, засноване на принципах солідарності та взаємної вигоди. Вони також привітали повноцінну участь України в проведенні ядерних «стрес-тестів» відповідно до стандартів ЄС і сподіваються на швидке остаточне погодження умов надання кредитів ЄБРР і Євратому на модернізацію атомних електростанцій в Україні.

На порядку денному зустрічі на найвищому рівні також окреслився ряд питань міжнародного й регіонального співробітництва. З огляду на поточне головування Української держави в ОБСЄ відбулося обговорення можливих параметрів взаємодії з ЄС у контексті підтримки реалізації пріоритетів українського головування. У п. 16 Спільної заяви XVI саміту Україна – ЄС зазначено, що «Україна має хороші можливості виступати об'єднуючою ланкою в ОБСЄ та спрямувати керівництво організацією у спосіб, що підтримувати-

ме та зміцнюватиме її інституційно. Вони висловили спільні погляди щодо процесу придністровського врегулювання та очікують на позитивну динаміку переговорів у форматі "5+2". Вони також висловили задоволення щодо участі України в місіях СПБО».

У рамках XVI саміту Україна – ЄС підписано ряд документів:

– Адміністративна домовленість між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Генеральним директором Європейської комісії з питань торгівлі стосовно неформального діалогу щодо бізнес-клімату, яка започатковує неформальний діалог між Україною та ЄС щодо бізнес-клімату в контексті сприяння збільшенню двостороннього товарообігу та ефективного вирішення питань у сфері торгівлі та інвестицій шляхом своєчасного обміну інформацією між органами державної влади та в тісній співпраці з представниками бізнесу;

– Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європейським Союзом та Кредитна Угода між Україною, Національним банком України та Європейським Союзом щодо отримання макрофінансової допомоги ЄС на суму до 610 млн євро, які регулюють порядок виділення для України кредитної лінії від Європейського Союзу на суму до 610 млн євро, що мають бути спрямовані на стабілізацію фінансово-економічної системи нашої держави;

– Сьомий спільний звіт Україна – ЄС стосовно виконання Меморандуму між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі, який містить звіт за 2012 р. про прогрес, досягнутий Україною та ЄС у питанні зближення енергетичних ринків на виконання Меморандуму між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі;

– Протокол за підсумками зустрічі міністра енергетики та вугільної промисловості України Е. Ставицького та комісара ЄС з енергетичних питань Г. Оттінгера від 21 лютого 2013 р.

Українська сторона позитивно оцінила результати XVI саміту Україна – ЄС, що відбувся в Брюсселі. «Нинішній саміт став важливим етапом у двосторонніх відносинах України та ЄС, і я в цілому задоволений його результатами. Ми розуміємо наші цілі та маємо чіткий план спільних дій», – зазначив Президент України В. Янукович. Він запевнив, що в результаті переговорів сторін Україна та Європейський Союз підтвердили налаштованість докласти зусиль для підписання Угоди про асоціацію в листопаді цього року. При цьому В. Янукович запевнив європейську сторону, що Україна докладе усіх зусиль, щоб визначені завдання були виконані якісно й вчасно. Він також висловив сподівання «на такий самий відповідальний крок і з боку ЄС».

Президент України також поінформував європейську сторону про виконання першочергових завдань, які постали перед українською владою в контексті проведення внутрішніх реформ та подальшої європейської інтеграції. «Ми детально обговорили кроки України в напрямку вдосконалення виборчого зако-

нодавства та системи правосуддя», – зазначив В. Янукович. Він висловив упевненість, що важливу роль у цьому контексті відіграватиме започаткований нещодавно діалог Україна – Європейський Союз з питань реформування правосуддя. «Я наголосив на відкритості України до обговорення з європейськими партнерами найскладніших тем», – наголосив глава Української держави. У цьому контексті було позитивно відзначено можливості, які надає сторонам спілкування в рамках діяльності Моніторингової місії Європейського парламенту під керівництвом Кваснєвського та Кокса. «Я підтвердив свою підтримку щодо її подальшої роботи», – підкреслив В. Янукович.

За словами глави Української держави, європейською стороною відзначено прогрес у виконанні Україною Порядку денного асоціації Україна – ЄС. В. Янукович наголосив, що Україна, серед іншого, вжила заходів з реформування системи управління державними фінансами. «Це дозволило нам сьогодні остаточно узгодити питання надання Україні макрофінансової допомоги Європейського Союзу», – повідомив Президент. За його словами, задля посилення взаємодії щодо покращення інвестиційного середовища в Україні та з огляду на очікуване створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, було зроблено ще один крок – підписано спільний документ щодо започаткування діалогу Україна – ЄС із питань бізнес-клімату.

У свою чергу Президент Європейської комісії Жозе Мануель Баррозу висловив наміри ЄС до подальшої політичної інтеграції з Україною. «Ми мали дуже відкритий і конструктивний обмін думками з Віктором Януковичем. Наша спільна ціль – рухатися до політичної асоціації та політичної інтеграції з Україною», – зазначив він. Президент Європейської Ради Герман ван Ромпей запевнив, що ЄС сподівається підписати й ратифікувати Угоду про асоціацію з Україною, визнаючи її європейські очікування та європейський вибір. «Я хочу заохотити Президента Януковича зробити всі необхідні кроки, щоб показати чітку відданість реформам і рішучість продовжити амбіційні пункти порядку денного по “Східному партнерству”», – підсумував Герман ван Ромпей. Він також додав, що Україна вже зробила ряд кроків на шляху до виконання взятих на себе зобов’язань, але необхідний ще більший прогрес у цьому напрямі.

Про подальші наміри щодо виконання взятих на себе зобов’язань українською стороною з метою євроінтеграції ішлося на розширеному засіданні Кабінету Міністрів України, яке відбулося після саміту. Зокрема, Президент України В. Янукович у своєму виступі зазначив, що нинішній саміт став важливим кроком до переходу на новий рівень відносин України з Євросоюзом – політичної асоціації та економічної інтеграції. Під час саміту було підбито певні підсумки та визначено подальші кроки з підготовки до наступного саміту «Східного партнерства» у Вільнюсі. «Вимагаю від уряду забезпечити безумовне виконання домовленостей, що були досягнуті з керівництвом Європейської Ради та Європейської комісії. Маємо докласти необхідних

зусиль для підписання Угоди про асоціацію під час саміту ініціативи «Східне партнерство»», – наголосив глава держави.

Як заявив після саміту посол України при ЄС К. Єлисеєв, ідеться про ті критерії, за якими бажано досягнути прогресу. І перші часові рамки – травень цього року. «Це (критерії, виконання яких наблизить Україну до підписання Угоди про асоціацію) стосується і реформи правосуддя, і економічних реформ, і питань, пов'язаних з реформою юстиції внутрішніх справ... Це завдання не лише уряду і Президента. Це завдання для всієї країни. І тут є вага частка ролі і нашої Верховної Ради», – зазначив він. «Угода про асоціацію – це комплексний документ, в якому охоплені не лише політичні, не лише правові, юридичні аспекти, але й 28 секторів – починаючи від енергетики до сільського господарства», – додав К. Єлисеєв. На його думку, важливим викликом є підготовка до імплементації угоди в частині Зони вільної торгівлі. «На саміті пролунала теза про те, що Україною наразі напрацьовується національний план дій з метою підготовки до імплементації Угоди про асоціацію, зокрема, в частині Зони вільної торгівлі. На саміті було прийняте рішення про те, що ЄС готовий допомогти Україні і фінансово, і технічно в імплементації, особливо в частині про ЗВТ, у перші 2–3 роки», – підкреслив посол.

Водночас, на думку ряду українських експертів, залишається під питанням те, чи зможе офіційний Київ продемонструвати послідовність виконання взятих на себе зобов'язань перед європейською стороною. «В останні тижні ми бачимо не тільки відсутність досягнень, але й погіршення в ключових сферах, усупереч тому, що говориться на високому рівні. Це й нова справа стосовно Ю. Тимошенко, і рішення суду про позбавлення мандатів народних депутатів. Навіщо це робиться?» – пише газета «Коммерсант-Україна».

Подібні думки озвучені і в європейських колах. Співголова групи «Зелених» Європейського парламенту Р. Хармс, коментуючи саміт Україна – ЄС, наголосила: «Замість того щоб нарешті зміцнити верховенство права, ситуація лише погіршується. Нові звинувачення проти Юлії Тимошенко є ще одним доказом цієї ситуації, так само, як погрози арештувати її захисника. Тиск на незалежні ЗМІ, які ще залишилися, сягнув тривожного рівня. За таких умов ЄС, зрозуміло, не може підписати Угоду про асоціацію з Україною».

При цьому, на переконання експертів, Київ зумів уникнути небезпеки того, що саміт буде названий провальним. Вони також передбачили, що українська сторона привезе угоду про виділення Україні кредиту в розмірі 610 млн євро. Наголошувалося, що макрофінансова підтримка надається країнам, які переживають дефіцит взаємної торгівлі з ЄС. «Фактично Євросоюз дає нам у борг, щоб ми купили на ці гроші європейські товари. Для них це безпрограшний варіант», – прокоментував співрозмовник газети «Коммерсант-Україна» в уряді, який брав участь у переговорах про виділення допомоги. Кошти для виділення допомоги Україні зарезервовані в бюджеті ЄС ще з 2008 р., але Київ так і не виконав ряд умов Єврокомісії, зокрема про реформу сфери керування

державними фінансами. «Усупереч висновкам профільних департаментів, керівництво Єврокомісії ухвалило рішення, що на цьому саміті гроші необхідно виділити», – додав він.

Експерти стверджують, що, погодившись на поступки у фінансовій сфері, керівництво ЄС планує посилити риторику в діалозі з Україною щодо політичних питань. «Мета саміту – не підписання кредитного договору. Це ми могли б зробити в будь-який момент і без Президента. Наше головне завдання – переговори щодо проблемних питань», – зазначив один із представників європейських структур перед самітом. «Ми хочемо дати В. Януковичу останній сигнал про те, що без змін у всіх ключових сферах, про які українська влада чудово поінформована, Угода про асоціацію не буде підписана», – підкреслив він.

Такі заяви підтверджуються словами Президента Європейської Ради Германа ван Ромпея, які озвучені ним на спільній прес-конференції з Президентом України В. Януковичем після саміту в Брюсселі. «Ми сфокусувалися на трьох блоках питань, де ЄС визначив конкретні критерії – вибіркове правосуддя, вибори та реформи Порядку денного асоціації», – підкреслив Президент Європейської Ради. За його словами, Україна має продемонструвати прогрес у цих питаннях не пізніше ніж у травні 2013 р. Деякі кроки були зроблені, але прогрес має бути відчутний та реалістичний. «Ми заявляємо про нашу стурбованість, яка і далі існує, щодо справ вибіркового правосуддя. Ми висловлюємо підтримку місії президентів Кокса – Квасьневського і чекаємо на вирішення у справах вибіркового правосуддя», – зазначив ван Ромпей. Для Києва необхідно продемонструвати системні реформи правової системи, які є надзвичайно важливими для гарантування того, що не буде повторення вибіркового правосуддя.

Аналогічну вимогу озвучив Президент Єврокомісії Жозе Мануель Баррозо, який серед умов підписання Угоди про асоціацію назвав «рішучо вирішувати проблеми вибіркового правосуддя». Про це ж ідеться в п. 7 Спільної заяви XVI саміту Україна – ЄС: «Лідери висловили повну підтримку місії спостерігачів Європейського парламенту в Україні на чолі з колишніми президентами Коксом і Квасьневським, у тому числі необхідність вжити заходів щодо судових справ, які викликають особливу занепокоєність». «Україна також висловила свою тверду прихильність якнайшвидшому виконанню рішень Європейського суду з прав людини, а також рекомендацій Ради Європи, пов'язаних з умовами утримання та медичної допомоги особам, що перебувають в ув'язненні», – зазначено в цьому документі.

Крім того, у європейських структурах закликають українську владу не розмінювати на дрібниці шанси на зближення з Європейським Союзом. «Політичні лідери України на чолі з Президентом Януковичем свідомо розмінюють на дрібниці шанси на підписання Угоди про асоціацію», – наголосила співголова групи «Зелених» Європейського парламенту Р. Хармс,

коментуючи саміт Україна – ЄС. Речник із зовнішньополітичних питань групи «Зелених» В. Шульц додав: «Українське політичне керівництво повинне спочатку продемонструвати бажання запроваджувати необхідні реформи, якщо вони справді хочуть довести, що вони згодні та готові дотримуватися змісту Угоди про асоціацію. Мінімальні вимоги, на кшталт тих, що стосуються верховенства права і свободи слова, повинні залишатись фундаментальними передумовами для тісніших відносин з ЄС».

Це прекрасно розуміють у Києві. І тому експерти прогнозують значні зрушення у бік виконання взятих на себе зобов'язань українською стороною вже в травні поточного року. Зокрема, як інформує *Gazeta Wyborcza*, Президент В. Янукович пообіцяв звільнити з в'язниці Ю. Луценка і цим самим показати, що Київ справді хоче інтегруватися з Європою. Таку обіцянку він дав у розмові з президентами Польщі і Словаччини під час зустрічі у Віслі. За інформацією видання, В. Янукович не дав ніяких офіційних обіцянок щодо Ю. Тимошенко, звільнення якої в першу чергу домагаються західні політики. Проте «неофіційно він пообіцяв значне поліпшення умов утримання Тимошенко та звільнення Луценка», повідомляє видання. Водночас пресслужба президента Польщі Б. Коморовського даної інформації не підтверджує, але і не спростовує.

Під час проведення XVI саміту Україна – ЄС в Україні опозиційні сили також активізували свою діяльність щодо прискорення процесу євроінтеграції. Так, ВО «Батьківщина» ініціює створення міжфракційної комісії «Україна – ЄС» – вищого політичного органу щодо ухвалення законодавства, необхідного для наближення України до Європейського Союзу. Ця комісія, за словами голови фракції «Батьківщина» А. Яценюка, буде займатися підготовкою всього законодавства, яке необхідне Україні для підписання Угоди про політичну асоціацію з ЄС та зону вільної торгівлі. «Така міжфракційна комісія повинна співпрацювати з нашими європейськими партнерами і європарламентарями. Вона повинна стати вищим політичним органом щодо прийняття законодавства про наближення України до ЄС», – пояснили в партії. Членами комісії мають стати керівники фракцій. У процесі очолювання пропонується застосувати європейський формат – ротаційний принцип головування. «Такий політичний орган повинен розглядати всі законопроекти, які необхідні для підписання Угоди про асоціацію та Зону вільної торгівлі з ЄС. Після того, коли є політичний консенсус щодо таких законопроектів, вони передаються в профільний комітет – з питань європейської інтеграції. Даний профільний комітет займається всією юридичною логістикою, приймає відповідне рішення і вносить дані законопроекти на розгляд парламенту», – зазначив А. Яценюк.

Голова фракції «Батьківщина» наголосив, що «Президент Янукович отримав дуже чітке бачення наших партнерів із Європейського Союзу щодо того, що Україні негайно треба зробити, аби Україна підписала Угоду про політич-

ну асоціацію та економічну інтеграцію з ЄС». Він нагадав, що умовами для євроінтеграції України є прогрес в трьох базових сферах, «у яких Україна повинна почати щось робити і де українська влада повинна показати реальні результати». Насамперед, за його словами, ідеться про вибіркове правосуддя. «Це означає вирішення питання щодо звільнення Юлії Тимошенко і Юрія Луценка. Питання вибіркового правосуддя як потрапило в спільну заяву, так і було чітко озвучено Президентом Ради ЄС і паном Баррозу. Тому ми очікуємо, що українська влада негайно розпочне процес вирішення питання щодо вибіркового правосуддя в країні. Механізмів є десятки, і ми про це неодноразово наголошували», – підкреслив А. Яценюк. Наступна сфера, за його словами, це виборче законодавство. Він нагадав, що свого часу за участі ЄС був підготовлений проект Виборчого кодексу, і європейські партнери наголошують на необхідності ухвалення цього кодексу в Україні. «Прийняття Виборчого кодексу вкрай необхідне вже зараз: і тому, що ми стоїмо на порозі місцевих виборів до Київської міської ради, і з точки зору президентських виборів 2015 р., оскільки частиною Виборчого кодексу є блок щодо виборів Президента України». Третя сфера, зазначив він, стосується всеосяжних реформ в юстиції, сфері правосуддя і боротьби з корупцією. «Ми очікуємо, що український уряд негайно внесе до парламенту відповідні проекти законів і вони будуть розглядатись у вкрай стислі терміни», – наголосив він. А. Яценюк додав, що ухвалення цих законодавчих актів мають «дуже чітку процедуру і чіткі строки прийняття»: «До травня Україна повинна продемонструвати суттєвий прогрес у вирішенні питання в трьох сферах».

А. Яценюк також висловив позицію опозиційних партій щодо необхідності тристороннього формату обговорення експлуатації та модернізації української газотранспортної системи. За його словами, двосторонній формат – між Україною і Росією – є фактично «переходом власності на українську ГТС до російських партнерів». «Виключно тристоронній формат, де ми залучаємо наших європейських партнерів до модернізації і до експлуатації української ГТС», – підкреслив А. Яценюк.

Значну увагу до XVI саміту Україна – ЄС продемонструвала і російська сторона. Однак при висвітленні змісту подій, пов'язаних із цим заходом, мав місце навіть не стільки тенденційний підбір фактажу, скільки, у більшій мірі, подавалася неправдива інформація щодо ряду російських центральних телеканалів. Зокрема, телеведучі державного російського телеканалу «Росія» озвучили дану подію таким чином: «Акціями протесту відреагували жителі України на переговори в Брюсселі В. Януковича з керівництвом Євросоюзу. На саміті Україна – ЄС обговорювався київський курс на євроінтеграцію». «Янукович дав зрозуміти, що заради зближення з ЄС він готовий пожертвувати Митним союзом з Росією. Чого, утім, не можна сказати про більшість громадян України», – повідомляли вони. Телеканал показав, як у Брюсселі перед самітом Україна – ЄС відбувся пікет з декількох осіб під прапорами

«Українського вибору» В. Медведчука. У своєму коментарі пікетник розповідав про переваги вступу в Митний союз. «П'ятдесят два відсотки людей України виступають за Митний союз. Митний союз – це вигідно економічно для розвитку країни», – говорив він.

Водночас після саміту в Брюсселі Президент України В. Янукович заявив, що Україна продовжує шукати модель співпраці з Митним союзом. «Ми шукали і будемо шукати можливість співпрацювати з Митним союзом», – зазначив глава Української держави. Він підкреслив, що такої моделі співпраці на сьогодні ще не існує і вона ще не напрацьована. «Ми ведемо переговори і обов'язково будемо прагнути до того, щоб знайти таку модель», – зазначив Президент. «Адже Росія, Білорусь та Казахстан для нас не лише торговельні партнери та сусіди, але й братерські країни, з якими нас пов'язують сторіччя спільної історії», – підкреслив В. Янукович. Водночас він наголосив, що євроінтеграційні прагнення України не підлягають перегляду. За словами глави держави, це стратегічне питання і воно визначене Законом України «Про засади зовнішньої і внутрішньої політики».

У свою чергу Президент Єврокомісії Жозе Мануель Баррозо наголосив: «Зрозуміло, що одна країна не може бути одночасно членом Митного союзу і мати поглиблену зону вільної торгівлі з Європейським Союзом. Це неможливо». При цьому він додав, що Україна – сусід Росії і їй дуже важливо мати добрі торговельні відносини з Росією. «Україна має знайти ту модель відносин, які вона хоче мати з російськими партнерами. І лише Україна може вирішити, як вона вестиме свої відносини: у регіоні, або бути частиною світу», – зазначив Президент Єврокомісії.

Також у ці дні в Україні проходили акції на підтримку євроінтеграційного курсу країни, організовані опозиційними силами. Їх учасники заявляли, що проведення саміту Україна – ЄС – це великий крок до вирішення проблем як у відносинах з Євросоюзом, так і всередині країни, зокрема в проведенні необхідних реформ, у тому числі і судової, що вирішить подальшу долю експрем'єра Ю. Тимошенко та Ю. Луценка. За результатами акцій ухвалено відповідне звернення до голови Єврокомісії Жозе Мануеля Баррозо та до представників країн-учасниць саміту Україна – ЄС.

Слід зазначити, що в соціальних мережах досить критично відгукнулися на організацію цих акцій. У коментарях вказувалося на досить слабку згуртованість опозиції на підтримку даного заходу. Адже в ці дні українці мали б провести більш численні марші на підтримку вступу України до ЄС із гаслами «Українці за вступ у ЄС», «Україна – частина Європи», а не тільки зосереджуватися на «Юлі – волю!», зазначалося в одному з коментарів.

Таким чином, досягнуті домовленості під час XVI саміту Україна – ЄС підтвердили, що цей рік стане дуже важливим у визначенні майбутнього України. Саміт показав, що після паузи ЄС у відносинах з українським керівництвом щодо подальших переговорів про асоціацію, сторонами був до-

сягнутий певний компроміс і зроблений крок назустріч одна одній. Проте, щоб підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом дійсно відбулося, українській владі у стислі терміни – до травня – необхідно продемонструвати незворотність у вирішенні завдань у трьох ключових сферах, а саме: здійснити зміни до виборчого законодавства, політичні та економічні реформи, а також розв'язати проблему вибіркового правосуддя. Це – контрольні завдання, вирішення яких може стати відправною точкою відліку нових більш тісних відносин між ЄС і Україною, як майбутньою частиною цієї політичної європейської асоціації (*Матеріал підготовлено за інформацією таких джерел: Офіційне інтернет-представництво «Президент України Віктор Янукович» (<http://www.president.gov.ua>); Офіційний веб-портал «Верховна Рада України» (<http://portal.rada.gov.ua>); Офіційний веб-портал КМУ (<http://www.kmu.gov.ua>); сайт ВО «Батьківщина» (<http://byut.com.ua>); Українська правда (<http://www.pravda.com.ua>); DailyUA (<http://www.daily.com.ua>).*

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

О месте Украины в российской внешнеполитической концепции

Согласно устоявшейся традиции в течение года после избрания президент Российской Федерации утвердил новую редакцию концепции внешней политики. Подписанный В. Путиным 12 февраля 2013 г. документ очень точно воспроизводит идеологические установки его программной статьи как кандидата в президенты, опубликованной в «Московских новостях» год назад. Это позволяет рассматривать концепцию не просто как декларацию, а как реальный план действий на международной арене. Концепция внешней политики Российской Федерации состоит из 104-х пунктов и представляет собой систему взглядов на базовые принципы, приоритетные направления, цели и задачи внешнеполитической деятельности Российской Федерации.

Россия во внешней политике будет делать акцент на экономическую дипломатию и внедрять элементы «мягкой силы». Об этом заявил президент В. Путин, представляя на заседании Совета безопасности новую концепцию внешней политики РФ. Как сообщил глава государства, обновлённая концепция подготовлена в соответствии с его указом от 7 мая прошлого года. Основные принципы внешней политики России, по его словам, остаются неизменными. «Это прежде всего открытость, предсказуемость, прагматизм, нацеленность на достижение и отстаивание национальных интересов, безусловно,

без всякой конфронтации. Россия заинтересована в обеспечении благоприятных условий для реализации наших задач в области внутреннего строительства, решения социальных и экономических задач», – сказал В. Путин. При этом, отметил президент, в документе учтены произошедшие за последнее время в мире изменения. «В частности, такие масштабные явления, как мировой финансово-экономический кризис, который пока не оставляет всех нас в покое, перераспределение баланса сил в мире, в мировых делах, резкое усиление турбулентности в районе Ближнего Востока и Северной Африки, повышение значимости культурно-цивилизационного измерения конкуренции в мире», – сказал он.

В концепции, по словам В. Путина, отражена необходимость сохранения определяющей роли ООН и верховенства международного права. «Мы расширяем многоплановые взаимодействия со всеми партнёрами на равноправной и взаимоуважительной основе», – подчеркнул президент.

Он также сообщил, что «в концепции делается акцент на использование современных форм и методов внешнеэкономической работы, включая экономическую дипломатию, внедрение так называемых элементов «мягкой силы», встраивания в глобальные информационные потоки». В. Путин заявил, что Россия и далее будет активно вести конструктивную линию в международных делах.

Термин «мягкая сила» в документе расшифровывается как «комплексный инструментарий решения внешнеполитических задач с опорой на возможности гражданского общества, информационно-коммуникационные, гуманитарные и другие альтернативные классической дипломатии методы».

Реализовать концепцию «мягкой силы» будет достаточно сложно. Для этого страна должна опираться на сильную систему моральных ценностей, заявил председатель Совета по внешней и оборонной политике Ф. Лукьянов. «Мягкая сила – это то, чего российской дипломатии явно никогда не доставало, потому что в нашей традиции это не очень присутствовало. Мягкая сила – это способность оказывать влияние и добиваться целей внешней политики не за счет военно-политических средств, а положительного восприятия страны в глазах других. СССР обладал в определенные периоды своей истории очень мощной “мягкой силой”, особенно в первой половине своей истории. Но за исключением ядерного оружия, у нас больше ничего не осталось», – говорит он.

Сейчас стратегию «мягкой силы» успешно используют Соединенные Штаты Америки. России нужно вспомнить свой советский опыт, отметил политолог, проректор Университета им. Плеханова С. Марков. «У нас великолепная традиция использования “мягкой силы”. Просто американцы взяли эту концепцию “мягкой силы” у нас. Проводилась в советское время вся вот эта коммунистическая пропаганда через систему ценностей справедливого государства. Это было то, что Гитлер взял у нас. Это продвижение своих интересов, не прямо навязывая их, а через людей, находя своих союзников в северных

странах через различные американские фонды, центры, институты, СМИ», – говорит он.

Пространство СНГ традиционно определялся как приоритетное направление внешней политики России во всех концептуальных документах с середины 1990-х годов. Однако никогда еще этому вектору не уделялось столько места в тексте концепции, как в ее нынешней редакции. О целях и задачах российской дипломатии на постсоветском пространстве сказано больше, чем об отношениях с ЕС, США и Китаем вместе взятых.

Отмечается, что Россия считает приоритетной задачу формирования Евразийского экономического союза, призванного не только максимально задействовать взаимовыгодные хозяйственные связи на пространстве СНГ, но и стать определяющей будущее стран Содружества моделью объединения, открытого для других государств. Подчеркивается, что приоритетными направлениями российской внешней политики являются развитие двустороннего и многостороннего сотрудничества с государствами- участниками СНГ, дальнейшее укрепление СНГ – основы углубления регионального взаимодействия его участников, имеющих не только общее историческое наследие, но и обширный потенциал интеграции в различных сферах.

В концепции говорится, что Россия выстраивает дружественные отношения с каждым из государств-участников СНГ на основе равноправия, взаимной выгоды, уважения и учета интересов друг друга, стремясь к интенсификации интеграционных процессов на пространстве Содружества. С государствами, которые проявляют готовность к этому, развиваются отношения стратегического партнерства и союзничества.

Кроме того, Россия намерена активно способствовать развитию взаимодействия государств-участников СНГ в гуманитарной сфере на базе сохранения и приумножения общего культурно-цивилизационного наследия, которое в условиях глобализации является важным ресурсом СНГ в целом и каждого государства-участника Содружества в отдельности. Особое внимание будет уделяться поддержке соотечественников, проживающих в государствах-участниках СНГ, согласованию договоренностей о защите их образовательных, языковых, социальных, трудовых, гуманитарных и иных прав и свобод.

В то же время Россия будет наращивать сотрудничество с государствами-участниками СНГ в сфере обеспечения взаимной безопасности, включая совместное противодействие общим вызовам и угрозам, прежде всего международному терроризму, экстремизму, незаконному обороту наркотиков, трансграничной преступности, незаконной миграции. Первостепенными задачами являются нейтрализация указанных угроз, исходящих с территории Афганистана, недопущение дестабилизации обстановки в Центральной Азии и Закавказье.

В качестве одного из важнейших элементов современной системы обеспечения безопасности на постсоветском пространстве Россия рассматривает Организацию Договора о коллективной безопасности (ОДКБ). Сохраняется

актуальность дальнейшей трансформации ОДКБ в универсальную международную организацию, способную противостоять современным вызовам и угрозам в условиях усиливающегося воздействия разноплановых глобальных и региональных факторов в зоне ответственности ОДКБ и прилегающих к ней районах.

В документе отмечается, что в этих целях Россия будет работать над дальнейшей реализацией потенциала СНГ, его укреплением в качестве влиятельной региональной организации, форума для многостороннего политического диалога и механизма многопланового сотрудничества в сферах экономики, гуманитарного взаимодействия, борьбы с традиционными и новыми вызовами и угрозами.

Кроме того, отмечается, что Россия будет содействовать практической реализации Договора о зоне свободной торговли, призванного качественно модернизировать нормативно-правовую базу торгово-экономического сотрудничества государств-участников СНГ.

Также Россия продолжит играть активную роль в политико-дипломатическом урегулировании конфликтов на пространстве СНГ, в частности будет участвовать в поиске путей решения приднестровской проблемы на основе уважения суверенитета, территориальной целостности и нейтрального статуса Республики Молдова при определении особого статуса Приднестровья.

Четкий акцент на стремлении реинтегрировать страны СНГ в рамках контролируемого Москвой проекта – ключевое отличие новой концепции от установок пятилетней давности. В 2008 г., в частности, утверждалось, что «Россия подходит к торгово-экономическим связям с государствами-участниками СНГ с учетом достигнутого уровня сотрудничества, последовательно придерживаясь рыночных принципов как важного условия развития подлинно равноправных взаимоотношений». Сейчас словосочетание «рыночные принципы» в документе отсутствует, что дает основания предполагать коренной перелом в отношении российской власти к странам СНГ.

Новая редакция концепции признает неизбежную необходимость идти на экономические уступки в обмен на политическое лидерство. Следуя этой логике, в Москве закрывают глаза на длительное субсидирование белорусской экономики, перенос российских производств в рамках Таможенного союза на территорию более либерального Казахстана и необходимость фактически кормить Киргизию после ее вхождения в интеграционный блок.

Далее в концепции утверждается, что «строящийся на универсальных интеграционных принципах новый союз призван стать эффективным связующим звеном между Европой и Азиатско-Тихоокеанским регионом». Главное в этом пассаже даже не претензия на построение независимого и от ЕС, и от Китая блока, а словосочетание «новый союз». Создатели документа не могли не понимать, с каким именно союзом подобные слова будут ассоциироваться у всех жителей одной шестой части суши. Таким образом, МИД РФ, еще в де-

кабре гневно отреагировавший на высказывания госсекретаря Х. Клинтон об угрозе «восстановления Советского Союза под другой вывеской», сейчас фактически подтвердил оправданность ее опасений.

На фоне некоторых предыдущих версий концепция-2013 выделяется серьезной детализацией. При перечислении многочисленных стран, отношения с которыми для РФ официально значимы, впервые отдельным пунктом прописаны цели по Украине. В частности, в разделе региональных приоритетов отмечается, что Россия намерена выстраивать отношения с Украиной как приоритетным партнером в СНГ, содействовать ее подключению к углубленным интеграционным процессам.

Так, во внешнеполитической доктрине 2000 г. Украина отдельно не выделялась, а вот в 2008 г. – напротив, вместе с Грузией упоминалась в контексте недовольства России из-за возможного расширения НАТО на восток. В 2013 г. киевскому фактору непосредственно посвящено всего пару строк. Но возможностей оценить примерные планы внешней политики РФ дает куда большее число пунктов.

Приоритетное партнерство в подобном контексте – пункт многообещающий. Во всяком случае, ранее в концепции говорилось, что «Россия выстраивает дружественные отношения с каждым из государств-участников СНГ на основе равноправия, взаимной выгоды, уважения и учета интересов друг друга, стремясь к интенсификации интеграционных процессов на пространстве Содружества. С государствами, которые проявляют готовность к этому, развиваются отношения стратегического партнерства и союзничества».

Оговорка об «углублении интеграционных процессов» показывает, что Москва предпочитает рассматривать отношения с Киевом в комфортном для нее обобщенном разрезе. Содержание других пунктов СНГ-раздела выстраивает модель, уже неоднократно озвученную В. Путиным, – дружба в режиме СНГ, дружба в режиме ТС, а в будущем – в режиме Евразийского экономического союза.

Желание видеть Украину «поглубже в СНГ» – логично и предсказуемо. И, как следовало ожидать, членство в Содружестве автоматически рассматривается как первоочередное. «Уважая право партнеров по Содружеству на выстраивание отношений с другими международными субъектами, Россия выступает за всеобъемлющее выполнение государствами-участниками СНГ взятых на себя обязательств в рамках региональных интеграционных структур с российским участием, обеспечение дальнейшего развития интеграционных процессов и взаимовыгодного сотрудничества на пространстве СНГ», – уточняется в тексте концепции.

Ранее в такого рода текстах Москва не ограничивала стремление бывших союзных республик войти в интеграционные объединения без российского участия. В этот же раз российская сторона открыто заявляет: любые интеграционные обязательства перед Москвой не допускают интеграцию куда-либо

еще. Это делает очевидным стремление В. Путина создать новый политический союз под своим руководством с постепенным привлечением к нему всех стран СНГ.

Привлекательна ли эта часть доктрины для постсоветских государств? По некоему совпадению Верховная Рада Украины недавно приняла резолюцию, в которой фиксирует государственный курс в направлении Европейского Союза, но не Евразийского. В Грузии уже больше месяца парламентское меньшинство в спорах с большинством настаивает на конституционном закреплении прозападного внешнеполитического вектора. И именно в этой части «большого спора» новые грузинские власти не возражают бывшим. Но если Грузия – страна, с которой разорваны дипотношения, то как быть с Арменией, которая недавно едва не выбрала президентом гражданина США? Ереван – единственный на Южном Кавказе стратегический союзник Москвы. Поствыборные события в этой республике не завершились – «едва не выигравший кандидат» по ряду признаков готов сыграть в цветную революцию. Россия, кажется, не готова к подобным событиям на территории партнерского государства, где, кстати, держит военную базу. Так же как не готова сама себе ответить на вопрос: каким образом вообще в Армении если не явно «проамериканский», то «непонятный» кандидат едва не пришел к власти?

Формулируя некие цели и амбициозные задачи, в той или иной степени затрагивающие интересы сопредельных или даже иных стран, Москва, по мнению ряда экспертов, упускает из вида процессы, протекающие в национальных обществах. Налаживая пусть и отличные отношения с правящими элитами, не обращает внимания на настроения населения. А «мягкая сила» – это конкретные недорогие кредиты бизнесу, достаточно обильные гранты агентам влияния – местным НПО, гуманитарные проекты, возможность качественного образования. В верхушке этой «пирамиды» – декларированная свобода выбора, права человека, многопартийность, т. е. традиционные демократические ценности, без которых само по себе понятие «мягкой силы» выхолащивается. Кстати, пример свободы выбора, реализованный в проамериканской Грузии в ходе недавних выборов, вызвавших смену власти, может свидетельствовать не столько о разочаровании местного общества Западом, сколько о возможности сделать этот самый выбор при избранном государством западном векторе.

Может ли Россия наполнить «мягкую силу» чем-то подобным, способным ее саму превратить в притягательное ядро? Если не подобным, то не менее привлекательным содержанием? Вопрос в свете внешнеполитической доктрины отнюдь не риторический.

Дальнейшее вовлечение Киева в политику Содружества, вероятно, могло бы восприниматься как интеграционная «программа-минимум» на фоне того же членства в Таможенном союзе, но все зависит от того, как будут разрешаться возможные конфликты интересов. Так, взяв курс на «газовое» освобождение, Кабмин во многом рассчитывает и на диверсификацию поставок энерго-

ресурсов в обход России. Кроме прочего команда Н. Азарова надеется и на удобные закупки туркменского газа в рамках действия зоны свободной торговли в границах СНГ. Однако, несмотря на то, что новая концепция обещает «содействовать практической реализации Договора о зоне свободной торговли», маловероятно, что оградившая себя от роли транзитера Россия легко согласится открыть свою «трубу».

Реализация подхода «СНГ – прежде всего, но не в обход России» в украинском случае во многом зависит и от планов Киева на интеграцию в этом направлении. Как уже показала практика взаимодействия с тем же Таможенным союзом, декларации дружественных отношений мало спасают от затяжных торговых войн. Да и ключевая, если судить по заявлениям представителей правящего лагеря, мечта об энергетической независимости от России в конечном итоге вовсе необязательно выводит Киев из-под внешнеполитического «удара» Москвы. Тем более что планы на углубление СНГ-сотрудничества вплоть до полного «евразийства» – не единственная сфера российского влияния, непосредственно касающаяся Украины. Немало внимания обновленная концепция уделяет и проблеме пространства культурного единства, утверждения роли русского языка и противодействия «попыткам переписать историю и использовать ее в целях нагнетания конфронтации и реваншизма в мировой политике». «Защищать права и законные интересы соотечественников, проживающих за рубежом, на основе международного права и международных договоров Российской Федерации, рассматривая многомиллионную русскую диаспору в качестве партнера, в том числе в деле расширения и укрепления пространства русского языка и культуры», обязывает концепция руководство российского государства. Красноречивым в этом русле является факт награждения В. Путиным медалью Пушкина «за большой вклад в сохранение и популяризацию русского языка и культуры за рубежом» пятерых «регионалов», включая авторов скандального закона об основах языковой политики В. Колесниченко и С. Кивалова. В ситуации, когда Украина автоматически оказывается в сфере влияния весомого соседа сразу в нескольких смыслах (от энергетического и экономического до культурно-исторического и языкового), рассчитывать на безболезненный для всех участников «конструктивный диалог» не так уж и просто. Особенно в ситуации, когда один из его участников со своим видением приоритетного направления этого сотрудничества определился заранее.

Как отмечает эксперт Французского института международных отношений (IFRI) Ж. Ночетти, выработка новой внешнеполитической доктрины Москвы происходит в неблагоприятном для России международном контексте: после возвращения В. Путина в Кремль российско-американские отношения стали существенно прохладнее, пишет он в *Ouest-France*. В сирийском вопросе Россия и США расходятся во взглядах как на методы, так и на сценарии выхода из кризиса. «Для Путина важно не допустить, чтобы американцы и их

союзники из Персидского залива контролировали новую Сирию: в Москве светские авторитарные режимы воспринимаются как единственная возможная альтернатива политическому исламу», – подчеркивает Ж. Ночетти. На авансцену вернулся и вопрос ПРО: Россия связывает его с активностью НАТО у ее границ, в частности с установкой ракет Patriot в Турции. И, наконец, принятый в США «Акт Магнитского» вызвал гнев Москвы и ответный запрет на усыновление российских сирот американцами. И это еще не полный список.

«Можно сделать два вывода относительно эволюции российской внешней политики. С одной стороны, каждый президентский срок Путина характеризовался новой стратегией в этой области. Сегодня она, похоже, приобретает более националистический и изоляционистский акцент», – считает автор статьи. С другой стороны, заметно, что В. Путин ищет баланс между внутренней и внешней политикой. Вслед за волной народных протестов после выборов 2011–2012 гг., расцениваемых российскими лидерами как результат вмешательства американских правозащитных организаций, велик соблазн вернуться к логике «осажденной крепости», подчеркивает исследователь. Таким образом, резюмирует Ж. Ночетти, мы являемся свидетелями усиления политики «суверенизации», которая уже имеет конкретные следствия во внутренней политике. Такая ситуация представляется парадоксальной в свете недавнего вступления России в ВТО, считает эксперт.

В то же время в украинских СМИ распространено мнение, что новая редакция документа четко отражает возросшую самоуверенность В. Путина и его команды. В тексте впервые речь идет не просто о стремлении России быть одним из влиятельных центров мировой политики, но и о том, что Москва «полностью осознает свою особую ответственность за поддержание безопасности в мире как на глобальном, так и на региональном уровнях». Этим, а также акцентом на «самостоятельном и независимом внешнеполитическом курсе» подводится идеологическая база под демонстративно отличную от западной позицию по Сирии, Мали, Ирану и других проблемных точках на планете. Кремль открыто претендует на фактически равную с Соединенными Штатами Америки роль в формировании нового миропорядка и дает понять, что по каждому вопросу Западу придется проводить с Россией отдельные переговоры и искать компромисс. Рассчитывать на поддержку по умолчанию ввиду совпадения ценностей или идеологических установок Вашингтон больше не может.

Авторы этой редакции концепции, в отличие от разработчиков варианта 2008 г., изображают мировые тенденции почти исключительно в темных тонах. Это и глобальный экономический кризис, и сокращение возможностей исторического Запада доминировать в мировой экономике и политике, и «тенденция на реидеологизацию международных отношений» (хотя в концепции 2008 г. провозглашалось «прекращение идеологической конфронтации и последовательное преодоление наследия холодной войны»).

Россия в этом море хаоса видится конструкторам нового внешнеполитического курса островом стабильности и предсказуемости. Похоже, именно желанием воспользоваться глобальной турбулентностью и отвлечением США на проблемы Ближнего Востока объясняется тот факт, что консолидация постсоветского пространства под руководством Москвы определяется ключевой целью российской дипломатии. Многие западные аналитики, кстати, именно оглядкой на Запад объясняют назначенный В. Путиным срок создания Евразийского союза – до 1 января 2015 г. Именно к тому времени Вашингтон свернет миссию в Ираке, радикально сократит военное присутствие в Афганистане и тем самым освободит финансовые и военно-политические ресурсы для включения в «большую игру» в Евразии.

По мнению российских политологов, главной проблемой внешней политики России являются не «механизмы» дипломатии, а отсутствие союзников. По мнению политолога Ш. Султанова, говорить о технологиях в то время, как сама концепция внешней политики выстроена неправильно, – некорректно. «Концепция внешней политики должна основываться на доктрине внешней политики, которая включает в себя систему целей и интересов, возможные варианты и сценарии развития ситуации во время достижения этих целей, угрозы этим интересам. Если все это есть, тогда можно говорить о технологиях, о применении мягкой силы, мягчайшей силы, а сейчас в сфере внешней политики РФ – это просто красивые слова», – заявил политолог. Да и «мягкая сила» – это не только внешнеполитическая пропаганда, а целый комплекс в системе невидимой войны государств, который включает в себя и экономические средства, и социальные средства, и средства психологического воздействия на элиту и государственных лидеров.

Создавая концепцию внешней политики, важно выстроить иерархию основных противников и союзников, подчеркивает политолог. Тут возникает трудный вопрос: почему у России так мало внешнеполитических союзников? Например, согласно документу, Россия намерена, в первую очередь, налаживать сотрудничество со странами СНГ – для формирования Евразийского экономического союза, куда войдут, помимо России, Казахстан и Беларусь.

«Белорусь сейчас самая близкая для нас страна. Но если вспомнить, как активно года два назад критиковало наше официальное телевидение Лукашенко, возникает сомнение, что Александр Григорьевич нам это простил. Второй российский друг – вроде бы Казахстан. Но два месяца тому назад Назарбаев в Анкаре заявил, что казахи 150 лет находились под колониальным игом русских». «Вот начнется война, кто будет с нами с этой стороны окопа? Никого! Поэтому сейчас самая главная задача внешней политики – заводить друзей, создавать коалиционный потенциал», – резюмирует Ш. Султанов.

Ведущий научный сотрудник Московского центра Карнеги Л. Шевцова, комментируя новый внешнеполитический документ РФ, отметила, что его новизна не в содержании, а в акцентировании уже существующего курса.

«В комментариях по поводу представленной “обновленной” концепции внешней политики РФ можно услышать, что речь будто бы идет о “новой” концепции внешней политики. Во всяком случае, все подчеркивают факт ее обновления и говорят чуть ли не о внешнеполитическом “повороте” России. Между тем, речь идет всего лишь о словесном форматировании давно уже развивавшихся тенденций. Путинский поворот начался еще до прихода в Кремль Медведева. Нынешний курс, который только что получил оформление, собственно, начался в 2004 г., когда в Киеве произошла оранжевая революция. Именно это событие, ставшее для Кремля шоком, заставило его обитателей задуматься о своей будущей судьбе и начать строить первые окопы, пытаясь отгородиться от западного влияния».

Л. Шевцова констатирует, что спровоцированные «цветными революциями» страхи и подозрения вылились в риторическую мантру, которую В. Путин впервые провозгласил в 2007 г. в Мюнхене, когда, выступая перед европейской правящей элитой, начал громить Америку. Это выступление означало поворот – от политики интеграции в Европу (на кремлевских условиях) к движению в противоположную сторону и попыткам начать отгораживание от Запада.

Медведевская пауза не изменила начавшейся тенденции. Было бы ошибкой считать, что у Д. Медведева была своя концепция внешней политики и он пытался проводить более мягкий курс в отношении либеральных демократий. Аналитик подчеркивает, что, во-первых, Д. Медведев оставался марионеткой, у которого не могло быть самостоятельной политики. Во-вторых, Д. Медведев проводил мюнхенскую линию, пусть еще и непоследовательно. Но это была непоследовательность самого В. Путина, который колебался в выборе акцентов и средств, продолжая отшлифовывать свой новый курс.

«Перезагрузка» с Америкой в период Д. Медведева была всего лишь обменом уступок между Вашингтоном и Москвой при гарантиях Вашингтона не вмешиваться в российские дела. А также в дела постсоветского пространства. Именно этого требовал В. Путин в Мюнхене.

Так что сегодня В. Путин предложил линию, которую он оформлял почти девять лет, говорит эксперт. Суть обновленной концепции в следующем. «Москва говорит миру: Запад идет ко дну; Россия является “островком стабильности” и представляет собой особую “цивилизацию”, которая не позволит влиять на ее внутренние процессы; Москва будет строить свою галактику из других соседних государств. Если очистить концепцию от словесной шелухи, то впервые Москва откровенно говорит: мы будем сдерживать Запад и его влияние не только у себя, но и на постсоветском пространстве».

Впрочем, замечает Л. Шевцова, когда читаешь концепцию, то возникает «впечатление неадекватности Кремля. Ведь Россия стагнирует. Власть не может справиться с коррупцией. Интерес к России в мире падает. А тем временем кремлевская концепция говорит о могущественной державе, которая со-

бирается предложить миру свои «ценностные ориентиры»! Как будто Кремль говорит о совершенно другой стране!»

По мнению эксперта, скорее всего, эта концепция имеет две задачи: во-первых, как обычно, создавать миражи и имитацию силы, во-вторых, она нацелена на общество и должна породить у населения страх перед рисками и мировыми угрозами и ощущение окруженности врагами.

Она также отмечает, что «понятие “мягкой силы”», которое есть в концепции и за которое многие ухватились, включает, в первую очередь, информационные, гуманитарные, общечеловеческие и другие механизмы воздействия на другие общества. Они должны создавать образ привлекательной России. Но давайте подумаем: неужели у России есть несилловые аргументы влияния, которые бы сделали Россию привлекательным государством? Влияние России базируются на четырех факторах – ядерное оружие, сырье, торговля оружием и способность быть непредсказуемым государством.

Гораздо важнее то, что Кремль говорит: мы будем противодействовать другим государствам в их попытках использовать свою «мягкую силу». Это уже серьезно. Речь идет о том, чтобы поставить заслон для «правозащитных концепций», которые использует Запад; как закрыть Россию для любого либерального влияния извне».

В то же время эксперты признают, что концепция отдает дань необходимым символам. Так, там упоминается в качестве основных целей внешней политики и модернизация. Но авторы вскоре забывают об этой цели и все свое внимание концентрируют на том, что считают действительно важным. Самое важное – это обосновать «сокращение возможностей исторического Запада» и смещение «потенциала силы и развития на Восток». Действительно, Запад – как цивилизация – пока не вышел из состояния кризиса. Но это не первый кризис в его истории, и кризис всегда был средством обновления западной цивилизации (как в 1930-х и 1970-х годах). Есть все основания, что и этот кризис для Запада станет источником нового возрождения. Что касается смещения «потенциала силы» на Восток, то здесь имеется в виду Китай, который многими рассматривается как новый мировой полюс. Но нужно прислушаться и к мнению о том, что Китай клонится к закату и ему не избежать краха централизованной системы. Если это так, то авторы российской концепции строят внешнюю политику на ошибочных координатах.

Более того, подчеркивают эксперты, им нужно понять и другое: между авторитарными государствами никогда не бывает реального партнерства. Дистанцируясь от Европы и Запада и надеясь на партнерство с более мощным Китаем, Россия может оказаться в роли «младшего партнера» Китая. О чем, кстати, давно уже предупреждал З. Бжезинский.

Авторы концепции пытаются доказывать, что «попытки навязывания другим собственной шкалы ценностей» ведут к сползанию в хаос и неуправляемости в международных отношениях. «Реидеологизация» международных

отношений, т. е. усиление в них акцента на ценности якобы подрывает стабильность, утверждает Кремль. Возрождение же этого тезиса в качестве одного из ключевых аргументов внешней политики Кремля – это возврат к советскому прошлому. На деле Запад все последние годы только и делал, что отказывался от упоминания о ценностях в своей внешней политике. И США, и ЕС в своем отношении к России делали все, чтобы не раздражать Кремль.

Эксперты приходят к выводу, что именно усиление в западном обществе обеспокоенности тем, что происходит в России, и заставило Кремль делать более четкие акценты в своей «обновленной» доктрине. Нужно было сказать Западу: «Не лезьте в наши дела!» «Российская власть решила упредить поворот в критическом направлении западных правительств, фактически выдвинув им свой ультиматум, говоря: мы не допустим! Этот ультиматум только свидетельствует, насколько Кремль обеспокоен внутренней ситуацией в стране, и о том, что он готовит окружающий мир к тому, что будет действовать внутри более жестко и будет защищать свое “ценностное” измерение! Все подобные “тезисы” обусловлены в первую очередь внутривнутриполитической ситуацией в России и неуверенностью власти, а не динамикой самих международных отношений. В каком-то смысле эта концепция – ликвидация Кремлем механизмов внешней политики и их полное подчинение своим внутривнутриполитическим страхам», – резюмирует Л. Шевцова.

Эксперты также обращают внимание на тот факт, что в процессе подготовки новой концепции внешней политики РФ не состоялось ни одной широкой экспертной дискуссии, ни одного слушания в Государственной думе или в Общественной палате РФ. Несмотря на то что, согласно конституционной норме, внешнюю политику страны определяет президент, по мнению экспертов, такой документ, как Концепция внешней политики России, должен проходить, как минимум, через обсуждение обеими палатами парламента, а перед тем широко и публично обсуждаться обществом, по крайней мере, на уровне экспертного сообщества, что только укрепило бы значимость документа.

Н. Вербицька, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Випробовування України інтелектуальною власністю: політична й комерційна складова

Питання захисту інтелектуальної власності в Україні вже тривалий час перебуває у фокусі уваги міжнародних організацій, зокрема Офісу торговельного представника США, що відповідає за американську політику в зовнішній торгівлі. Відповідно до закону, офіс щороку має готувати звіт щодо ситуації

(передусім, проблем) із захистом прав інтелектуальної власності у зарубіжних країнах. Україна у цій «Спеціальній доповіді 301» була присутня впродовж останніх 15 років. Її переміщували між різними категоріями: країни, за якими спостерігають – Watch List (1998, 2008–2011), країни з підвищеним рівнем спостереження – Priority Watch List (1999–2000, 2006–2007, 2012) і найбільші порушники Priority Foreign Country (2001–2005).

Слід зазначити, що за період з 1991 р., крім України, лише п'ять із понад 110-ти країн потрапляли до списку найбільших порушників. Це Китай (1991, 1994, 1996), Боснія і Герцеговина (1993), Індія (1991–1993), Тайвань (1992), Таїланд (1991–1993). Рішення про те, які країни відносити до найбільших порушників, Офіс торговельного представника може приймати за власною ініціативою або з урахуванням висновків такого роду об'єднань, як Міжнародний альянс інтелектуальної власності (ІПА). Саме цей альянс свого часу ініціював переміщення нашої країни до Priority Foreign Country, уперше внісши рекомендації щодо цього в 2000 р. та назвавши її «піратом номер один із виробництва CD-дисків у Центральній та Східній Європі». Перед цим у 1999 р. ІПА порушив перед офісом питання розгляду доступу України та ще кількох країн СНД до Генералізованої системи преференцій (ГСП).

Офіс торговельного представника тоді врахував рекомендації альянсу не з першої подачі, поклавши певні надії на підписаний у 2000 р. тодішніми президентами України та США Л. Кучмою та Б. Клінтоном план дій. Але, не відчувши істотних результатів, уже у звіт від 2001 р. офіс таки вніс Україну до головних порушників прав інтелектуальної власності. За цим послідувало припинення у вересні 2001 р. дії ГСП для України. Києву повернули торговельні преференції та перевели в іншу категорію лише у січні 2006 р. Тоді втрати для України оцінювали у 100 млн дол. на рік.

У грудні 2011 р. Міжнародний альянс інтелектуальної власності знову подав петицію щодо перегляду доступу нашої країни до Генералізованої системи преференцій США. Вона була прийнята до розгляду Офісом торговельного представника США 29 червня 2012 р. 2 жовтня в офісі вже відбулися слухання щодо перегляду доступу України до ГСП.

Міжнародний альянс інтелектуальної власності рекомендував присвоїти Україні статус Priority Foreign Country і негайно призупинити право України на отримання пільг згідно із «Узагальненою системою преференцій». На сьогодні Україні присвоєно статус Priority Watch List разом з Аргентиною, Чилі, Китаєм, Коста-Рікою, Індією, Індонезією і Росією. Статусу Priority Foreign Country нині не має жодна країна.

У повідомленні ІПА з цього приводу вказувалося, що «серед проблем України лютуюче піратство онлайн і звичайних товарів, урядові рішення проти законослухняних членів суспільства, а не проти шахраїв, і повсюдне використання неліцензійного програмного забезпечення на підприємствах і в урядових організаціях».

У ПРА також підкреслили, що рівень піратства і захисту ліцензійних прав погіршилися за останні два роки. «В Україні поширено як безкоштовне, так і платне скачування музики і фільмів. Багато ринків і вуличні кіоски в Україні, як і раніше, рясніють нелегальними копіями музичних записів, фільмів і програмного забезпечення всіх видів», – зазначив ПРА.

У травні 2012 р. також стало відомо, що Україна, за підсумками 2011 р., піднялася на вісім сходинок – з 31-ї на 23-тю – у світовому рейтингу країн за найбільшою кількістю кібер-загроз і вперше увійшла в десятку країн з найбільшою кількістю спам-зомбі, фішингу та мережевих атак.

Згідно зі щорічним звітом Symantec про рівень кібер-злочинності, найбільший ріст шкідливих активностей можна спостерігати у вигляді збільшення кількості спам-зомбі в країні – Україна в 2011 р. вийшла на сьоме місце у світі, хоча ще у 2010 р. займала 20-й рядок.

Збільшення кількості загроз також проявилось й у вигляді зростання числа ботів – шкідливих програм, які автоматично виконують дії замість людей, часто без їх згоди. За цим параметром Україна за рік піднялася на шість позицій у рейтингу і у 2011 р. посіла 40-ву сходинку. Крім того, українські боти були визнані найбільш «довгоживучими» – за тривалістю роботи вони займають дев'яте місце у світі, функціонуючи в середньому 10 днів. Це говорить про те, що жителі України приділяють незначну увагу інформаційній безпеці – у результаті зараження шкідливим ПЗ їхні комп'ютери перетворюються на ботів, контрольованих зловмисниками протягом досить тривалих періодів.

Серед міст України за кількістю ботів лідує Київ. Далі такі міста, як Львів, Одеса, Макіївка і Донецьк.

Якщо розглядати позиції України за кількістю інтернет-загроз серед країн регіону ЕМЕА, до якого належить Європа, Близький Схід і Африка, то країна в 2011 р. зайняла 12-те місце за кількістю інтернет-загроз.

На думку експертів, Україна – дуже важливий центр хакерства, разом із Росією, Бразилією, Китаєм і, меншою мірою, Індією. У цих країнах досить освічене молоде населення, високий рівень безробіття і обмежені можливості працевлаштування. Однак, на думку експертів, кібер-злочинність не є негайною загрозою для українців. Наша країна в особливому становищі, адже має один із найнижчих у Європі рівнів підключення до Інтернету.

Тепер на підставі рекомендацій ПРА і консультацій із правласниками Торгова палата США сформує так званий «Звіт 301». Країни, які потрапляють до нього, виключають із «Загальної системи привілеїв» (GSP) – програми американського уряду з підтримки економічного зростання країн, що розвиваються, у рамках якої в США безмитно ввозять 3,4 тис. видів товарів із 140-ка країн. Як вказують в ПРА, завдяки GSP за 11 місяців 2012 р. українська продукція на 70 млн дол. була ввезена до США безмитно. Отримання статусу пріоритетної країни робить застосування санкцій практично вирішеним питанням, вважають експерти.

Найімовірніше, рішення США щодо застосування економічних санкцій відносно України буде прийнято не на її користь, вважає партнер юридичної фірми «Трайдент» Д. Гузій. «Як би ми не намагалися вести переговори, у США тепер є залізний аргумент – вони вже два роки попереджали нас про можливість такого результату», – додав керуючий партнер юридичної компанії Jurimex Ю. Крайняк.

За словами аналітика Міжнародного центру перспективних досліджень І. Газізулліна, найгірше у цій ситуації навіть не те, що Сполучені Штати Америки позбавлять країну митних пільг, а те, що це не дає національній ІТ-індустрії вийти з тіні. «Велика частина ІТ-сектору розвивається у тіні, вони не платять податків, а експорт складно простежити. Проблема поганого захисту інтелектуальної власності в Україні шкодить бізнесу загалом. Як результат, у людей немає зацікавленості відкрито працювати в Україні», – констатує І. Газізулін.

20 лютого поточного року в Офісі торговельного представника у Вашингтоні були проведені слухання щодо «Звіту 301», на яких виступили як представники альянсу, так і України.

Аргументи альянсу щодо погіршення ситуації з дотриманням прав інтелектуальної власності в Україні за останні два роки, а також запропоновані способи їх вирішення викладені у деталізованому звіті на 13-ти сторінках. Серед основних рекомендацій збільшення рейдів і посилення кримінального переслідування за використання та розповсюдження неліцензійної продукції, закриття інтернет-ресурсів з «піратським» контентом (насамперед найбільшого з них Ex.ua), притягнення до відповідальності власників ринків («Петрівка» у Києві, «Барабашово» у Харкові, «Маяк» у Донецьку, «7-й кілометр» в Одесі тощо) та окремих торгових точок, де продається неліцензійна продукція, посилення перевірок за її перевезенням на кордоні, боротьба з «піратським» програмним забезпеченням (частку якого в Україні оцінили у 80 % упродовж останніх п'яти років), урегулювання, у тому числі законодавче, питань створення і діяльності організацій колективного керування. Кожна з цих позицій небезпідставна, проте з ряду аргументів оцінки української сторони кардинально не збігаються з оцінками альянсу.

Наприклад, в альянсі згадують про План дій щодо вдосконалення захисту інтелектуальної власності, ухвалений між Україною та США в 2010 р., як про такий, що зовсім не виконується. Можна припустити, що якщо подібний аргумент зіграв свою роль у 2000 р., то і нині його використовують. Водночас начальник управління контролю за використанням об'єктів інтелектуальної власності Державної служби інтелектуальної власності України С. Наливайко, який брав участь в обох слуханнях у Вашингтоні (у жовтні минулого року та 20 лютого цього року), каже, що Україна виконує План на 90 %. Невиконаним залишається головним чином те, що потребує ухвалення у парламенті. Зокрема, це стосується законопроекту «Про внесення змін до деяких

законодавчих актів України щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав», який ніяк не може просунути далі після ухвалення в першому читанні у лютому 2011 р.

Якщо С. Наливайко на слуханнях вказує, що на легалізацію програмного забезпечення у держорганах у бюджеті нинішнього року закладено 100 млн грн, і саме стільки було передбачено спільним Планом дій, то аргументом представника альянсу Е. Шварца було те, що 100 млн грн (або 12,3 млн дол.) становлять лише 10–20 % від загальної суми, у яку обчислюють повний перехід на легальне програмне забезпечення. За його словами, загальна сума може становити близько 200 млн дол. До цього Е. Шварц додає ще побоювання, що цього річного бюджет можуть переглянути.

Якщо в альянсі вважають, що в Україні все ще існує проблема камкордінгу (незаконного запису аудіовізуальних творів під час їх демонстрації в кінотеатрах з подальшим поширенням в Інтернеті та на оптичних носіях), то, за даними української сторони, у країні за останні два роки не було зафіксовано жодного такого випадку.

Якщо ПРА рекомендує посилити контроль за провозенням неліцензійної продукції залізничним транспортом на кордонах, зокрема з Росією, то, за словами С. Наливайка, контрабандні перевезення залізницею взагалі припинено. На цьому етапі «пірати» використовують таку тактику, як пересилання авіудіовізуальної продукції поштою фізичними особами, зауважує він. І в такому випадку готового рецепту щодо того, як з цим боротися, немає не тільки в Україні.

Ну і, зрештою, в альянсі називають Україну «тихою гаванню для злочинних синдикатів», водночас в Україні відносять характер «піратства» до стихійного, а не організованого.

На остаточне рішення Офісу торговельного представника про внесення України цього року до «чорного списку» та позбавлення її торговельних преференцій може вплинути і політична складова. Оскільки в Держдепартаменті США наприкінці минулого року неодноразово зазначали, що серед важелів, які може застосувати Вашингтон щодо України у зв'язку з ситуацією з вибірковими переслідуваннями, можуть бути й економічні, зокрема згадувалася співпраця з Міжнародним валютним фондом.

Стосовно суто комерційної складової, то альянс – структура, що відстоює насамперед інтереси компаній-членів, серед яких і такі великі виробники програмного забезпечення, як Microsoft. Тому не дивно, що й аргументи вибудовує відповідно до цих інтересів. Але уявити собі, що в українському бюджеті за складної економічної ситуації в країні може віднайтися 200 млн дол. на повну легалізацію програмного забезпечення, також важко.

Крім того, українська влада вже має досвід того, до якого народного обурення призводить, скажімо, закриття сайтів. Варто лише згадати про закриття минулого року файлообмінника Ex.ua, яке викликало масштабні хакерські

атаки та звинувачення в обмеженні свобод. Можливо тому, пам'ятаючи про таку реакцію, американські компанії-правовласники самі не подають заяви про конкретні випадки порушень (які за українським законодавством є підставою для проведення перевірок і розслідувань), створюючи ситуацію «немає заяви – немає порушення». Оскільки весь «народний гнів» тоді сконцентрується передусім на них.

«Проблема захисту інтелектуальних прав в Україні стала систематичною. Це заважає залучати та утримувати інвестиції, у першу чергу у секторах з доданою вартістю виробництва, а саме: це галузі, де створюються нові робочі місця та проявляється інтелектуал країни», – сказав президент Американської торговельної палати в Україні Х. Зукоскі. «На цьому етапі це стосується не так створення відповідної законодавчої бази, це вже все написано і досить добре, проблема в тому, що не вистачає тих, хто слідкував би за дотриманням законів».

Перше місце у рейтингу порушників Україна отримала саме у цьому році як сигнал того, що світова спільнота стежить, що після усіх попереджень за останні два роки ситуація погіршилася, а держава цьому тільки сприяла. За словами Х. Зукоскі, крім прямої боротьби з піратством, в Україні потрібно навчати користуватися ліцензійним продуктом і створювати середовище, де люди будуть зацікавлені купувати ліцензійне і самі будуть створювати щось нове, знаючи, що їхнє авторське право захищене і вони отримають гроші за свою роботу.

«Без базових гарантій захисту українці просто не будуть витратити свій час, ресурси та зусилля на те, щоб розробляти нові цікаві речі, які принесуть користь суспільству і будуть використовуватися у всьому світі», – вважає Х. Зукоскі.

Утім, однією з головних перепон у створенні такого середовища, де люди будуть купувати ліцензоване програмне забезпечення, українці називають ціну. Більшість тих, хто взяв участь в опитуванні онлайн Української служби «Голосу Америки», вказали, що купувати ліцензійне програмне забезпечення фінансово недоступно. Зокрема, на запитання «Чи схвалили б ви більш жорсткі дії влади, щоб припинити користування неліцензійними програмами і медіаконтентом?» лише кожен п'ятий підтримав «репресії» проти комп'ютерного піратства. Більшість – 72 % – негативно висловилися щодо застосування жорсткіших дій. І лише 6 % не могли визначитися з відповіддю.

Активна дискусія розгорнулася навколо цього питання і на сторінці Час-Тайм у соціальній мережі «Фейсбук». Серед коментарів такі: «Поки Україна не здолає тотальну корупцію, допоки не підніме рівень життя і доходів своїх громадян, до того часу про якусь-там інтелектуальну власність говорити нема чого. Українці не готові віддавати свої кровні готівкові гроші за “повітря” – за те, чого не можна потримати у руках», – пише А. Кухар зі Львова.

«Операційна система Windows 7 у середньому 1000 грн, набір Microsoft Office Professional – 3600 грн. Розпізнавання тексту FineReader коштує

746 грн, архіватор – 360 грн, антивірус – 300. Запис/копіювання дисків Nero – 580 грн. Разом – 6586 грн. А тепер скажіть, чи зможе дозволити собі українець за все це заплатити?» – запитує Владислав з Івано-Франківська.

«Я виступаю за захист авторських прав. Але я не згоден з власниками, які продають свій товар за захмарними цінами, не враховуючи рівень життя у країнах, де він продається», – пише Алекс з Києва.

У «Майкрософт Україна» говорять, що вартість неліцензійного програмно-забезпечення, встановленого на комп'ютери в Україні, зросла більше ніж на 13 % за рік і сягла рекордних 647 млн дол. Головна причина в тому, що все більше людей може собі дозволити комп'ютер, але тільки з піратськими програмами.

«Що стосується цінової політики, то ціни на програмне забезпечення в Україні нижчі, ніж, наприклад, в Європі чи США. Крім того, ми проводили дослідження в Україні, яке виявило, що насправді для користувачів на першому місці стоїть не ціна програмного забезпечення, а його надійність», – констатує керівник департаменту захисту прав інтелектуальної власності «Майкрософт Україна» Ю. Омельченко.

За переконанням голови Асоціації розвитку інтернет-простору В. Левандовського, виживати на ринку не тільки українському, але й світовому будуть ті компанії, які виявляють більшу гнучкість до умов життя в країні. Скажімо, якщо продукт коштує 50 дол. у Сполучених Штатах Америки, то відповідна його ціна в Україні повинна бути 50 грн.

«Хороший приклад показали “Епл Стор”, де програму можна купити за 2–3 дол. Якщо вона хороша – компанія заробить свої мільйони. Відповідно, якби компанії хотіли, щоб їм платили, вони б прив'язували вартість до реалій ринку», – вважає В. Левандовський. Для того щоб зменшити рівень піратства, свій вклад могла б зробити і держава, говорить фахівець. Це стосується не так насильницького контролю, як пільг для тих, хто хоче купити ліцензійне.

Тим часом користування неліцензійним програмним забезпеченням в органах державної влади та на держпідприємствах є однією з основних претензій до України Міжнародного альянсу інтелектуальної власності. Раніше в компанії Microsoft підраховували, що частка неліцензійних програм, що їх використовують у державному секторі України, перевищує 70 %.

Натомість у Держслужбі інтелектуальної власності наголошують, що ця цифра перебільшена – так само, як і зауваження з боку Міжнародного альянсу інтелектуальної власності. Частка неліцензійного програмного забезпечення в державному секторі не перевищує 40 %, наголосив перший заступник голови держслужби О. Янов. Цей показник щороку зменшується, додав він. «Багато комп'ютерної техніки закуповується з уже встановленим програмним забезпеченням, по-перше. По-друге, хоч і невеликі суми, але держава все-таки заплановує кошти для кожного центрального органу виконавчої влади на легалізацію або ж для закупівлі програмного забезпечення», – зазначив він.

За словами О. Янова, на 2013 р. у державному бюджеті України на легалізацію програмного забезпечення передбачено 100 млн грн.

Деякі аналітики говорять, що діючі українські закони є достатніми для боротьби з піратством – була б воля їх застосовувати. Як повідомив експерт з юридичних питань О. Христофоров, у новому Кримінальному кодексі, прийнятому в Україні в кінці минулого року, авторські права достатньо надійно захищені: за незаконне використання і поширення матеріалів, захищених авторськими правами, передбачено до шести років тюремного ув'язнення.

Утім, хоча українське законодавство й передбачає покарання за порушення права інтелектуальної власності, випадки судових позовів – чи то проти держустанов, чи проти приватних підприємств – в Україні поодинокі. Проти порушників у державному секторі поки наважилася виступити лише компанія Microsoft.

Як зазначив партнер адвокатської фірми «Василь Кисіль і партнери» О. Маmunя, загалом в Україні позови на захист авторських прав часто фактично безнадійні. Особливо, якщо ідеться про позов проти державної установи. «Непросте завдання – отримати рішення на користь приватного бізнесу проти державного органу. Особливо в такій сфері, як захист прав інтелектуальної власності. Особливо якщо така судова перемога матиме за результат серйозні матеріальні втрати з боку держави», – каже юрист. За його словами, Україні потрібно виробити ефективну систему покарання за порушення права інтелектуальної власності. Доки цього не буде, вважає він, порушення будуть і на рівні пересічних громадян, і на рівні органів влади.

Світовий досвід захисту інтелектуальних прав передбачає застосування більш ефективних методів. Наприклад, французьке агентство HADOPI, що стежить за виконанням закону про захист авторських прав, вважає за доцільне змусити місцевих власників сайтів відстежувати піратський контент. Про це йдеться в доповіді, опублікованій на сайті агентства.

Наглядові органи будуть виносити власникам сайтів, що розмістили нелегальні файли, до трьох попереджень. Якщо після третього попередження дані не буде видалено, то до сайту застосують санкції. Серед них блокування сайту по IP і DNS і навіть відбирання доменного імені. Крім того, влада зможе заблокувати акаунти сайту в платіжних системах, наприклад у PayPal.

Агентство особливо підкреслює, що попередження будуть виноситися як за викладені для скачування файли, так і за «стрімінг» (надання доступу до файлів без обов'язкового скачування).

HADOPI – прийнятий Францією в 2009 р. закон і однойменне агентство, що стежить за його виконанням (аббревіатуру можна розшифрувати як «закон, що сприяє захисту авторських прав в Інтернеті»). Після прийняття закону критики назвали його найжорсткішим законом з авторських прав у світі. Згідно з його положеннями, користувач, викритий у скачуванні піратського контенту, отримує до трьох попереджень. Після третього попередження йому може бути заблокований доступ до Інтернету на місяць.

Варто зазначити, що дії української влади щодо боротьби з інформаційним піратством також активізувалися останнім часом. «Ближчим часом органи виконавчої влади у взаємодії з Верховною Радою повинні значно покращити правову базу захисту авторських і суміжних прав у нашій державі. Загроза віднесення України до категорії основних світових порушників у цій сфері є серйозним викликом для нас», – заявив віце-прем'єр-міністр К. Грищенко під час зустрічі з головою Державної служби інтелектуальної власності М. Ковінею.

Віце-прем'єр-міністр доручив оперативно надати пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази та практики правозастосування в сфері боротьби з «піратством» і збору авторської винагороди, ситуація в якій є предметом ретельного моніторингу з боку США та країн ЄС.

«Немає сумнівів, що стан захисту авторських прав є одним з ключових критеріїв, які визначають імідж України у діалозі з партнерами на Заході. Готовність ставити знак рівності між “піратством” і крадіжками є ознакою сучасного цивілізованого суспільства. Відтак ми повинні вжити невідкладних заходів для поліпшення ситуації», – зазначив К. Грищенко.

Проблемам захисту інтелектуальної власності була присвячена XX Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання інтелектуальної власності», що відбулася в Києві 21–23 лютого 2013 р. Організаторами заходу виступили Державна служба інтелектуальної власності України, Всесвітня організація інтелектуальної власності та Державне підприємство «Український інститут промислової власності».

Міжнародна конференція зібрала майже 300 учасників, серед яких фахівці з України, Польщі, Білорусі, США, Молдови, Китаю, Грузії, Російської Федерації, Казахстану та інших країн.

У рамках заходу обговорювалися питання розвитку законодавства у сфері інтелектуальної власності, сучасні проблеми й перспективи розвитку правової охорони та захисту авторського права та суміжних прав в Україні, захист прав інтелектуальної власності в адміністративному порядку Апеляційною палатою Державної служби інтелектуальної власності України, теорія та практика захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку.

Відкриваючи конференцію, голова Державної служби інтелектуальної власності України М. Ковіня зазначив, що сьогодні служба прагне запровадити якісно новий рівень державного керування у сфері інтелектуальної власності, заснований на застосуванні практичного підходу до використання інтелектуальних досягнень в інноваційному процесі. Ставиться мета створити у сфері інтелектуальної власності сприятливе правове поле для бізнесу та підприємництва. Великий обсяг роботи, що ведеться нині, спрямовано на тісну співпрацю з європейськими та міжнародними патентними закладами.

«У сфері нашої постійної уваги – вдосконалення національного законодавства. Наразі група досвідчених фахівців працює над удосконаленням

Цивільного кодексу України та приведенням його статей у відповідність до міжнародних норм у сфері інтелектуальної власності. Ведеться активна робота з упровадження безпаперових технологій у процесі взаємодії правовласника з державними органами. У 2013 р. систему, що забезпечує цей процес, буде введено в промислову експлуатацію. До досягнень минулого року варто віднести реєстрацію в Україні 100-тисячного патенту на винахід та 75-тисячного патенту на корисну модель, а також отримання ДП «УПІВ» сертифіката ISO 9001», – зазначив М. Ковіня.

Надзвичайний і Повноважний Посол США в Україні Дж. Теффт, виступаючи перед учасниками конференції, зазначив, що сьогодні, в умовах жорсткої конкуренції на світовому ринку, рушіями економіки є лише інновації. Однак права на інтелектуальний продукт мають бути захищені.

«Ми бачимо позитивні зрушення, прогрес у напрямі захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності з боку держави, але є й негативні моменти. Зокрема, до них належать використання нелегального програмного забезпечення, неузгодженість дій учасників процесу зборів авторських винагород, а також піратське розповсюдження контенту. США висловлюють неспокій з цього приводу не лише тому, що наші компанії втрачають гроші. Ми зацікавлені в модернізованій, демократичній Україні, для якої захист прав інтелектуальної власності є ключовим процесом», – зазначив Дж. Теффт.

Особливу увагу учасників конференції привернув спеціалізований семінар ВОІВ, присвячений вирішенню міжнародних комерційних спорів, який провела юридичний радник Центру ВОІВ з арбітражу та посередництва Дж. Шалнау.

«За роки незалежності України погляди на роль інтелектуальної власності в житті суспільства кардинально змінилися. Сьогодні ні в кого не викликає заперечення теза про те, що основою економіки майбутнього є інтелектуальний продукт. Наша конференція зібрала багатьох професіоналів сфери ІВ, і їхні конструктивні пропозиції, думки, досвід, оцінки діяльності у цій перспективній сфері дуже важливі для нашої подальшої роботи», – підсумував роботу конференції голова Державної служби інтелектуальної власності України М. Ковіня.

27 лютого 2013 р. відбулася зустріч голови Державної служби інтелектуальної власності України М. Ковіні з директором напряму боротьби з піратством Microsoft Corporation Д. Куто, який відвідав Україну вперше. За його словами, візит спрямовано на запобігання піратству в тих сферах діяльності, де використовуються продукти Microsoft Corporation, і він готовий надати рекомендації українській стороні та обмінятися пропозиціями.

Також у переговорах брали участь керівник департаменту захисту інтелектуальної власності «Майкрософт Україна» Ю. Омельченко та керівник напряму із захисту інтелектуальної власності в регіоні Центральної та Східної Європи Л. Сигнорт.

Враховуючи накопичений досвід боротьби з піратством й обсяг інформації про вплив скорочення рівня піратства на розвиток економіки в Європейському

Союзи та інших країнах світу, Д. Куто поділився власними міркуваннями щодо таких питань, як стан боротьби з піратством у світі, зокрема Європейському Союзи, Україні та інших країнах СНД; сприяння скороченню піратства для розвитку економік країн з високим рівнем використання неліцензійного програмного забезпечення тощо.

У свою чергу М. Ковіня зазначив, що для України актуальним питанням є захист авторського права та суміжних прав, зокрема легалізація програмного забезпечення в державному секторі. «У 2013 р., як і в наступні роки, активна позиція держави буде спрямована на системну легалізацію програмного забезпечення в органах виконавчої влади. Сьогодні триває вдосконалення порядку фінансування заходів з легалізації комп'ютерних програм в органах виконавчої влади та використання відповідних коштів, закладених у Державному бюджеті України на 2013 р. Звичайно, що зазначена сума не вирішує глобально цю проблему, але дає впевненість у тому, що в майбутньому з реальних можливостей державного бюджету кошти будуть виділятися і питання у цьому секторі поступово вирішуватиметься в позитивному напрямі», – зазначив М. Ковіня.

За його словами, наразі першочерговим завданням для Державної служби інтелектуальної власності України й ряду громадських організацій, які співпрацюють з нею, є робота просвітницького характеру. Зокрема, М. Ковіня запросив представників компанії Microsoft Corporation долучатися до таких просвітницьких заходів, які проводяться для студентів і викладачів вищих навчальних закладів Києва, а незабаром планується проводити й для школярів.

Тим часом в альянсі та США в цілому продовжують нагадувати Україні про проблеми інтелектуальної власності, ігнорування яких може призвести до застосування санкцій. На відміну від 2001 р., Україна нині є членом Світової організації торгівлі, що може пом'якшити негативні економічні наслідки у випадку торгових санкцій. Водночас, за негативного сценарію, значних втрат зазнає й без того не раз постраждалий український імідж. Свої висновки щодо України в американському уряді обіцяють уже у квітні.

С. Гороява, науч. сотр., канд. наук по соц. коммуникациям

Хакеры... Угроза только ли для власти?

Сегодня в СМИ все больше появляется информации о том, что в Украине вновь заявили о себе хакеры, оппозиционно настроенные по отношению к властям страны. Вот уже в течение года в Украине достаточно активно ведутся «кибер-войнушки», направленные против органов государственной власти. В СМИ подчеркивают, что все началось 31 января прошлого года, когда

представители Министерства внутренних дел Украины решили закрыть один из крупнейших файлообменников EX.ua за нарушение прав интеллектуальной собственности. В ответ на обыски и изъятие серверов EX.ua веб-сайты Президента страны, правительства, СБУ и МВД, Национального банка, Конституционного Суда, Налоговой администрации, правящей Партии регионов подверглись хакерским DDoS-атакам (от англ. denial of service – атака типа «отказ в обслуживании»). В течение двух недель доступ к этим ресурсам был проблематичен и для внешних пользователей, и для сотрудников ведомств.

Веб-сайты Верховной Рады, Партии регионов периодически были также недоступны в течение июня и июля прошлого года. Тогда хакеры своими атаками проявляли солидарность с защитниками украинского языка. В то время народные депутаты Украины обсуждали и принимали Закон Украины «Об основах языковой политики», который расширяет сферы использования региональных языков, в том числе русского, наряду с государственным украинским (<http://podrobnosti.ua/outeropinion/2013/02/25/890119.html>, 25.02.2013).

Кроме того, хакеры «отомстили» министру юстиции Украины за запрет Интернет-партии. Следует напомнить, что в августе прошлого года министр юстиции обратился в суд с иском об аннулировании регистрации Интернет-партии. Поводом для жалобы стало отсутствие у нее необходимого количества региональных ячеек. 23 января 2013 г. Окружной административный суд Киева удовлетворил данный иск. Этот суд уже запрещал деятельность Интернет-партии Украины в 2010 г., однако спустя год политическая сила была зарегистрирована повторно.

Как информировали СМИ, официальный сайт Главного управления юстиции по Киевской области был взломан хакерами. В первой половине дня 6 февраля на странице ведомства появился текст следующего содержания: «Лавринович, давай до свидания! Данный ресурс благополучно прекратил свое существование в знак протеста против попытки рейдерского захвата Интернет-партии в Украине. Любые дальнейшие поползновения на свободу Интернета в Украине будут сопровождаться агрессивными атаками на основные веб-бандитские ресурсы украинской власти». Далее была размещена новость о митинге против запрета Интернет-партии Украины, который ее активисты провели 4 февраля. В акции участвовали около 100 человек в масках Гая Фокса. Они разместили у здания Министерства юстиции плакаты с надписями: «Интернет-партии быть!» и «Интернет сильнее юстиции». Лидер партии Д. Голубов объявил о начале всеукраинской кампании «Минюст без Лавриновича» (<http://www.lenta.ru/news/2013/02/06/site>, 6.02.2013).

Д. Голубов в своем комментарии СМИ заявил: «Мы будем продолжать нашу кампанию “Минюст без Лавриновича”, будем делать всё возможное, чтобы такого министра в Украине не было. Хочу подчеркнуть, что все акции, за которые мы беремся, заканчиваются успешно. Мы заблокировали все законопроекты, которые были направлены против Интернета, это и “налог на

Интернет», это и офисы для интернет-магазинов, это и закон о цензуре в Интернете. В деле с EX.ua мы также добились положительного результата – сервера были отданы компании. Даже такую большую машину, как пирамида МММ, мы уничтожили, как я и обещал, с точностью до дня. А деятелям, подобным Лавриновичу, далеко до С. Мавроди – таких, как он, мы просто проглотим как муху».

Обращает на себя внимание, что, отвечая на вопрос относительно планов партии на 2013 г., Д. Голубов подчеркнул: «В этом году мы планируем принять участие в выборах мэра Киева. У нас будет мощный кандидат, известный как в Украине, так и за ее пределами. Эти выборы войдут в мировую политическую историю и будут очень веселыми» (<http://proit.com.ua/article/gosregulation/2013/02/13/165322.html>, 13.02.2013).

Также, возвращаясь к «работе» хакеров, следует отметить, что, по информации СМИ, во Львове в ночь на 14 февраля хакеры «взломали» официальный сайт Главного управления МВД Украины во Львовской области, разместив на нем гиперссылку на веб-страницу с информацией о местах продажи наркотических средств. В своем комментарии начальник отдела связей с общественностью ГУ МВД Украины во Львовской области С. Добровольская отметила, что сообщение о данном происшествии внесено в Единый реестр досудебных расследований (<http://expert.org.ua/statias/?st=2&id=104657>, 15.02.2013).

На данное время работа сайта полностью восстановлена в привычном режиме.

В СМИ обращают внимание на то, что, исходя из сообщений в социальных сетях и по видеообращениям в Youtube, ранее «за свободу украинцев в Интернете и за украинский язык» боролись хакеры восточноевропейского крыла международной группы Anonymous. Лидер Интернет-партии Украины Д. Голубов подтверждает причастность Anonymous к атакам, призванным защитить файлообменник EX.ua и его партию, которую он, не скрывая, называет «партией пиратов». «Хакеры не любят, когда кто-то лезет в их среду и рассказывает, что здесь можно делать, а что нет. Хакеры не любят, когда людям запрещают скачивать пиратскую музыку и фильмы, и всячески пытаются уничтожить свободу в Интернете. Они всегда отвечают, действуя из разных уголков планеты», – заявил Д. Голубов. Участие же Anonymous в акциях в защиту украинского языка он категорически отрицает: «Anonymous никогда не будут атаковать сайты из-за языковых вопросов, вопросов религии или истории. Это делают обычные люди, оппозиционно настроенные».

Таких «оппозиционно настроенных людей», причем с техническим образованием, в условиях недостаточного контроля над распространением разного рода хакерских программ, в Украине много. И, как подчеркнул ведущий эксперт по антивирусным программам российской «Лаборатории Касперского» В. Камлюк, «в этом смысле Украина, как и многие другие страны мира, не ос-

талась в стороне от антиглобалистского движения хакеров-активистов, яркими представителями которого является группа Anonimous».

И если 99 % кибер-преступников заинтересованы исключительно в краже денег или продаже украденной информации, то 1 % хакеров-активистов руководствуется иными принципами. «У них есть твердая политическая позиция. Они заинтересованы в том, чтобы достать ценную информацию, опубликовать ее вместе с политическим сообщением, либо выразить протест в виде атаки, которая выводит из строя оборудование серверов – опять-таки с политическим подтекстом», – говорит эксперт «Лаборатории Касперского» (<http://podrobnosti.ua/outeropinion/2013/02/25/890119.html>, 25.02.2013).

В свою очередь, оппозиционные политические партии Украины, как заявил народный депутат партии «Батьківщина» А. Шевченко, хотя и поддерживают всех, кто отстаивает свое право на свободу в сети, к «интернет-неприятностям» властей отношения не имеют. «Интернет в Украине оппозиционный по определению. Здесь следует понимать, что власти противостоит не какая-то отдельная оппозиционная партия, а большое количество разношерстных людей, чьи права и интересы постоянно нарушают», – сказал депутат. Он также не исключает, что число «виртуальных реакций на действия власти» будет только расти.

Более того, кандидат политических наук, эксперт по вопросам внешней политики А. Палий пишет в своем блоге на страницах интернет-издания «Новости Украины»: «В оппозиции заявляют, что их внеочередное заседание пытались сорвать хакеры. Скорее всего, так забавляется кто-то из провластных представителей, возможно, что и не сам В. Янукович, и не глава его Секретариата, а просто какие-то деятели... Цель таких “шаловливых” действий представителей партии власти ясна: они боятся международной огласки и огласки внутри страны. Они боятся, что парламент станет источником оппозиционных настроений, каким он был во времена позднего Л. Кучмы. Ведь то, что существует в представлении общества, затем происходит в реальности...» (<http://www.from-ua.com/news/fl1ee14bea708c.html>, 4.02.2013).

Особо обращает на себя внимание информация в СМИ о том, что один из технических консультантов МВД сообщил на условиях анонимности, что имевшие место атаки на государственные веб-ресурсы всего лишь «ребячество» по сравнению с происходящими серьезными кибер-преступлениями, о которых общественности мало что известно.

Также СМИ цитируют слова начальника управления по борьбе с кибер-преступностью МВД Украины М. Литвинова: «...МВД неоднократно предлагает урегулировать вопрос контроля за Интернетом и снижения технической анонимности. Доказывать преступления в кибер-пространстве с помощью традиционных технологий невозможно. Эти следы нельзя сфотографировать, сделать слепок, записать на аудио. Более того, виртуальные следы можно практически мгновенно и безвозвратно уничтожить. В итоге связь между преступником

и преступлением разрывается, а это обеспечивает ему полную анонимность». При этом М. Литвинов подчеркнул: «Истинное проявление свободы слова состоит в возможности не подвергаться цензуре за выражение своих мыслей. Более того, главное условие полноценной свободы слова состоит как раз не в том, чтобы анонимно высказываться, а, наоборот, заявить свою точку зрения без риска преследования за это. Но в целом вопрос контроля за интернет-пространством настолько непростой, что его до конца не решила ни одна страна, хотя во многих из них Интернет уже стал объектом государственного регулирования, которое одновременно уравнивается контролем со стороны общественности. Думаю, этот вариант наиболее приемлемый и для Украины».

В СМИ также акцентируется внимание на информации о том, что на компьютерные сети государственных учреждений Украины, Бельгии, Португалии, Румынии, Чехии и Ирландии нацелен новый вирус MiniDuke. Эксперты российской «Лаборатории Касперского» (Kaspersky Lab) и венгерской CrySys Lab, фирм, занимающихся борьбой с кибер-угрозами, идентифицировали новый компьютерный вирус. По их мнению, именно этот вирус использовался для компьютерных атак на правительственные сети Украины, Бельгии, Португалии, Румынии, Чехии и Ирландии, а также на два аналитических центра и центр, предоставляющий медицинские услуги в США.

По мнению экспертов, новая вредоносная программа объединяет старые возможности вирусов с новыми достижениями Adobe Reader по сбору геополитических данных из высокопоставленных источников. «Это очень необычная кибератака. Я помню, как-то видел подобные компьютерные программы в конце 1990-х годов и начале 2000-х, – говорит Е. Касперский, основатель и глава Kaspersky Lab. – Я изумлен тем, что эти виды вирусов, которые находились в спячке более десятилетия, вдруг проснулись и присоединились к группе новых более продвинутых и активных компьютерных вирусов, находящихся в кибер-пространстве» (<http://rus.newsru.ua/world/28feb2013/mini.html>, 28.02.2013). Е. Касперский также сказал, что MiniDuke очень хорошо маскируется, написан на ассемблере (язык программирования) и очень небольшой по размеру – 20kb.

По мнению исследователей, в этом аспекте весьма актуальны PDF-файлы с хорошо написанным содержанием, которое в свое время сфабриковало информацию семинара по правам человека и информацию, касающуюся внешней политики Украины вместе с планами вступления в НАТО.

Исходя из того, что «кибер-войны» – тема довольно актуальная сегодня во многих странах, довольно правильным и стимулирующим выглядит решение американских властей награждать медалью солдат армии, принимающих участие в кибер-войнах и проявивших себя на службе. Об учреждении новой награды сообщается на официальном сайте Министерства обороны США. «Появление новой награды говорит об изменениях принципов военных действий», – отметил генерал американской армии М. Демпси, председатель Коми-

тета начальников штабов при министре обороны. С развитием технологий кибер-нападения следующий «Перл-Харбор» может случиться в виртуальном пространстве, считает министр обороны США Л. Панетта.

Таким образом, анализ ситуации дает основания для констатации нескольких серьезных проблем: во-первых, в экспертной среде существует точка зрения о том, что интернет-сообщество в Украине полностью оппозиционно нынешним властям. Данная ситуация опасна и, как уже писалось ранее, требует реагирования.

Во-вторых, приведенные примеры несанкционированного воздействия на государственные и другие информационные ресурсы в стране являются в своей совокупности важным вопросом национальной информационной безопасности. В связи с этим представляется необходимым усиление контроля за исполнением действующего законодательства и совершенствования законодательного обеспечения в сфере функционирования интернет-ресурсов.

В-третьих, международное сообщество обвиняет Украину (не разделяя правопослушных граждан и злоумышленников) в интеллектуальном пиратстве. В настоящее время эти обвинения пока существуют на декларативном уровне, однако за ними, весьма вероятно, последуют санкции. Учитывая, что на Западе проблеме интеллектуальной собственности уделяется очень большое внимание, эти санкции, в случае их применения, будут чувствительными. Поэтому еще одной важной задачей для нашего общества является необходимость ускоренной работы по решению проблем защиты интеллектуальной собственности в информационной сфере.

Економічний ракурс

О. Ворошилов, старш. наук. співроб., канд. іст. наук

Державна програма з розвитку економіки на 2013–2014 рр. в оцінках політиків та експертів

27 лютого на розширеному засіданні Кабінету Міністрів (за участі Президента, голів облдержадміністрацій і народних депутатів) було ухвалено Державну програму з розвитку економіки на 2013–2014 рр.

В її основі – соціальні ініціативи, започатковані Президентом України. Один з головних пріоритетів програми – це діти, заради яких, власне, її і створювали, заявив глава держави. Зокрема, за два роки в країні потрібно відкрити нові

садочки для малюків на 100 тис. місць, як мінімум, у кожному регіоні мають запрацювати центри матері й дитини. Також Президент доручив уряду ліквідувати несправедливість щодо інвалідів-сиріт – нині через бюрократичну тяганину вони недоотримують по 900 грн щомісяця. Загалом, державну допомогу дітям з особливими потребами заплановано збільшити в півтора рази. Зросте допомога й малозабезпеченим родинам з дітьми – на 600 грн цього року і майже на 1 тис. наступного.

Презентуючи Програму з розвитку економіки на 2013–2014 рр., **Президент України В. Янукович** наголосив, що вона має «закласти підвалини нової національної моделі економічного розвитку в посткризовому світі».

Програма передбачає шість основних напрямів, на яких у своїй економічній політиці повинен сконцентруватися уряд. Серед них підвищення конкурентоспроможності економіки; поліпшення інвестиційних умов; підтримка національного товаровиробника й реалізація політики імпорто-заміщення; розвиток галузей, що виробляють високотехнологічну продукцію, зокрема ракетно-космічної галузі, авіаційної і суднобудівної; структурна реформа в стратегічних секторах, зокрема держсектор економіки, інфраструктура і зв'язок, ПЕК, ЖКГ і будівництво; розвиток експортного потенціалу, ураховуючи фінансову підтримку експортерів і просування українських товарів на зовнішніх ринках.

Президент також заявив, що особисто контролюватиме виконання програми. «Кроки уряду в Програмі розписано помісячно. Контроль буде всебічний і з мого боку – постійний», – сказав В. Янукович.

Зі свого боку **Прем'єр-міністр М. Азаров** поінформував, що для реалізації цієї програми потрібно буде залучити 380 млрд грн. Джерелами її фінансування Прем'єр назвав кошти з державного бюджету, приватні інвестиції, кошти міжнародних фінансових організацій і новий механізм державних гарантій.

У цьому контексті слід зазначити, що із загальної суми коштів, передбачених на її реалізацію, за словами **директора департаменту стратегічного планування розвитку економіки Міністерства економічного розвитку і торгівлі України Є. Олейнікова**, 173 млрд грн становитимуть кошти інвесторів. «На реалізацію Програми у 2013 р. передбачається виділити орієнтовно 23,9 млрд грн з державного бюджету. До речі, вони вже передбачені бюджетом. Інші джерела, тобто інвестиційні кошти, становитимуть 173 млрд грн. З цього обсягу державні гарантії становитимуть не більше 30 %», – повідомив фахівець в ефірі програми 5 каналу «Час. Підсумки дня».

За словами М. Азарова, головна ідея Держпрограми – підтримка національного виробника шляхом активізації попиту на внутрішньому ринку. Реалізація економічної урядової стратегії, відповідно до Держпрограми активізації економіки, дасть можливість забезпечити збільшення реального ВВП на 2,5–3,4 % у 2013 р. і на 3,0–4,0 % у 2014 р. Якщо говорити про макроекономічні показники, то в планах уряду забезпечити підтримку оптимального рівня

інфляції в межах 5–6 %, дефіциту державного бюджету в межах 3,2 % ВВП, граничного обсягу державного боргу на рівні 30,6 % ВВП.

Також Державна програма розвитку економіки передбачає зростання обсягів виробництва продукції машинобудування у 2014 р. на рівні 10 %, сільськогосподарської продукції – на 25 %, ІТ – на 35 %.

Як поінформував *прес-секретар Прем'єра В. Лук'яненко*, Програма почне частково виконуватися вже в березні, як тільки внесуть усі правки й ухвалять відповідну постанову Кабміну.

На думку *народного депутата, президента Українського союзу промисловців і підприємців А. Кінаха*, Програма підтримає національного товаровиробника. «Сьогодні на нашому ринку залишилося лише 54 % продукції, яка виготовляється вітчизняними підприємствами, решта – 46 % – імпорт. Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі зросло до “мінус” 15 млрд дол. виправляти ситуацію потрібно негайно, бо йдеться про втрату стратегічних секторів економіки. Ця Програма пропонує непогані рецепти для її вирішення», – сказав він. У цьому сенсі, за його словами, у Програмі варто максимально конкретизувати частину, яка стосується імпортозаміщення і локалізації виробництва в контексті відпрацювання конкретних цільових програм, зокрема виконання Державної програми розвитку внутрішнього виробництва, ухвалені урядом у вересні 2011 р.

Також А. Кінах повідомив, що у проєкті Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 рр. враховано понад 30 % пропозицій Економічної ради громадських організацій та асоціацій бізнесу. «В уряді прислухалися до зауважень ділової громади та врахували пропозиції Асоціації міжнародних автомобільних перевізників, Української асоціації підприємств легкої промисловості, компанії, члена УСПП, “ТНК-ВР Коммерс”, а також хіміків, аграріїв, частково судно- й авіабудівників», – ідеться в повідомленні.

До того ж в УСПП підкреслюють, що один із пріоритетних напрямів Держпрограми повинен стосуватися поновлення кредитування реального сектору шляхом здешевлення вартості позикових коштів і також через систему рефінансування комерційних банків. «Програма повинна містити й стимули для розвитку малого та середнього бізнесу. Це, зокрема, субсидування витрат на виставково-ярмаркову діяльність, застосування механізму відстрочки при сплаті ПДВ на обладнання, що ввозиться на територію України, зниження кредитних ставок тощо. Один з головних напрямів, що повинен бути врахований у Програмі, – посилення правового захисту підприємців», – вважають в УСПП.

Негативно оцінюють Програму представники опозиції.

Зокрема, *голова фракції «Батьківщина» у Верховній Раді А. Яценюк* заявив, що у розробленій Кабміном Програмі немає конкретики. «Я уважно прочитав Держпрограму. Там немає жодного конкретного кроку в економічній, соціальній та інших сферах!» – наголосив він.

Голова фракції Компартії П. Симоненко заявив, що «у Держпрограмі передбачено підтримку тільки тих великих підприємств, якими володіють олігархи! При цьому уряд, по суті, не доповів про джерела фінансування Держпрограми». За його словами, Держпрограма розвитку економіки – «черговий популістський хід уряду».

Екс-міністр економічного розвитку і торгівлі України П. Порошенко назвав Програму активізації розвитку економіки на 2013–2014 рр. старорежимною і такою, що вбиває конкуренцію: «Програма нагадує старорежимні радянські документи. У нас знову визначено ряд пріоритетів для окремих галузей, ми знову вбиваємо конкуренцію. Хоча повинні знизити тиск на бізнес, почати нарешті дерегуляцію економіки й скоротити державні витрати», – наголосив П. Порошенко.

Народний депутат з фракції ВО «Свобода» А. Ілленко називає схвалену урядом Програму «фікцією, віртуальним проектом, на реалізацію якого держава не має коштів». «Враховуючи, який у нас слабкий бюджет і наскільки великий дефіцит, понад 300 млрд грн, передбачених на реалізацію Програми, виглядають як мінімум фантастично. Проект Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 рр. – це звичайна фікція, винятково віртуальний проект», – наголосив А. Ілленко. На його переконання, «обтічні міркування про залучення коштів під держгарантії і нові кредити в кращому разі завершаться нічим. У гіршому – уряд і Президент заженуть нашу країну в ще більшу економічну кризу й ще глибшу боргову яму». Крім того, сказав депутат від «Свободи», Держпрограма має виключно регіональне спрямування. Так, у багатьох її пунктах передбачено спрямування коштів на інфраструктурні проекти в Донецькій області та в південно-східних регіонах України, водночас на Центр і Захід України майже нічого не передбачено, зазначив він.

Що стосується оцінок експертів, то ряд економістів загалом схвалює Програму, але в деталях вони розходяться. Так, **екс-секретар Кабміну В. Лисицький** каже, що не можна скасовувати пільги по податках у суднобудуванні та авіапромі, незважаючи на забезпечення їх держзамовленнями, бо прибуток від них буде через кілька років, а підвищені податки треба платити тепер.

Президент Украналітцентру О. Охріменко вважає, що для поштовху економіці потрібна грошова емісія близько 50 млрд грн. Побічно вона в Програмі передбачена, що дасть додаткову інфляцію в 3–4 %. Але це далеко не катастрофічний показник. Окремий пункт Держпрограми – розвиток вітчизняної фармацевтики, збільшення частки її продукції на ринку ліків на 10 %. О. Охріменко вважає, що це цілком реально й корисно для економіки.

На думку ж **виконавчого директора Міжнародного фонду Блейзера О. Устенка**, виконання Державної програми активізації економіки сприятливо позначиться на інвестиційному кліматі України. «Я не розумію політиків, які, не читаючи програму, почали її критикувати. Очевидно, що самі розробники Програми не передбачали в ній якогось надпириву, але ряд позитивних

моментів у ній присутній. Мені особливо імпонує врегулювання сфери капітальних вкладень, також непогано поетапно прописано процес поліпшення інвестиційного клімату», – зазначив фінансист.

За його словами, заслуговує на увагу й передбачена активізація процесу імпортозаміщення. «Наскільки я розумію, віддається перевага вітчизняним виробникам дрібної і середньої руки. Що, у свою чергу, стимулюватиме приплив інвестицій у невеликі підприємства. При цьому в Програмі дано чудовий посил – децентралізація бюджетів. Київ буде потроху віддавати повноваження, у тому числі в бюджетних питаннях, регіонам», – наголосив експерт.

О. Устенко також вважає, що документ оптимізує бюджетний процес, адже, складаючи державний кошторис на 2014 р., уряд буде виходити з положень цієї Програми. «Це спростить процес складання держбюджету-2014, чиновники, які будуть писати його, можуть сміливо виходити з цифр і позицій, закладених у Програмі. Головне, що є чіткий програмний документ, а зміни й доповнення до нього можна вносити коли завгодно», – зазначив він.

Водночас О. Устенко наголосив, що кошти для фінансування масштабної програми із невизначеними результатами знайти дуже важко. «Українська економіка скорочується, і внутрішніх джерел для відновлення економічного зростання немає. Могли б допомогти прямі іноземні інвестиції, проте для їх припливу потрібен дещо інший, ніж в Україні, бізнес-клімат. Частина грошей можна було б отримати від МВФ, але, щоб отримати нові кредити, Києву треба буде підвищити комунальні тарифи, із чим, згідно з останніми заявами, категорично не погоджується Президент. Кошти також могли б надійти від експорту, проте за несприятливої зовнішньої кон'юнктури, яка, очевидно, збережеться і в поточному році, цього не варто очікувати», – прогнозує фахівець. «Основне завдання вказаної Програми полягає в тому, що Україна нарешті має відмовитися від експортної орієнтованості. За вдалої реалізації ми також зможемо перенести вагу ключових факторів економічного зростання на внутрішнє споживання та інвестування. У нас є величезні перспективи внутрішнього економічного й соціального розвитку», – вважає *завідувач відділу економічної та соціальної стратегії Національного інституту стратегічних досліджень, президент Центру антикризових досліджень, кандидат економічних наук Я. Жаліло*. При цьому, на його думку, ефективна реалізація Програми сприятиме досягненню економічного зростання до 2014 р. «При певному доопрацюванні цієї Програми ми будемо здійснювати послідовні кроки, спрямовані на активізацію економічного зростання, тобто зможемо відновити економічне зростання і вийти на непогані показники динаміки у 2014 р. Це має відбуватися синхронно з відновленням активності у світовій економіці, від змін в якій ми надто залежимо», – зазначив експерт.

Водночас Я. Жаліло висловив думку, що Державна програма активізації розвитку економіки на 2013–2014 рр. переважана частковими дрібними орієнтирами.

Зі свого боку *старший аналітик Міжнародного центру перспективних досліджень І. Газізулін* зазначає, що наразі невідомо, звідки уряд планує взяти 380 млрд грн на втілення своїх планів щодо стимулювання економіки, не кажучи вже про те, навіщо бюджетним коштом підтримувати приватні компанії: «У бюджеті коштів нема. Навіть на соціальні програми, тим більше на інвестиції. Була дуже масштабна програма підтримки металургії, і вона допомогла металургам у часи, коли попит на їхню продукцію був дуже низьким. Але та програма була дуже критикована нашими торговельними партнерами, і модернізації також не відбулося».

Оглядач видання «Україна Молода», проаналізувавши ухвалену Кабміном Програму, робить висновок, що «уряд готує документи, які значно спрощують і без того неважкий шлях для розкрадання державних мільярдів». Він вважає, що найцікавішим пунктом Програми є намагання влади надати держгарантії на 10 млрд грн підприємствам гірничо-металургійного комплексу. Піти на цей крок треба, на думку уряду, щоб дати роботу 12 % українців, зайнятих у промисловості, а також подолати збитки металургійної галузі, які впродовж минулого року зросли в 3,3 раза – до 13,7 млрд грн. На перший погляд, цілком справедливе рішення, зазначає оглядач. З іншого боку, «металургійна галузь у нас належить вітчизняним олігархам. Держгарантії в цьому випадку означають, що кожен з нас бере на себе зобов'язання за бізнес вітчизняних товстосумів, намагаючись полегшити його й зробити прибутковішим».

Також «Україна Молода» звертає увагу на те, що менше ніж за місяць від часу оприлюднення Програми з її тексту вилучили доволі цікаві пункти. Наприклад, про оптимізацію податкових пільг, що давало змогу залучити до бюджету 6–8 млрд грн. Зникло також обов'язкове декларування доходів усіх без винятку українців – разом з очікуваним ефектом в 1 млрд грн. Відмовилися від підняття ставок митних тарифів. «Відтак із плану дій урядова Програма перетворилася в обтічний документ, єдине практичне значення якого – сприяти корупції», – робить висновок оглядач видання.

Загалом же Державна програма активізації економіки на 2013–2014 рр., на розробку якої в Кабінеті Міністрів пішло три місяці, покликана стати противагою для непростих економічних умов, у яких опинилася Україна. Вона покликана сприяти збільшенню питомої ваги національного товаровиробника в структурі економіки, а також націлена на те, щоб «оживити» ключові галузі – металургію, машинобудування, сільське господарство та IT-галузь за рахунок державних замовлень.

Водночас ряд експертів, які критично оцінюють плани уряду щодо стимулювання зростання української економіки, сумніваються насамперед у його здатності знайти необхідні на здійснення цієї Програми кошти. Вони вважають, що за нинішніх показників розвитку української економіки це є завданням більше ніж складним, якщо здійсненням узагалі.

В об'єктиві - регіон

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Перспективи майбутніх виборів мера столиці

Про вибори міського голови в Києві говорять вже давно, проте дата їх проведення залишається невідомою. Навколо дати виборів мера Києва й Київради виникла юридична колізія, яку можна вирішити тільки політичним шляхом, говорять експерти. Вони нагадують, що після червня 2013 р. будь-які рішення Київради, мера або навіть розпорядження голови КМДА можуть бути визнані нелегітимними.

Як пояснив член ЦВК М. Охендовський, юридично бездоганної дати одночасного проведення виборів мера Києва і Київради не існує. Разом з тим він вважає, що Київрада на майбутніх виборах може бути обрана на п'ять років, а мер столиці – до наступних чергових місцевих виборів. «Питання цілком перейшло в площину політичної доцільності. Вирішити його може лише парламент», – підкреслив представник Центровборчкому.

Він зазначив, що і діюча Київрада, і колишній мер були обрані на позачергових виборах у травні 2008 р. «За нормами тодішньої редакції Конституції депутати міськради обиралися строком на п'ять років, мер – на чотири роки. Тобто термін повноважень для депутатів Київради повинен був закінчитися в 2013 р., для мера – у 2012 р. Однак у 2010 р. було відновлено дію Конституції в редакції 1996 р. Строк повноважень за її положеннями становив чотири роки і для депутатів, і для мерів. У лютому 2011 р. до Конституції були внесені зміни, за якими термін повноважень і депутатів, і мерів становить п'ять років. Але тільки для тих, хто обраний на чергових виборах», – підкреслив М. Охендовський.

За його словами, оскільки у 2012 р. повноваження мера Києва припинилися достроково, наступні мерські вибори, очевидно, повинні бути позачерговими. «Про дострокове припинення повноважень Київської міської ради мова поки, здається, не йде. Якщо ж міськрада відпрацює весь відведений їй Конституцією термін, наступні вибори її депутатів будуть черговими. Що це означає? Це означає, що на наступних виборах депутати Київської міськради будуть обрані на п'ять років, а мер – лише до наступних чергових загальнонаціональних місцевих виборів», – зазначив член ЦВК.

Щодо дати проведення виборів, то, за словами М. Охендовського, існують дві точки зору: 2014 р. або 2015 р. «Проект постанови про проведення їх у 2014 р. був зареєстрований у Верховній Раді. Обґрунтований він тим, що

в момент проведення місцевих виборів у 2010 р. діяла Конституція в редакції 1996 р., відповідно до якої депутати місцевих рад та міські голови обиралися на чотири роки. Внесені в лютому 2011 р. у Конституцію норми про п'ятирічний термін повноважень як депутатів місцевих рад, так і сільських, селищних і міських голів, ретроспективно застосовуватися не можуть», – вважає М. Охендовський.

На його думку, з юридичної точки зору, проведення чергових місцевих виборів у жовтні 2014 р. виглядає незрівнянно привабливіше, ніж у жовтні 2015-го. З політичної – все очевидно. Але вирішувати парламенту.

Разом з тим представник Центрвиборчкому висловив упевненість, що для держави було б краще, щоб терміни проведення всіх без винятку чергових місцевих виборів були синхронізовані.

Голова Київської міської державної адміністрації О. Попов вважає, що вибори варто проводити одночасно – до Київради і мера столиці. «На мою думку, було б правильним провести вибори міського голови разом з виборами Київради – наприкінці весни. А щодо моєї участі, то моя позиція не змінилася. Я і раніше говорив, що морально готовий до виборів у будь-який час», – зазначив О. Попов.

Голова КМДА нагадав, що Київрада ухвалила звернення до парламенту про призначення виборів мера в Києві. «Верховна Рада звернулася до Конституційного Суду за роз'ясненням, якими мають бути вибори – черговими чи позачерговими. Адже Л. Черновецький склав свої повноваження достроково. Тому потрібно дочекатися рішення суду і Верховної Ради», – переконаний О. Попов.

Як відомо, 1 червня 2012 р. київський міський голова Л. Черновецький написав заяву про дострокове складання повноважень. Питання про складання Л. Черновецьким повноважень міського голови було розглянуто на сесії Київської міської ради 12 липня. 19 липня секретар Київської міської ради Г. Герега, яка тимчасово виконує повноваження київського міського голови, звернулася до Верховної Ради з клопотанням про призначення позачергових виборів мера столиці. 1 жовтня Комітет Верховної Ради з питань державного будівництва і самоврядування рекомендував парламенту ухвалити рішення про проведення виборів мера Києва навесні 2013 р.

На думку експертів, представникам влади, зокрема О. Попову, буде важко виграти вибори в Києві. Але це можливо за певних обставин, зокрема якщо опозиція не зможе висунути єдиного кандидата. Щоправда, є й інший варіант. Щоб виграти київські вибори, владі потрібно призначити їх на липень. Про це на прес-конференції заявив політтехнолог Т. Загородній. «Головне завдання для влади – знизити явку виборців. Очікується, що їх буде не більше 50 %. Улітку студенти – потенційний електорат опозиції, зокрема Кличка – роз'їдуться, середній клас буде у відпустках. Найкраща пора – липень», – зазначив він.

На його думку, кандидат, який піде на вибори мера Києва від опозиції, автоматично переможе. Хоча він не виключає, що мобілізаційний потенціал влади значно більший, ніж у опозиційних партій. «Основний суперник влади, В. Кличко, на останніх етапах виборів не зможе мобілізувати свій електорат, який просто може не дійти до дільниці. Згадайте, як у 2008 р. Кличко і його сила протистояли мерові Черновецькому. Тоді вдало організували прийом демобілізації протестної групи. Напередодні виборів на аеродромі “Чайка” провели великий дводенний концерт. І всі молоді люди, які були готові проголосувати за В. Кличка, не пішли на дільниці. Зараз влада буде застосовувати такі ж методи», – вважає Т. Загородній.

Крім того, на думку експерта, влада активно залучатиме ЗМІ та використовуватиме адмінресурс. «Старшу вікову групу легко мобілізувати через соціальні служби чи комунальні підприємства. Якщо кандидат йде від влади, він має визнавати й говорити всім, що він від влади, а не грати в опозиційність. За владою є стала кількість прихильників. Як показали вибори 2012 р., їх 12 %», – зауважив політтехнолог.

Т. Загородній також висловив припущення, що опозиції буде дуже важко домовитись про єдиного кандидата. Тому їх буде досить багато, і вони розпошарать голоси протестного електорату.

Водночас варто нагадати, що вже багато років, хто б не був столичним градоначальником, жителі Києва не були ним задоволені. Незважаючи на це, кандидати на цю посаду є, і у великому асортименті. Не вперше спробувати свої сили в гонці за крісло мера столиці хотіли б В. Горбаль і М. Катеринчук. Про свою готовність йти в столичні градоначальники, «у разі чого», заявили А. Гриценко і О. Ляшко. Не проти участі у виборах П. Порошенко. (Проте ніхто з них поки що не заявляв про те, що буде обов'язково балотуватися на посаду столичного мера).

Лідер партії УДАР В. Кличко вже отримав підтримку інших опозиційних політичних сил. Нещодавно представники опозиції заявили про те, що визначилася з єдиним кандидатом на пост керівника столиці. «На фракції ухвалили рішення беззастережно підтримати В. Кличка на мера Києва», – повідомив народний депутат від «Батьківщини» Л. Ємець 18 лютого. «Ми повинні виграти Київ», – додав лідер фракції «Батьківщина» А. Яценюк.

За його словами, питання про висунення В. Кличка на посаду мера Києва опозиції підказали мажоритарщики. «Це питання стоїть на порядку денному не один рік. Наші мажоритарщики довели до нас позицію людей: люди вимагають мера», – зазначив він.

А. Яценюк упевнений, що В. Кличко – єдиний реальний кандидат, який може виграти ці виборчі перегони.

Як зазначають експерти, визначальним для опозиції щодо кандидатури на посаду мера Києва стало те, що людина, яка так довго прагнула стати мером, має отримати на це шанс. Тим більше що свого часу саме у «Батьківщини»

був негативний досвід щодо висунення свого кандидата. Адже коли одночасно балотувалися О. Турчинов (від «Батьківщини») і В. Кличко, переміг колишній мер Л. Черновецький.

Крім того, рейтинг В. Кличка як імовірного очільника Києва сьогодні значно вищий, ніж у будь-якого представника опозиції, який би заявляв про свої амбіції стати мером. Як інформують ЗМІ, лідер УДАРУ В. Кличко має найвищі шанси перемогти на виборах мера Києва. Про це, зокрема, говорить опитування Центру ім. Разумкова.

У разі висунення В. Кличка єдиним кандидатом від УДАРУ, «Батьківщини» та «Свободи» на виборах мера, за нього проголосували б найбільше киян: 39,8 % усіх респондентів, або 49,0 % тих, хто має намір голосувати на виборах, сказано в прес-релізі соціологів. За О. Попова готові проголосувати 20,9 % усіх опитаних, або 25,9 % тих, хто має намір взяти участь у виборах. Решту кандидатів підтримали б менше респондентів: О. Омельченка – 2,5 % усіх, або 3,1 % тих, хто має намір взяти участь у виборах; В. Пилипишина – 0,6 %, або 0,5 % відповідно; В. Горбала 0,2 % як усіх, так і тих, хто має намір взяти участь у виборах. За іншого кандидата проголосували б 4,3 % усіх, або 4,8 % тих, хто має намір взяти участь у виборах.

Решта респондентів вагалися з відповіддю, проголосували б проти всіх або не брали б участі у голосуванні. Упевнені, що взяли б участь у виборах київського міського голови, якщо б ці вибори відбувалися найближчим часом, дещо менше половини киян (43,4 %). Близько чверті опитаних (28,4 %) відповіли, що швидше за все взяли б участь у виборах.

Рішення «Батьківщини» щодо єдиного кандидата на цю посаду є абсолютно логічним кроком. Однак залишається великим питанням те, чи піде на вибори мера сам В. Кличко. На думку експертів, В. Кличко визначатиметься з цим вже напередодні самих виборів. Якщо нині опозиція дуже швидко оголосить, що є єдиний кандидат – і це В. Кличко, то може так статися, що влада тягнутиме з виборами мера столиці і зробить все можливе, щоби вони відбулися якомога пізніше.

Крім В. Кличка, від опозиції самостійно можуть піти менш значущі кандидати, але, на думку експертів, вони будуть поза конкуренцією. Тим паче якщо буде потужна кампанія, спрямована на те, що є єдиний кандидат від опозиції, а всі решта – це провокатори, які працюють в інтересах влади.

За інформацією ЗМІ, народний депутат П. Порошенко готовий підтримати кандидатуру В. Кличка в мери Києва у разі його висунення єдиним опозиційним кандидатом. При цьому П. Порошенко підтвердив, що серед кандидатів у мери, яких розглядає опозиція, є і його прізвище. «Чи відмовиться Порошенко від цієї позиції, якщо це буде єдиний кандидат від опозиції, якщо опозиція буде ефективно діяти для забезпечення перемоги? Ні, не відмовиться», – підкреслив він.

Оскільки нині в опозиції відбувається процес узгодження кандидатури, депутат визнав некоректним називати прізвища і політичні сили, які ведуть переговори. «Є пропозиції. Я ні до кого не набивався. Опозиція вільна сама визначитися, хто буде оптимальним кандидатом від команди. Якщо В. Кличко буде єдиним кандидатом від опозиції, я його, безумовно, підтримаю. Тобто існує дві позиції: “я прошу підтримати” і “я даю відповідь”. Так от: я даю відповідь», – зазначив П. Порошенко.

За його словами, позитивне рішення забезпечить не просто узгодження єдиного кандидата, а перемогу в Києві. Також ефективні дії після перемоги, які дадуть змогу підняти статус, рейтинг і повагу до опозиції.

В одному зі своїх інтерв'ю П. Порошенко дав зрозуміти, що він усерйоз розглядає можливість балотуватися на пост мера Києва. «У мене є власне бачення системи муніципального управління в країні, і в Києві зокрема. І вона буде презентована», – заявив П. Порошенко.

Він запевнив, що не маж намірів будувати систему під себе. І наочно готовий обговорювати всі законопроекти і можливі варіанти правил гри все-таки після того, як опозиція ухвалить рішення. Його не лякає навіть те, що у разі перевиборів новий мер займатиме своє крісло максимум два роки. П. Порошенко і на це згоден. Але з однією умовою: його посада не повинна бути «декоративною». П. Порошенко визнає за справедливу вимогу опозиції повернутися до «кучмівської схеми» – об'єднанню посад мера і Київської міської державної адміністрації. Він вважає, що мер повинен бути главою виконавчої влади в місті.

У свою чергу депутат від УДАРУ В. Карпунцов заявив, що політсила не ухвалювала рішення щодо підтримки П. Порошенка або іншого «стороннього кандидата» на майбутніх виборах мера Києва.

Лідер партії УДАР В. Кличко заявляє, що представники партії «Батьківщина» не обговорювали з ним питання про кандидатуру на посаду мера Києва. «На цю тему ми ще не розмовляли й ці питання не обговорювали. Не обговорюючи з нами, нас же й оженили», – зауважив В. Кличко.

На його переконання, «у першу чергу, ми повинні з'ясувати й дати відповідь на ключове питання: коли будуть проходити вибори мера. По-друге, за якими правилами це буде. По-третє, повинен бути єдиний кандидат, який переможе представника влади», підкреслив він.

В. Кличко також наголосив, що необхідно обговорити ці питання з іншими політичними опозиційними силами. «Це буде коректно по відношенню один до одного. І це зможе дати нам можливість висунути ту кандидатуру, яка переможе представника влади», – зазначив лідер партії УДАР.

Деякі експерти прогнозують, що В. Кличко не балотуватиметься на виборах мера Києва у 2013 р. Про це, зокрема, заявив політолог Т. Березовець. На його думку, основною причиною відмови В. Кличка від крісла мера стануть його президентські амбіції. «Він балотуватиметься на пост Президента

у 2015 р. Не йти на посаду мера Кличка переконали його найближчі соратники. Вони запевняють, що посада мера з невизначеними повноваженнями може поставити хрест на його президентській кампанії», — заявив Т. Березовець.

За словами політолога, нині в опозиції точиться гостра дискусія, ким замінити В. Кличка, адже 100 % переможної кандидатури немає. Найбільш імовірним кандидатом політолог називає П. Порошенка. «Він успішно закінчив переговори з “Батьківщиною”. Його син став кандидатом від цієї партії до Вінницької облради. Є попереднє погодження з УДАРом, але заминка за “Свободою”», — зауважив експерт.

У партії УДАР нема особливого оптимізму з приводу висунення кандидатом на пост столичного голови В. Кличка. Зокрема, як зазначив народний депутат від фракції УДАР В. Чумак, «я не волів би взагалі коментувати рішення чужої фракції. Напевне, це їхня філософія висунути когось, ні з ким не порадившись. Але мені дуже приємно, що вони сьогодні визнали В. Кличка лідером опозиційного руху в Україні. Я думаю, що такі ж настрої у них будуть і в 2015 р.».

Народний депутат вважає, що «на сьогодні розмова про похід на мерство безперспективна взагалі і зовсім не потрібна. Адже сьогодні мер немає жодних повноважень. Його повноваження настільки врізані, що жоден мер не зможе виконувати ту програму, яку від нього очікують громадяни».

В. Чумак наголосив, що було б розумніше усім трьома фракціям сконцентруватися зовсім на інших питаннях. «Це — повернення Києву реального місцевого самоврядування, повернення функцій, які в нього були, яких він був позбавлений Партією регіонів. Це — повернення бюджету. От на цьому слід концентруватися. А також на тому, на якій законодавчій основі будуть проводитися вибори мера, вибори до Київради. А тоді лише визначатися з кандидатурою. Хоча й вона, безумовно, повинна бути одна від трьох партій», — підкреслив народний депутат.

На питання, чи має намір балотуватися В. Кличко, «ударивець» відповів: «Я не можу відповідати за Віталія Кличка тому, що це повинно бути виключно його рішення. Він абсолютно чітко сказав — прийде час, коли буде визначена законодавча база і тоді буде прийняте рішення. Я думаю, що це рішення буде дуже мудре».

Тим часом у «Батьківщині» наполягають на тому, щоб В. Кличко визначився вже найближчим часом. Якщо ж він не погодиться балотуватися в мери Києва, опозиція пошукає іншого кандидата. Про це заявив народний депутат від фракції «Батьківщина» М. Томенко. «Наша позиція дуже проста: вибори треба провести і якнайшвидше. Бо ситуація є абсурдною — всі терміни для того, щоби обрати мера Києва пройшли», — підкреслив політик.

Разом з тим він зазначив, що три опозиційні фракції чітко вирішили, що спільно визначають характер поведінки: єдиний кандидат на посаду міського голови і максимальна синхронізація виборів у Київраду. «Точно це єдиний

кандидат у мажоритарній частині і ми ще ведемо дискусії – чи одним списком за партійними списками, чи трьома різними списками», – заявив М. Томенко.

Він також зауважив, що визначення кандидатом В. Кличка є цілком логічним. «Виходячи з цієї тези, на фракції обговорювалося питання київських виборів. Ще раз було акцентовано, що загальновідомо: у разі, якщо В. Кличко ухвалює рішення балотуватися, “Батьківщина” однозначно його підтримає, бо це найбільш рейтинговий кандидат і, на нашу думку, має пріоритетне право без будь-яких застережень підтримуватися трьома політичними силами», – переконаний М. Томенко.

За його словами, якщо УДАР ухвалить рішення в якомусь іншому форматі брати участь у київських виборах, наприклад, не висувати В. Кличка, а тільки балотуватися до Верховної Ради, то в такому випадку три політичні сили будуть визначати механізм, який будеється на рейтингу кандидата, його команді, програмі і можливості підтримання трьома політичними силами, і буде висунуто одного кандидата. «Тут ніяких несподіванок немає, все йде по плану. Єдине, я досі не розумію, коли будуть відбуватися вибори і якою буде система організації влади в Києві. Це теж серйозна проблема», – підкреслив народний депутат. У «Свободі» також готові підтримати єдиного кандидата. При цьому представники «Свободи» відзначають, що позиція «Батьківщини» в цьому питанні – «нормальна». «Вони сказали, що, на їхню думку, повинен бути Кличко. Ми говоримо, що у нас є свої кандидати. Є А. Ілленко, який переміг Г. Герегу на виборчому окрузі», – пояснив народний депутат від ВО «Свобода» Ю. Сиротюк. При цьому, за його словами, важливо, щоб кандидат від опозиції був один. Інакше повториться ситуація минулих виборів, коли опозиційні кандидати О. Турчинов і В. Кличко поступилися перемогою провладному Л. Черновецькому. «Якщо ляже карта, то ми готові, щоб наш кандидат був єдиним узгодженим кандидатом від опозиції. І ми підтримаємо будь-якого іншого узгодженого кандидата», – запевнив Ю. Сиротюк.

Тим часом народні депутати від «Батьківщини» і «Свободи», обрані в одномандатних округах Києва, підписали спільну заяву із закликом до лідера партії УДАР В. Кличка визначитися до 1 березня з рішенням про балотування в мери столиці. «Зволікання або відсутність єдності в опозиції можуть призвести до поразки. Тому ми просимо Віталія не зволікати з ухваленням рішення про балотування на посаду мера столиці і підтвердити свою участь у виборах до 1 березня», – ідеться в заяві, розміщеній на офіційному сайті партії «Батьківщина».

Депутати також закликали опозиційні політичні сили, у разі відмови від участі у виборах київського міського голови або відсутності рішення з боку В. Кличка, якнайскоріше висунути іншого узгодженого кандидата на посаду міського голови.

Депутати зазначають, що соціально-економічна ситуація в Києві є критичною, а «управлінська безпорадність влади не дає шансів на її поліпшення».

«У столиці відсутнє самоврядування, повноваження київського міського голови закінчилися ще в 2012 р., а керування містом фактично здійснюється головою Київської міської державної адміністрації – намісником Президента, якого кияни не вибирали і якому не довіряють», – зазначають народні обранці.

Спільну заяву підписали 12 народних депутатів, зокрема Д. Андрієвський, В. Ар'єв, В. Бондаренко, О. Бригінець, Л. Ємець, А. Ілленко, Ю. Левченко, К. Ляпіна, С. Терьохін, О. Черноволенко, В. Яворівській і В. Ярема.

Проте, на думку деяких експертів, В. Кличко не погодиться балотуватися на посаду мера без значних повноважень, а парламентська більшість до виборів не збільшить повноваження столичного голови.

Треба зазначити, що, дійсно, обговорення будь-яких кандидатур на посаду столичного градоначальника сьогодні, коли не відома ні дата можливого головування, ні перспективи розширення повноважень мера, виглядає маніпуляцією. Якщо не відвертою «підставою», враховуючи президентські амбіції В. Кличка. Адже ще перед парламентськими перегонами 2012 р. він заявив, що не має наміру бути мером без повноважень. Деякі ж політологи вважають, що ні перемога, ні поразка в мерській кампанії не принесуть В. Кличку дивідендів на виборах Президента у 2015 р.

Інші експерти, навпаки, вважають, що В. Кличку варто було б поборотися за мерське крісло. На їхню думку, на виборах Президента у В. Кличка не буде шансів. У парламенті він незабаром загубиться, оскільки виступати з трибун і писати законопроекти – це явно не його покликання. Відповідно, посада міського голови Києва – це максимум, чого він може досягти в найближчі роки як політик.

За словами експертів, В. Кличко повинен скористатися цією можливістю. Таку думку, зокрема, висловив директор українського філіалу Інституту країн СНД політолог В. Корнілов. «Проте з урахуванням того, що посада міського голови Києва, як і раніше, є бутафорською, позбавленою всяких повноважень (тому я і не раджу нікому використовувати щодо неї слово “мер”), питання: що В. Кличко після перемоги робити на цій посаді?» – підкреслив політолог.

Загалом же експерти переконані, що хоча опозиція й намагатиметься домогтися розширення повноважень столичного голови, проте це буде дуже важко зробити. Нині ж посада мера з існуючими повноваженнями, коли основні питання вирішує керівник адміністрації, не потрібна практично нікому. Сьогодні столичний міський голова ні на що не впливає, до того ж несе велику відповідальність перед громадськістю. Тому представники влади, у випадку перемоги, можуть об'єднати посаду мера з посадою голови держадміністрації, як це було за часів Л. Кучми (*Дату київських виборів визначить політика, а не закон // <http://gazeta.ua>. – 2013. – 24.02; У ЦВК розповіли, коли відбудуться вибори мера Києва // <http://gazeta.ua>. – 2013. – 16.02; Влада виграє вибори мера столиці, якщо вони пройдуть влітку // <http://gazeta.ua>. – 2013. – 15.01; Соціологи теж сказали, що у Кличка найбільше шансів на мерство //*

<http://www.pravda.com.ua>. – 2013. – 18.02; Кличко каже, що «Батьківщина» його «оженила», навіть не запитавши // <http://www.pravda.com.ua>. – 2013. – 18.02; Кличко не претендуватиме на посаду мера Києва // <http://gazeta.ua>. – 2013. – 31.01; Публічно ставити Кличка в ситуацію, що він повинен відповідати – крок до розколу опозиції // <http://gazeta.ua>. – 2013. – 18.02; Кличко визначиться, чи піде у мери вже напередодні виборів // <http://gazeta.ua>. – 2013. – 19.02; Киевские мажоритарщики просят Кличко не медлить с выборами мэра // <http://podrobnosti.ua>. – 2013. – 21.02; Петр Киевский // <http://podrobnosti.ua>. – 2013. – 18.02; Своєю заявою «Батьківщина» продемонструвала, що вважає Кличка лідером опозиції // <http://gazeta.ua>. – 2013. – 19.02; Опозиція вірить, що якщо візьме Київ, то переможе і на виборах Президента // <http://kiev.pravda.com.ua>. – 2013. – 26.02).

А. Худенко, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Суспільно-політична ситуація в Криму у висвітленні ЗМІ

Уже не один рік тривають дискусії щодо статусу Криму та відносин між автономією і центром. Як відомо, Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України. Зміст автономії Криму визначено у ст. 134–139 Конституції України, якими встановлено досить широкі повноваження Автономної Республіки Крим, а також її відповідних органів.

Проте нинішній статус АРК задовольняє далеко не всіх. Ряд кримських і російських політиків вважають за необхідне розширити повноваження Криму або ж не чіпати той, що є. Зокрема, російський політик К. Затуглін неодноразово заявляв, що Москва стурбована намаганнями деяких політичних сил України перетворити автономний статус Криму в «звичайний регіон» і зволіканням з остаточним визначенням спеціального статусу Севастополя. Ідеться, передусім, про заяви ВО «Свобода» щодо необхідності зміни статусу АРК. Один з пунктів діючої програми ВО «Свобода» передбачає винесення на всеукраїнський референдум питання про зміну статусу Криму з автономного на обласний і скасування спеціального статусу Севастополя.

На думку лідерів «Свободи», одне тільки перетворення Верховної Ради АРК у Кримську обласну раду дає безпосередню річну економію близько 2 млн грн лише на фонді заробітної плати з нарахуваннями голів постійних комісій ВР АРК, які в усіх областях працюють на громадських засадах. «На наше переконання, єдиний порятунок – негайна ліквідація кримської автономії», – зазначає прес-служба політсили.

На думку деяких експертів, висловлена О. Тягнибоком ініціатива «Свободи» про проведення референдуму щодо статусу Автономної Республіки Крим — це завуальований спосіб підтримати активно критикований опозицією новий закон про всеукраїнський референдум. При цьому, за словами експертів, проведення такого референдуму просто не є реальним. Окремо статус Криму виносити на загальне голосування неможливо, та й необхідного для цього великого інтересу в суспільстві таке питання мати не може. Інша справа, що саме формулювання питання може бути змінене на загальнодержавне. І тоді ми будемо мати справу вже не з кримською проблемою, а з ідеєю референдуму щодо державного устрою України, тобто про її можливу федералізацію. І цілком очевидно, що його потенційні результати будуть саме на користь федеральної системи. А значить, референдум може стати основою для подальшої федералізації України.

Деякі експерти припускають, що, можливо, у «свободівців» є прихована домовленість з керівництвом країни про розкручування кампанії з підготовки громадської думки до такого питання. У такому випадку за заявою О. Тягнибока можна побачити й набагато більш серйозні підстави, ніж просто ситуативна підтримка уряду. Ідеологія «Свободи» де їм змогу проявляти в цьому відношенні показує наївність, виражати надію на те, що більшість громадян України підтримає їхні вимоги про скасування автономії. Однак на ділі вони не можуть не розуміти, що громадська думка налаштована інакше, до того ж вона налаштована інакше і в їхній рідній Галичині. Можливість отримати під свій контроль Автономну Республіку Галичину — досить приваблива для них перспектива. З ідеологічної точки зору «свободівцям» незручно самим виступати з такою ініціативою, але ось вимагати протилежного, а потім визнати думку більшості — це інша справа.

Загалом же експерти констатують, що будь-яка спроба розгойдати ситуацію в Криму вкрай небезпечна і може призвести до небажаних для державності України наслідків. Зокрема, у кращому випадку це закінчиться просто посиленням автономії або, на противагу, підвищенням статусу кримськотатарської меншини як основної опори Києва. Але Крим — це потенційно справжня гаряча точка України, а те, що відбувається в ньому, зачіпає інтереси ряду сусідніх і віддалених країн.

Нагомість керівники автономії запевняють, що ні про які зміни статусу Криму не може бути й мови. За їхніми словами, ситуація в Криму поліпшується і цей регіон стає все більш привабливим. Зокрема, голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим А. Могильов заявив, що незмінним пріоритетом у роботі кримської влади є інтенсивний соціально-економічний розвиток регіону. «Я думаю, що зі мною багато хто згоден, що за останні три роки Крим отримав потужний поштовх у розвитку. Президент України В. Янукович приділяє особливу увагу Криму, ми часто обговорюємо пробле-

ми, які виникають перед нами, даються доручення, спрямовані на їх вирішення», – зазначив А. Могильов.

Він також підкреслив, що завдяки підтримці з боку центральної влади за останні роки в Криму підвищилися соціальні стандарти, модернізується і розвивається інфраструктура, реалізуються реформи в усіх провідних галузях. «Нам є що сказати кримчанам. За ці три роки в Криму зроблено більше, ніж за останні десятиліття», – зазначив голова кримського уряду.

На думку кримських політиків, Крим став привабливішим для багатьох громадян, і тому сюди стали переселятися з інших регіонів. Як інформують ЗМІ, у 2012 р. чисельність населення в Криму збільшилася на 2,2 тис. осіб. Зокрема, у містах зростання чисельності населення становило 1 тис. осіб, а в сільській місцевості – 1,2 тис. осіб. Зростання зафіксовано вперше за 18 років. Як повідомило ГУ статистики в АРК, це обумовлено тим, що скорочення населення з природних причин (2,2 тис. осіб) було компенсовано позитивним міграційним сальдо (4,4 тис. осіб). У 10-ти регіонах автономії зареєстровано природний приріст, тобто кількість народжених перебільшила кількість померлих.

Водночас у Криму залишається ще багато проблем. Одна з найактуальніших – розподіл землі. Боротьба за те, щоб узяти в оренду, купити, приватизувати чи іншим чином отримати земельну ділянку в Криму стає дедалі запеклішою. Земля на Південному березі Криму в умовах приватизації та відновлення економіки, розвитку нових галузей господарства стала одним із найдорожчих видів товару. Її комерціалізація і відставання законодавства від цих процесів – головні причини зловживань у сфері землекористування.

Експерти вважають, що саме земельна сфера ось уже кілька років постійно загрожує дестабілізацією обстановки в Криму. Раніше це виглядало як «галявини протесту», потім вилилось у самозахоплення земель у заповідних зонах. У відповідь на незаконні рішення місцевих органів влади, які розподіляють землю часто без урахування громадського інтересу, кримські татари вимагають виділення земель і для репатріантів – на місі Меганом, у Гурзуфі, Ялті, Симеїзі, у багатьох інших місцях. То там, то тут – у Партеніті, Сонячній Долині, Гурзуфі – спалахують «земельні війни». Розділившись за національностями, сторони погрожують владі «створити загони самооборони», формують то «козачі» загони, то загони кримськотатарських «аскерів», «групи громадянського протесту» тощо.

Спеціалісти прогнозують, що напруження в земельній сфері Криму наростатиме ще кілька років.

Загалом «земельні» конфлікти в Криму є досить небезпечними і нерідко призводять до пролиття крові. Зокрема, нещодавне вбивство селищного голови Сімеїзу К. Костенка багато хто пов'язує із земельними питаннями. Глава кримського уряду А. Могильов, прокоментувавши розстріл мера Сімеїза, назвав це вбивство відлунням невирішених земельних проблем на ПБК.

«Упродовж останніх 20-ти років накопичилося дуже багато проблем, пов'язаних із землею. Це неможливо вирішити за рік, два чи три. Напевно, ці проблеми виливаються в такі ось сумні події, — сказав А. Могильов. — Я глибоко переконаний, що там займатимуться органи правоохоронні, вони даватимуть оцінку цим подіям, займатимуться розслідуванням усього цього. Але це проблеми, які накопичилися до цього. Тепер нам потрібно якийсь час, щоб ми поетапно ці проблеми вирішували».

Представники опозиції також вважають, що причина вбивства — земельні проблеми. Убивство мера кримського селища Симеїз К. Костенка пов'язане із розподілом землі між злочинними угрупованнями, заявив в ефірі радіо «Свобода» депутат від УДАРу, генерал-полковник міліції, заступник голови парламентського Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності М. Паламарчук. «Кримська земля — найдорожча. Особливо на Південному березі Криму. Я впевнений, що цей злочин пов'язаний із землею. Хочу сподіватися, що він буде розкритий, але при сьогоднішньому підході, думаю, що навряд», — зазначив він.

У контексті земельного питання ЗМІ інформують, що в Криму розроблено план з виділення земельних ділянок на «галявинах протесту» в Сімферополі й Сімферопольському районі до 2015 р. Згідно з цим планом, протягом поточного року учасникам «галявин протесту» в Сімферополі та Сімферопольському районі будуть підготовлені і видані рішення на більше ніж 6 тис. земельних наділів. Ще близько 3 тис. ділянок заплановано до видачі в першому півріччі наступного року. Найближчим часом план буде винесено на затвердження уряду Криму.

За словами заступника керівника Ради представників кримськотатарського народу при Президентові України В. Абдураїмова, нині всі проблеми, які накопичилися серед кримських татар, вирішуються в рамках трьох відомств — постійної Комісії Верховної Ради АРК з міжнаціональних відносин і проблем депортованих громадян, Республіканського комітету АРК з міжнаціональних відносин і справ депортованих громадян і Ради представників кримськотатарського народу при Президентові України. При цьому до вирішення земельних питань також залучатимуться громадські організації «Себат», яка курирує 75 % «галявин протестів», і «Авдет» — 25 %.

Деякі експерти зазначають, що доказом довіри до влади є результати нещодавніх позачергових виборів. Як повідомила прес-служба Кримської республіканської організації ПР, на позачергових проміжних виборах депутатів сільських і селищних рад, що відбулися нещодавно в Криму, перемогли кандидати від Партії регіонів. Зокрема, згідно з оприлюдненою інформацією, на виборах до Малоріченської сільської ради в с. Рибачому (Велика Алушта), обійшовши трьох суперників, перемогу здобув «регіонал» М. Лисенко. За нього проголосував 71 % виборців, що прийшли на виборчу дільницю.

У с. Сонячногірському (Велика Алушта) за кандидата в депутати сільради від Партії регіонів В. Алфьорова свої голоси віддали 64,1 % виборців, що голосували в окрузі.

На минулих виборах депутатів місцевих рад селищ Молодіжне та Шкільне Сімферопольського району на окремих виборчих округах перемогу також здобули члени Партії регіонів Ю. Іванов та О. Клименчук, яких підтримали відповідно майже 75 % і 80 % виборців, що прийшли на дільниці.

Крім того, на виборах у двох округах селища Штормове Сакського району перемогли «регіонали» Г. Федотова з результатом 52,6 % та О. Затулко – 40,32 % голосів.

На виборах до Яснополянської сільської ради Джанкойського району перемогу отримала представник Партії регіонів М. Рибаківа.

Водночас багато кримських татар невдоволені станом речей і обіцяють знову організувати акції протесту. У меджлісі запевняють, що існує дискримінація кримських татар керівництвом Радміну АРК – кількість чиновників кримського уряду з числа депортованих скорочується. Про це, зокрема, заявив депутат ВР АРК, перший заступник голови меджлісу кримськотатарського народу Р. Чубаров. «Поряд із затасканим твердженням про те, що, мовляв, кримська влада вирішує нагальні соціально-економічні проблеми, не розділяючи кримчан за національною ознакою, з'явилися нові посили, що незважаючи на цю “турботу” позиція окремих кримськотатарських діячів, спрямована на максимальну конфронтацію з органами влади, – деструктивна, оскільки пов'язана із внутрішніми процесами в кримськотатарському національному русі», – зазначив Р. Чубаров.

Він оприлюднив деякі статистичні дані. Так, згідно із цифрами, наведеними депутатом, усього у складі керівництва та апарату Радміну на кінець 2012 р. працював 121 держслужбовець, з них депортованих (окремих даних щодо кримських татар немає) – дві особи (1,65 %). У міністерствах Криму працює 540 держслужбовців, з них депортованих лише 18 осіб (3,3 %). У Республіканському комітеті АРК працює 408 держслужбовців, з них депортованих лише 21 особа (5,14 %). «Будемо продовжувати наполягати на тому, що кримська влада не ділить кримчан за національною ознакою? – зауважив Р. Чубаров. – Або знов заведемо стару платівку про те, що кримська влада набирає кадри за професійним принципом?»

Керівники меджлісу неодноразово заявляли, що виступають проти зачистки неугодних прем'єр-міністру Криму А. Могильову кримськотатарських чиновників. Так, на останньому засіданні кримського парламенту депутати відправили у відставку чергового ставленника меджлісу – голову постійної Комісії з міжнародних відносин і проблем депортованих громадян Р. Лясова і затвердили на цій посаді опозиційного меджлісу Е. Абдураїмова.

Крім того, у меджлісі заявили, що готові вивести на вулиці тисячі кримських татар, якщо влада перешкоджатиме традиційному вшануванню пам'яті

жертв депортації, що відзначається 18 травня. Про це радіо «Свобода» заявив голова меджлісу, народний депутат України М. Джемілев у зв'язку з тим, що напередодні Сімферопольська міська влада відхилила його прохання щодо сприяння меджлісу в проведенні на центральному майдані міста жалобних заходів. М. Джемілев назвав «провокацією влади» відмову чиновників Сімферопольського міськвиконкому погодити запропоновані меджлісом традиційні заходи до Дня жалоби.

За його словами, у меджлісі розцінили це як спробу усунути представницький орган кримських татар від організації жалобних заходів і спровокувати заворушення. «Ми робитимемо те, що робили всі останні 23 роки підряд. А вони, якщо захочуть щось інше, то побачать результат», – зазначив М. Джемілев.

Він також заявив, що влада планує залучити до проведення цих заходів членів Ради представників кримськотатарського народу при Президентові України, які вороже налаштовані до меджлісу та його лідерів, а для демонстрації підтримки цієї структури з боку людей має наміри підвезти з регіонів бюджетників. «Але ж кримські татари теж не мовчатимуть. Прийдуть з п'яти боків колонами, заповнять майдан. А якщо не допустять туди, будуть перекриті дороги, паралізовано рух, щонайменше у Сімферополі, а можливо, це перекинеться і на інші регіони автономії. Дуже небезпечна гра. Вона може призвести до нехороших наслідків. І тому ми звертатимемо увагу міжнародних організацій на цю провокацію», – підкреслив глава меджлісу.

За словами М. Джемілева, нинішній уряд автономії останнім часом проводить жорстку антикримськотатарську політику, що дуже дратує кримських татар, стимулює протестні настрої в їхньому середовищі. «Зараз так загострилася ситуація, що дуже багато людей розлучені через ту політику, що ведеться стосовно кримських татар. Тому настрої людей, очевидно, буде не дуже мирний. Ми, звичайно, намагатимемося, щоб все це було у мирному руслі. Але не слід виключати якоїсь протидії жалобним заходам, якість акції, мирні акції, звичайно, але з вимогами відставки уряду», – наголосив він.

Відповідальність за можливу ескалацію етнополітичної обстановки в Криму М. Джемілев поклав на центральну владу України, а також особисто на керівника уряду автономії А. Могильова.

У відповідь на такі звинувачення А. Могильов заявив, що провокації напередодні Дня депортації кримських татар, про які заявляє меджліс, є «надуманими», інформаційна ситуація довкола цього «нагнітається штучно», а звинувачення з боку «окремих кримськотатарських політичних діячів» на адресу керівництва країни і Криму у «недостатній увазі до відновлення прав депортованих народів, недотриманні прав і свобод громадян – безпідставні».

А. Могильов також зазначив, що керівництво країни і влада автономії завжди відкриті до співпраці і конструктивної спільної роботи з вирішення проблем депортованих народів і очікують такого ж підходу з боку політиків, які представляють громади Криму. За його словами, Сімферопольська

міськрада не забороняла меджлісу проводити траурні заходи, а «Джемілев свідомо дезінформує суспільство».

А. Могильов підкреслив, що мерія запропонувала організаторам проводити заявлену акцію в контексті загальнокримських заходів, які є традиційними для автономії. «Гра, яку затіяв Джемілев, украй небезпечна і може очорнити фінал його політичної кар'єри. Відстоювання виключно особистих інтересів, використовуючи як знаряддя власний народ, – безвідповідально й аморально», – зазначив прем'єр. Він переконаний, що в Криму немає ніяких підстав для дестабілізації ситуації. «Провокації і нагнітання ситуації Джемілевим – ніщо інше як спроба зберегти залишки свого впливу на кримських татар, який він стрімко втрачає», – заявив А. Могильов.

Він переконаний, що позиція окремих кримськотатарських діячів, спрямована на максимальну конфронтацію з органами влади, – деструктивна. «Замість об'єднання зусиль і конструктивного діалогу, ми зустрічаємо відверту брехню, провокаційні заяви і популізм», – підсумував А. Могильов.

Разом з тим, коментуючи заяви лідерів меджлісу щодо дискримінації депортованих, А. Могильов запевнив, що не призначає на посади в Раді міністрів залежності від національності чи політичних уподобань. «За логікою народного депутата, жоден кримський татарин, незважаючи на свою освіту, досвід і професіоналізм, не може претендувати на будь-яку посаду, не погодивши це з меджлісом», – зазначив прем'єр Криму. «Що в такому випадку робити кримським татарам, працюючим у галузях освіти й охорони здоров'я? Їх на сьогодні близько 15 % і 30 % відповідно. Якщо міркувати, як це робить Джемілев, то професійним і кваліфікованим кадрам потрібно звільнитися, оскільки квота перевищена?» – зауважив А. Могильов. За його словами, у реаліях сучасної України подібний підхід, як мінімум, не відповідає європейській практиці дотримання прав і свобод особистості. При цьому необхідно нагадати, що, згідно з дослідженнями Центру ім. Разумкова, рівень довіри кримських татар до меджлісу не перевищує 25 %.

Крім того, за словами А. Могильова, як і раніше, залишається невирішеним питання легітимності меджлісу, оскільки його керівництво ігнорує численні звернення щодо необхідності реєстрації цього органу в установленому законом порядку.

На думку А. Могильова, не можуть не викликати занепокоєння систематичні спроби нагнітання ситуації в Криму з боку окремих політичних діячів у переддень Дня пам'яті жертв депортації кримськотатарського народу. «Практично кожен рік, напередодні жалобних заходів, штучно нагнітається інформаційна ситуація. Окремі кримськотатарські політичні діячі безпідставно звинувачують керівництво країни й Криму, зокрема, у недостатній увазі до відновлення прав депортованих народів, недотриманні прав і свобод громадян», – заявив він.

А. Могильов також заявив, що створюється стійке враження цілеспрямованості такого процесу, щоб на хвилі негативу відвернути увагу кримських

татар від вирішення нагальних проблем, що назріли в кримськотатарському національному русі.

Експерти, оцінюючи ситуацію в Криму, зазначають, що для Криму важливий не так статус, як вирішення болючих для місцевих громад проблем – насамперед земельних і міжнаціональних, які безпосередньо пов'язані з облаштуванням кримських татар, багато з яких після повернення з депортації живуть на межі бідності.

Нещодавно колишній прем'єр-міністр автономії, а тепер депутат Верховної Ради від УДАРу С. Куніцин заявив, що на початку 1990-х років через те, що мало хто звертав увагу на потреби цього народу, мало не спалахнула громадянська війна. «Тоді ми стояли, фактично, на межі громадянської війни. Тим більше що у Чечні війна тривала, і це впливало на кримських татар. Ми великими зусиллями уникли конфлікту», – зазначив він.

На думку експертів, нині ситуація не така гаряча, але також складна: часто виникають сутички на національному чи релігійному ґрунті, а кримські татари, які прагнуть відновлення своєї національної автономії у складі України, заявляють, що влада в останні роки зовсім відвернулася від вирішення їхніх проблем.

С. Куніцин, незважаючи на скептичне ставлення більшості кримських політиків до можливого створення кримськотатарської автономії, вважає, що років через 50 кримські татари «можуть стати більшістю» в регіоні і тоді це питання може серйозно постати перед Україною. «Кримські татари еволюційним шляхом прагнуть до автономії», – сказав він.

За словами експертів, ще однією стороною, яка часто провокувала міжнаціональні сутички, були проросійські активісти, що прагнули об'єднання з Росією. Однак їхній вплив за останні роки практично зійшов нанівець. З цим погоджується й віце-спікер кримського парламенту, член Партії регіонів Г. Іоффе: «На жаль, це було у сучасній історії Криму, але це вже історія. Якщо зараз і є такі політики, то вони – на маргінесі».

На його думку, міжнаціональна ситуація у Криму загалом стабільна. Щодо економіки, то, як зазначають експерти, не зважаючи на те, що, за даними кримського уряду, автономія восени минулого року стала лідером по Україні із залучення капітальних інвестицій (надійшло понад 15 млрд грн), а показник залучення прямих іноземних інвестицій зріс на 15 % – до 1,4 млрд дол., економіка Криму все ще лишається дотаційною. Ситуація з інвестуванням також може незабаром змінитися в гірший бік – у грудні авторитетна служба кредитних рейтингів Standard & Poor's змінила прогноз рейтингів для Криму зі «стабільного» на «негативний». Однак довгостроковий рейтинг був підтверджений на рівні В.

Водночас значна частина фахівців переконана, що у перспективі Крим буде здатен себе забезпечити за рахунок того, що всі повноваження, які сьогодні закріплені у Конституції автономії, виконуватимуться (*«Свобода» хоче змінити статус Криму з автономного на обласний // <http://gazeta.ua>. – 2013. –*

15.02; *А. Могильов: За останні три роки в Криму зроблено більше, ніж за попередні десятиліття* // <http://cr.biznesoblast.com>. – 2013. – 1.03; *Население Крыма выросло более чем на две тысячи человек* // <http://news.allcrimea.net>. – 2013. – 3.03; *Вбивство мера Симеїза пов'язане зі злочинним розподілом землі* // <http://www.radiosvoboda.org>. – 2013. – 27.02; *Москаль расказал еще о двух громких убийствах в Крыму* // <http://crimea.comments.ua>. – 2013. – 26.02; *Убийство крымского мэра Могилев назвал отголосками нерешенных земельных проблем* // <http://crimea.comments.ua>. – 2013. – 28.02; *Меджліс обіцяє відповісти на «провокації влади» протестами* // <http://tyzhden.ua/News>. – 2013. – 28.02; *Могильов переконаний, що татар використовують* // <http://tyzhden.ua>. – 2013. – 28.02; *У Сімеїзі виявили нові земельні махінації* // <http://gazeta.ua>. – 2013. – 1.03; *В Криму разработан план по выделению земельных участков на полях протеста в Симферополе и Симферопольском районе до 2015 г.* // <http://news.allcrimea.net>. – 2013. – 2.03; *На довиборках у Криму перемогли «регіонали»* // <http://www.pravda.com.ua>. – 2013. – 4.03; *Крым погрузился в шальные 90-е* // <http://www.rupor.info>. – 2013. – 1.03; *Меджліс в цифрах показал, как Совмин обижает крымских татар* // <http://crimea.comments.ua>. – 2013. – 1.03).

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Президент України В. Янукович призначив Д. Базіку представником у Науковому комітеті ООН з дії атомної радіації. Про це йдеться в Указі глави держави № 30/2013. Науковий комітет ООН з дії атомної радіації (НКДАР) був заснований відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3 грудня 1955 р. з метою організації збору та оцінки інформації про дію радіоактивного випромінювання на організм людини й навколишнє середовище.

На сьогодні до складу комітету входить 21-на держава (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/68715.html>)). – 2013. – 18.01).

* * *

29 січня в залі засідань вченої ради НТУУ «Київський політехнічний інститут» відбулася церемонія офіційного представлення в Україні проекту Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) «Сприяння адаптації та впровадженню ресурсоефективного та більш чистого виробництва шляхом створення і роботи центру більш чистого виробництва в Україні» і відкриття Центру ресурсоефективного та чистого виробництва. У церемонії взяли участь ректор НТУУ «Київський політехнічний

інститут» академік НАН України М. Згуровський, Надзвичайний і Повноважний Посол Австрійської Республіки в Україні В. Дітріх Хайм, Надзвичайний і Повноважний Посол Швейцарії в Україні К. Шьоненбергер, директор Швейцарського бюро співробітництва в Україні Г. Бельтрані, президент Українського союзу промисловців і підприємців, народний депутат України А. Кінах, директор відділення екологічного менеджменту ЮНІДО Х. Льюенбергер, заступник голови Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України В. Івченко, представники центральних органів виконавчої влади, промислових підприємств України, викладачі й дослідники КПІ.

Проект ЮНІДО «Сприяння адаптації та впровадженню ресурсоефективного та більш чистого виробництва шляхом створення і роботи центру більш чистого виробництва в Україні» започатковано у 2012 р. за фінансової підтримки урядів Швейцарської Конфедерації і Республіки Австрія. Він розрахований на п'ять років, до роботи за його програмами вже долучилися 20 компаній Вінницької, Запорізької і Київської областей, які представляють найрізноманітніші галузі промисловості. Реалізацію проекту забезпечуватиме Центр ресурсоефективного та чистого виробництва, засновниками якого виступили КПІ, Науковий парк «Київська політехніка» та Український союз промисловців і підприємців.

«Створення Центру ресурсоефективного та чистого виробництва має величезне значення не лише для КПІ, а й для України загалом, – наголосив, виступаючи на церемонії відкриття, ректор КПІ М. Згуровський. – Адже він відіграватиме велику роль у справі модернізації її промисловості та побудови сучасної конкурентоспроможної економіки».

Це випливає із завдань, які ставляться перед центром: він має сприяти підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств шляхом зниження втрат матеріальних й енергетичних ресурсів у виробничих процесах і зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище. Тож, як зазначив директор відділення екологічного менеджменту ЮНІДО Х. Льюенбергер, перед тим, як урочисто оголосити про офіційне відкриття центру, проект ЮНІДО з ресурсоефективного й чистого виробництва торує Україні шлях у напрямі «зелених» і ресурсощадних технологій (*Національний технічний університет України «КПІ»* (<http://kpi.ua/13-01-29>). – 2013. – 29.01).

* * *

Делегація Київського національного університету імені Тараса Шевченка (КНУ) відвідала 11 січня 2013 р. Посольство Королівства Норвегії з метою обговорення програми співробітництва в галузі культури, освіти, науково-технічній та інноваційній сферах.

Надзвичайний і Повноважний Посол Королівства Норвегії в Україні Йон Елведал Фредріксен висловив свою високу повагу і вдячність за сприяння

розвитку програм освіти й науково-технічного співробітництва між університетами Норвегії та України, організацію міжнародної конференції «Україна в Європі – Європа в Україні», що була присвячена 20-річчю встановлення дипломатичних відносин між Україною і Королівством Норвегії і проведена в університеті.

Під час зустрічі обговорювалися питання співробітництва університету з Торговою палатою Норвегії в Україні, що дасть змогу розвивати зв'язки з промисловими підприємствами Норвегії і бізнесом. Також сторони обговорили започаткування міжнародної літньої школи, гармонізації програм навчання і спільних дипломів, організацію спільних семінарів і міжнародних конференцій за участі норвежських, російських та українських університетів, створення центру в Київському національному університеті (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/68637.html>)). – 2013. – 15.01).

* * *

Студентка Національного гірничого університету перемогла на міжнародному «Бізнес-тижні» в Парижі.

Вона вигадала найбільш затребуваного в домашньому господарстві робота. А. Руденко, яка навчається на IV курсі економічного інституту НГУ, була в складі однієї з дев'яти інтернаціональних команд-учасників освітнього проєкту, започаткованого провідними ВНЗ Євросоюзу 10 років тому. Цього разу темою зустрічі стало просунення на світовому ринку побутової робототехніки. Команда А. Руденко запропонувала створити робота-освіжувача та заправника постілі.

У проєкті брали участь ще дві студентки економічного інституту НГУ, які міркували над продажем інших роботів-домогосподарів. Ідеї учасників «Бізнес-тижня» можуть бути в нагоді конструкторам, але головна мета проєкту полягає в тренуванні маркетингових навичок у студентів. Наступну бізнес-гру планується провести у квітні в Дніпропетровську на базі НГУ. Її темою буде менеджмент курортних міст (*Телеканал «9 канал»* (<http://9-channel.com/studentka-natsionalnogo-girnichogo-universitetu-peremogla-namizhnarodnomu-biznes-tizhni-v-parizhi-komentar-00028587.html>)). – 2013. – 15.01).

* * *

Студентів Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя (ТДТУ) запрошують на навчання за обміном у Таллінському технологічному університеті (Естонія) в рамках двосторонньої угоди з ТНТУ, а також програми «Еразмус». Кінцевий термін подачі документів – 15 травня 2013 р.

Керівництво Таллінського технологічного університету вирішило, що магістерські програми за інженерними й технологічними спеціальностями

у 2013/2014 навчальному році будуть безкоштовними (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/68903.html>), – 2013. – 29.01).

Астрономічна наука

Теорія циклічності функціонування зірок, яку створив чернігівський фізик А. Іванов, дає йому змогу підбирати ключик до багатьох таємниць Космосу. Нові дослідження вченого пролили світло й на циклічні загрози, які деякі прогнозисти пов'язують із небезпечним космічним сусідством.

На початку листопада минулого року газета «Вашингтон пост» розмістила на своїх шпальтах повідомлення американських учених Дж. Фазулло і К. Тренберта з Національного центру досліджень атмосферних явищ у Колорадо про те, що процес потепління незворотний. Наприкінці XXI ст. середня температура в атмосфері Землі зросте на 4,5 градуса за Цельсієм. Вони спостерігали за атмосферою Землі близько десяти років. Результати їхніх спостережень спростувати неможливо. Але про це написано в вищезгаданих наукових статтях українського дослідника. Його теорія повністю підтверджується практичними дослідженнями американських учених.

Збільшення кількості й потужності викидів гарячої речовини з надр Сонця супроводжується зростанням частоти магнітних бур на Землі. Через десятки років вони стануть дуже потужними. Після кожної з таких стихій доведеться ремонтувати земну систему електропостачання. Але вже й нині така небезпека існує.

Сучасна астрофізична наука не володіє теорією циклічності функціонування зірок і галактик. Така необізнаність призводить до того, що всі результати астрономічних спостережень, які добуті за допомогою унікальних і точних приладів, спотворюються під час їх трактування.

Згідно з теорією циклічності функціонування зірок і галактик А. Іванова, масивні планети не можуть утворюватися на дуже значній відстані від зірки. Якщо мати на увазі Сонце, то йдеться про орбіти Плутона й Седни. Крім того, у молодих галактиках, якою є наша, не може бути й блукаючих планет. Особливо це стосується зоряних систем, які розташовані на околицях галактик. Планета Нібіру – черговий міф, який породжено нерозумінням механізмів функціонування Всесвіту (*Іванов А. Космічне сусідство / Бесіду вела Л. Салімонович // Україна молода* (<http://www.umoloda.kiev.ua/number/2208/220/78595/>), – 2013. – 17.01).

* * *

В Астрономічній обсерваторії Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбулося відкриття ВІРГО-центру (віртуальна

рентгенівська й гамма-обсерваторія), завдяки якому науковці університетської обсерваторії матимуть можливість опрацьовувати спостереження космічних телескопів у широкому діапазоні електромагнітного спектра – від радіо- до гамма-діапазону. У відкритті центру взяли участь проректор з наукової роботи професор С. Вижва, президент Української астрономічної асоціації академік Я. Яцків, голова Наукової ради з проблеми «Астрономія» Відділення фізики і астрономії НАН України академік В. Шульга, співробітники Астрономічної обсерваторії і Головної астрономічної обсерваторії НАН України.

Сучасні астрофізичні дослідження дають важливу інформацію про роль фундаментальних взаємодій в еволюції і формуванні спостережуваної великомасштабної структури Всесвіту, про властивості баріонного (звичайна матерія) і небаріонних (темна матерія і темна енергія) компонентів Всесвіту. Співробітники обсерваторії мають значний досвід використання цих космічних місій для дослідження проблем релятивістської астрофізики, гравітації і космології. За їхньої ініціативи створено Віртуальну рентгенівську й гамма-обсерваторію (VIRGO.UA – спільна з ІТФ і ГАО НАН України, створена за швейцарським грантом SCOPES) з філіями на фізичному факультеті університету в ІТФ та ГАО НАН України, де забезпечено доступ науковців і студентської молоді до оригінальних даних спостережень діючих космічних апаратів. Останнім часом VIRGO.UA на фізичному факультеті (який значною мірою обслуговується співробітниками АО) перевантажена й не забезпечує наукових потреб обсерваторії. Зауважимо, що початково планувалося створити філію VIRGO.UA також на базі обсерваторії, але відсутність швидкої лінії зв'язку й сучасного комп'ютерного обладнання унеможливила це.

У грудні 2012 р. за кошти НДЧ було придбано комп'ютерне обладнання для створення VIRGO-обсерваторії та астрономічне монтування, яке дає змогу створити телескоп з швидким і точним наведенням для наземного супроводу космічних місій. Також у 2012 р. на обсерваторію було прокладено оптоволоконну лінію для сучасного інтернет-зв'язку. Це дало можливість відкрити давно заплановану філію VIRGO.UA, яку назвали VIRGO-центр. Науковим керівником центру є провідний науковий співробітник відділу астрофізики, доктор фіз.-мат. Наук Б. Гнатик, а адміністратором – інженер I категорії В. Маслюк.

У 2012 р. співробітники обсерваторії стали співучасниками двох міжнародних космічних проектів – «ГАММА-400» (космічна місія гамма-діапазону, яка включена до Державної космічної програми України на 2013–2017 рр.) і «Ломоносов» (космічна місія за ініціативи Московського державного університету для детектування космічних променів надвисоких енергій). Обидва наукові проекти реалізуються в рамках міжнародного співробітництва: «ГАММА-400» за угодою між Державним космічним агентством України і Федеральним космічним агентством Росії; «Ломоносов» – у рамках науково-го співробітництва між Київським національним університетом імені Тараса

Шевченка, Московським державним університетом ім. М. Ломоносова й Об'єднаним інститутом ядерних досліджень (Дубна).

У рамках цих проектів передбачається отримання оригінального спостережного матеріалу, який буде використано для вирішення пріоритетних наукових завдань (*Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України* (<http://www.mon.gov.ua>). – 2013. – 30.01).

Здобутки української археології

Крымскому республиканскому учреждению «Черноморский центр подводных исследований» вручили флаг Национальной комиссии Украины по делам ЮНЕСКО в рамках открытия выставки «Из глубины веков».

Как отметил генеральный директор Национального института стратегических исследований при Президенте Украины А. Ермолаев, теперь международная общественность будет в курсе исследований центра. «Каждое открытие в области археологии, связанное с открытием новых имен, автоматически становится и мировым наследием», – сказал он.

Деятельность КРУ «Черноморский центр подводных исследований» направлена на изучение и сохранение исторических и культурных памятников, которые находятся на дне Черного моря. Помимо этого, особое внимание в работе центра уделяется музеефикации находок для привлечения в Крым туристов (*Совет министров Автономной Республики Крым* (<http://www.ark.gov.ua>). – 2013. – 18.01).

* * *

В Центральном музее Тавриды открылась выставка на тему: «Из глубины веков». Наиболее ценными экспонатами ученые считают документы, поднятые со дна Черного моря.

По словам директора КРУ «Черноморский центр подводных исследований» С. Воронова, это первый случай, когда официальная наука получила для исследования большой объем документов, многими из которых не располагает даже Центральный военно-морской архив РФ.

Исследователям пришлось изобрести собственную технологию по работе с найденными документами. «Нам не удалось использовать опыт коллег-археологов Средиземного и Эгейского морей, поскольку по химическому составу Черное море существенно отличается», – добавил С. Воронов. Всего с корабля подняли порядка 8000 документов, но на сегодняшний день могут экспонироваться только 30 %. Над остальными еще идет работа. В дальнейшем плоды работы ученых планируется экспонировать в Крымском морском музее, который будет создан в Феодосии и Судаке (*Совет министров Автономной*

Республики Крым (<http://www.ark.gov.ua/blog/2013/01/18/v-krymu-vpervye-podnyali-knigi-so-dna-chernogo-morya>). – 2013. – 18.01).

Інноваційні розробки та технології

19-летняя девушка из Ивано-Франковска изобрела прибор, который не только отслеживает утечку газа, но ещё может экстренно сообщать об этом на мобильный телефон. Н. Юрчак рассказала, что газосигнализатор изобрела из-за огромного количества трагических происшествий на Украине, которые связаны с утечкой газа. При обнаружении утечки газа сигнал передается на телефон не только хозяина помещения, но и в пожарную службу. Длина прибора составляет 20 см, ширина – 10 см, а высота – 15 см. Кроме того, прибор никуда не нужно крепить, поскольку он определяет наличие газа в воздухе, передает [Sockraina.com](http://sockraina.com).

Составляющими газосигнализатора стали трансформатор, транзистор, конденсатор, диоды, батарейка, динамик, реле. Кроме того, для функционирования прибора понадобился сам мобильный телефон, пробирики с электролитом и мини-компрессор (*Гуляй-Поле (<http://www.politua.su/news/26034.html>). – 2013. – 31.01).*

* * *

На кафедрі кореляційної оптики інженерно-технічного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича винайшли оптичний пінцет. Цей прилад може стати проривом не тільки в медицині, а й в інших галузях науки. Зокрема, винахід дає змогу маніпулювати частинками розміром від 20 тисячних міліметра і менше. За словами професора інженерно-технічного факультету І. Мохуня, подібний прилад за кордоном коштував би близько півмільйона доларів.

Над розробкою оптичного пінцета працювали понад п'ять років, проте чи працюватиме прилад на користь українців, поки що невідомо (*Від і До (<http://vidido.ua>). – 2013. – 31.01).*

Новітні технології для харчової промисловості

Забезпечення безпечності та якості харчової продукції потребує поширення впровадження систем контролю якості, зокрема НАССР, на підприємствах харчової промисловості. Це, у свою чергу, забезпечить конкурентоспроможність вітчизняної продукції не лише на внутрішньому ринку, а й на ринках ЄС і США.

Боротьба за безпеку та якість харчової продукції відбувається в усьому світі. У тому числі й основні торговельні партнери України – країни СНД і країни Європи – ставлять обов'язкову умову роботи й організації системи НАССР і слідкують за переміщенням готової продукції.

Міністерство аграрної політики та продовольства України сьогодні здійснює системну роботу із забезпечення якості й безпечності харчових продуктів. Зокрема, міністерство має намір використати наявні в Україні наукові установи, зокрема ДНУ «УкрНДІспиртбіопрод», який має стати головною організацією з упровадження і сертифікації систем керування якістю, систем екологічного керування, систем керування безпечністю і гігієною праці, систем керування безпечністю харчових продуктів у сфері сільського господарства та продовольства.

Вивчається також можливість налагодження співпраці з провідними світовими компаніями, що мають багаторічний досвід надання технічних послуг і сертифікації продукції та систем менеджменту.

Важливо нагадати, що впровадження Системи аналізу небезпечних чинників і критичних точок контролю (НАССР) та інших систем забезпечує конкурентоспроможність підприємства-виробника харчової продукції і допомагає підприємцям зробити їхній бізнес більш успішним. Це підвищує ефективність харчового виробництва та економить витрати. НАССР також називають вхідним квитком на міжнародні ринки, працювати на яких престижно і вигідно. Крім того, упровадження НАССР сприяє залученню інвестицій і зростанню вартості підприємств. Уже сьогодні чимало українських підприємств, що відповідають вимогам системи НАССР, присутні на ринках країн ЄС і СНД.

На сьогодні НАССР або аналогічні їй системи забезпечення безпеки під час виробництва харчових продуктів запроваджено на 709-ти підприємствах, у стадії впровадження – 54, розробки – 138 (*Урядовий портал органів виконавчої влади* (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2013. – 21.01).

Біотехнології

Під час робочої поїздки до Новомиргородського району голова Кіровоградської облдержадміністрації А. Ніколаєнко ознайомився з роботою цеху з виготовлення паливних брикетів КП «Новомиргородський новобуд».

Як повідомив директор підприємства О. Добровольський, потужність виробництва становить від 300 до 350 кг паливних брикетів за 1 год. Керівник КП поінформував голову ОДА, що основними споживачами паливних брикетів на території району є, насамперед, соціальні заклади – дитячі садки, школи, ФАПи, а також сільські ради, адже у Новомиргородському районі всю бюджетну сферу вже переведено на альтернативне тепло. «Це дає істотну економію», – зазначив голова Новомиргородської РДА О. Ковтун. Головною пе-

ревагою зазначеної лінії є те, що вона здатна переробляти широкий спектр сировини – солому, очерет, тирсу, відходи зерновиробництва.

А. Ніколаєнко зазначив, що європейський досвід, зокрема країн Східної Європи, вказує, що саме впровадження таких невеличких пелетних цехів, на зразок цеху з виготовлення паливних брикетів «Новобуд», демонструє найбільший економічний ефект. Такі лінії не потребують великих коштів, їх можна встановлювати в кожному населеному пункті, що дасть можливість забезпечувати об'єкти значно дешевшими, ніж імпортований газ або вугілля, альтернативними видами палива – паливними брикетами й пелетами (*Кіровоградська обласна державна адміністрація* (<http://kr-admin.gov.ua/start.php?q=News1/Ua/2013/18011302.html>). – 2013. – 18.01).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

В рамках совместного проекта «Систем Кэпитал Менеджмент» (СКМ), Министерства образования и науки, молодежи и спорта, Конфедерации работодателей Украины по разработке профессиональных стандартов и новейших отраслевых стандартов образования состоялось рабочее совещание по вопросам разработки отраслевых стандартов высшего образования по направлению «Журналистика и информация».

В совещании приняли участие Ю. Коровайченко, директор департамента высшего образования Министерства образования и науки, молодежи и спорта, Е. Осинкина, старший эксперт аналитического центра «БЭСТ», С. Мельник, директор Института социально-трудовых отношений Министерства социальной политики Украины, другие представители рабочей группы по разработке новейших отраслевых стандартов высшего образования.

Во время совещания обсуждались результаты работы по разработке стандартов высшего образования по направлению, план дальнейшей работы. По результатам заседания предложено внедрить специализации на уровне подготовки бакалавра «журналист мультимедийных изданий», организовать обучение разработчиков отраслевых стандартов по разработке модулей и квалификаций.

Кроме того, предложено провести встречу с представителями работодателей для согласования разработанных в рамках проекта профессиональных стандартов «журналист мультимедийных изданий средств массовой информации» и «редактор мультимедийных изданий средств массовой информации» (*Новый мост* (http://most-dnepr.info/news/society/v_ukraine_razrabatyvajut_standarty_vysshego_obrazovaniya.htm). – 2013. – 17.01).

* * *

Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова является лидером высшего педагогического образования, учебно-воспитательной и научно-методической работы в Украине. Основанный в 1834 г. педагогический университет в последующие годы сохранил и усилил исторический опыт подготовки учителей, продолжил и развернул педагогические достижения ученых, работавших на ниве педагогического образования. Их традиции успешно продолжают сегодня профессорами университета.

На сегодняшний день в Национальном педагогическом университете им. М. П. Драгоманова обучается более 30 тыс. студентов со всей Украины и разных стран мира. Университет ведет подготовку кадров по 106-ти специальностям. В его структуре – 20 институтов, 105 кафедр, работают 1500 преподавателей, среди которых 42 преподавателя являются действительными членами и членами-корреспондентами различных академий наук, 232 – докторами наук, профессорами и 625 – кандидатами наук, доцентами. Более 50 сотрудников – заслуженные работники образования, науки и техники, других отраслей народного хозяйства, 12 народных и семь заслуженных артистов Украины.

В университете сложилась и действует целенаправленная и достаточно эффективная система воспитательной работы, которая способствует повышению уровня сознательности студентов, развитию их духовности и культуры, определению гражданской позиции. Ректорат, деканаты, отдел воспитательной работы, кафедры, профессорско-преподавательский состав, наставники академических групп стремятся сформировать у студентов гражданское сознание, воспитать честность, справедливость, достоинство, милосердие, патриотизм, трудолюбие, высокую нравственность, общую культуру и культуру поведения и общения (*ИМИДЖ ИНЕТ (<http://www.ukrgold.net>). – 2013. – 22.01*).

* * *

15 січня 2013 р. проведено навчально-практичний семінар на тему: «“Індекс інклюзії” як інструмент розбудови інклюзії у загальноосвітньому навчальному закладі». У заході взяли участь понад 50 фахівців інститутів післядипломної педагогічної освіти, які займаються питання інклюзивної освіти. Також до участі були запрошені представники громадських організацій: Національної асамблеї інвалідів України, МФО «Відродження», ВГО «Крок за кроком» та ін.

Метою семінару стало ознайомлення учасників з практичним застосуванням «Індексу інклюзії» для проведення внутрішнього моніторингу загальноосвітніх навчальних закладів, з метою вивчення створення необхідних умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами; складання програми розвитку навчального закладу. За результатами семінару учасники отримали

методичну літературу для поширення практики «Індексу інклюзії» в регіонах (*Прес-служба Міністерства освіти і науки, молоді та спорту* (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245965961&cat_id=244277212)). – 2013. – 16.01).

* * *

Об'єднання Львівського національного аграрного університету і Львівського національного університету ветмедичини та біотехнологій ім. С. Гжицького дасть можливість створити в регіоні потужний центр аграрної освіти європейського зразка. Про це йшлося на робочій нараді під головуванням заступника міністра аграрної політики та продовольства України М. Чужмира, ректорів цих ВНЗ, профільних департаментів агрополітики, керівництва ДУ «Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності ВНЗ “Агроосвіта”».

На базі Львівського національного аграрного університету відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 січня 2013 р. № 10 «Про реорганізацію Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького» буде створено єдиний потужний освітній центр аграрного спрямування.

М. Чужмир наголосив, що Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій буде продовжувати свою діяльність як відокремлений структурний підрозділ у складі Львівського НАУ, збереже за собою назву та всі напрями підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері ветеринарної медицини й біотехнологій.

Учасники наради дійшли згоди в тому, що таким чином буде збережено й статус ветеринарного університету як знаного та авторитетного навчального закладу з 200-річною історією, його славетні освітянські традиції. Ректор цього університету продовжить свою роботу як потужний керівник новоствореного структурного підрозділу, якого підтримує і студентський актив, і викладацький колектив. Студенти продовжать навчання в реорганізованому навчальному закладі.

Статус Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій як відокремленого структурного підрозділу Львівського НАУ дасть можливість ВНЗ продовжити роботу за розпочатими наразі міжнародними проектами. Зокрема, цей університет зможе виконати свої зобов'язання щодо виграного гранта на встановлення навчального обладнання для ветеринарної клініки.

Учасники наради також наголосили, що в умовах певного дефіциту висококваліфікованих кадрів для агросектору після реорганізації об'єднаний навчальний заклад продовжить підготовку молодих кадрів з урахуванням світових тенденцій розвитку й технологій вирішення кадрових питань, які б відображали сучасний рівень управлінської науки, практики, вимоги демократичного

суспільства, потреби й можливості входження України до цивілізаційного ядра високорозвинутих країн. Адже від якості кадрового потенціалу країни залежить рівень виробництва сільськогосподарської продукції, її конкурентоспроможності та визнання на світовому ринку (*Міністерство аграрної політики та продовольства України* (<http://minagro.gov.ua/uk/node/3820>). – 2013. – 22.01).

* * *

У Вінницькому педуніверситеті відкрили нову спеціальність. Студенти матимуть можливість одержати подвійну спеціалізацію: педагогічну й інженерну в галузі комп'ютерних технологій. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського у 2013/2014 навчальному році вперше здійснює набір студентів з напрямку підготовки «Професійна освіта. Комп'ютерні технології в управлінні та навчанні», освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр, кваліфікація фахівця – педагог професійного навчання в галузі комп'ютерних технологій.

Під час навчання студенти одержують подвійну спеціалізацію: педагогічну й інженерну в галузі комп'ютерних технологій, що дає можливість працювати викладачем та інженером (*ВІННИЦЯ.info* (<http://www.vinnitsa.info>). – 2013. – 28.01).

* * *

В 2013 г. в Днепропетровской области начнется реализация первого в Украине проекта Study in Dnipropetrovsk Region («Учитесь в Днепропетровском регионе»), который позволит привлечь иностранных студентов к обучению в вузах региона.

Такою задачу поставил глава Днепропетровской облгосадминистрации Д. Колесников во время совещания с советом ректоров. «В этом году мы должны начать создание совершенно нового проекта Study in Dnipropetrovsk Region. Он будет направлен на промоушен регионального высшего образования в мире. Такие программы уже имеют французы, поляки, немцы. Я поручаю директору департамента образования и науки А. Демчику изучить лучший европейский опыт подобных проектов и разработать свою концепцию проекта Study in Dnipropetrovsk Region», – сказал Д. Колесников.

Он отметил, что в 2013 г. в Днепропетровской области стартует новый проект в области высшего образования – «Повышение привлекательности высшего образования региона». Его цель – привлечение большего количества студентов из других регионов и стран в региональные вузы. В рамках этого проекта будет создан портал высшего образования региона, который будет доступен читателям как минимум на четырёх языках (украинский, русский, английский, французский). Он объединит уже фактически имеющиеся сайты вузов Днепропетровщины (*34 канал* (<http://34.ua/news/society/educa>

tion/15464-v-dnepropetrovske-budut-obuchat-studentov-inostrancev.html). – 2013. – 4.02).

Охрана здоров'я

На базе Белгородской областной станции переливания крови будет создан региональный центр развития клеточных технологий. Межвузовский договор о сотрудничестве подписали и. о. ректора БелГУ О. Полухин и директор Харьковского института проблем криобиологии и криомедицины А. Гольцев.

Белгородские ученые и украинские медики договорились объединить усилия в образовательной, научно-исследовательской и лечебно-диагностической сферах для решения приоритетных проблем развития современной медицины. Стороны договорились по целому ряду научно-исследовательских направлений: участие в проведении экспериментов по изучению жизнеспособности клеток и тканей, исследование влияния криовоздействия на опухолевые клетки, подготовка публикаций в специализированных изданиях международного уровня. Предполагается создание на базе НИУ «БелГУ» и Института криобиологии и криомедицины криобанка генетического материала редких и исчезающих видов животных и растений, а также ценных пород сельскохозяйственных животных и рыб и др.

В ходе состоявшегося после подписания соглашения круглого стола стороны обсудили такие вопросы, как проведение совместных молекулярно-генетических исследований заболеваний человека, разработка криотехнологий, направленных на повышение качества жизни пожилых людей, внедрение инноваций в области криобиологии и криомедицины в отоларингологию. Экспериментальное обоснование и клиническое подтверждение возможностей криотерапии будет осуществляться на клинических кафедрах медицинского факультета БелГУ, расположенных в крупных лечебных учреждениях Белгорода.

«На базе областной станции переливания крови мы планируем создать в этом году региональный центр развития клеточных технологий, где будут применяться разработки белгородских и украинских ученых. По сути, мы приблизимся к лечению тех пациентов и болезней, которые до последнего времени считались у нас неизлечимыми. Если раньше, например, говорили, что нервные клетки не восстанавливаются, то сейчас последними исследованиями медицинской науки это утверждение опровергнуто: сегодня искусственно созданные клетки уже способны передавать нервные импульсы. А в перспективе можно будет создавать даже искусственные органы», – отметил главный врач областной клинической больницы С. Иоасафа, зав. кафедрой хирургических болезней № 2 медицинского факультета НИУ «БелГУ» В. Куликовский (*REGNUM* (<http://www.regnum.ru/news/1614497.html>)). – 2013. – 18.01).

* * *

Луганская область является одним из научных центров развития пчеловодства в Украине. Так, единственный в Украине Учебно-научно-производственный центр пчеловодства (УНПЦ) действует на базе Луганского национального аграрного университета. Как рассказал его руководитель, председатель Ассоциации пчеловодов Луганской области и один из ведущих преподавателей ЛНАУ А. Папченко, в вузе создана кафедра, которая непосредственно занимается проблемами пчеловодства и Учебно-научно-производственный центр пчеловодства.

На территории хозяйства действует две пасеки (200 тыс. пчелиных семей). При этом одна из них – единственная в Украине племенная пасека по репродукции украинской степной породы пчел.

По словам А. Папченко, помимо изучения и разведения пчел, здесь производится более 1 т меда в год, а также маточное молочко и другие биопрепараты на пчелиной основе, используемые в медицине.

В ближайшее время на базе УНПЦ пчеловодства планируется открыть апитерапевтический кабинет, где профессиональные врачи будут вести прием людей и заниматься их оздоровлением с использованием апипродуктов (биопрепаратов на пчелиной основе). «Сегодня мы активно готовимся к ответственному и очень престижному мероприятию – 43-му Международному конгрессу пчеловодов “Апимондии”», – заявил А. Папченко.

Конгресс состоится осенью 2013 г. в Украине, в нем планируют принять участие более 100 стран мира. Часть мероприятий конгресса пройдет в Луганске, в том числе международная конференция, участие в которой планирует принять президент Международной федерации пчеловодческих ассоциаций «Апимондия» Ж. Ратия. «Это огромное достижение. Наша область попала в мировую элиту пчеловодства, и теперь весь мир сможет узнать о наших достижениях», – заявил А. Папченко (*Наша газета* (<http://nashagazeta.net>). – 2013. – 23.01).

* * *

Криворожский межобластной центр медицинской генетики и пренатальной диагностики, возглавляемый кандидатом медицинских наук, вице-президентом Украинской ассоциации пренатальной медицины Н. Веропотвеляном, по праву считается ведущим медицинским учреждением, которое занимается медицинской генетикой.

За 2012 г. в центре профессиональную помощь получили 25 тыс. пациентов. Стационарно обследовано свыше 600 беременных женщин, 95 % из которых с помощью специалистов удалось сберечь беременность и благополучно родить.

Медики учреждения занимаются ранним выявлением патологий, что позволяет на первичных стадиях применить необходимое лечение и сохранить

здоров'я як дітям, так і їх матерям. Многі генетическіе обстеження являються унікальними для України і виконуються тільки в Кривому Роге, по цьому і неувидливо, що в центр їздять люди почти со всіх областей нашої країни.

Сотрудники Криворожского межобластного центра медицинской генетики и пренатальной диагностики не останавливаются на достигнутом. Главный врач учреждения Н. Веропотвелян постоянно принимает участие во всевозможных тематических международных конференциях и делится своими знаниями с отечественными медиками. Для обмена опытом между специалистами-генетиками устраиваются онлайн-конференции, на которых обсуждаются актуальные проблемы и направления развития этой сферы медицины.

Криворожские врачи способны делать такие сложные процедуры, как внутриутробное переливание крови плода, выявление у еще пока не рожденного ребенка глухоты, болезни Дауна и других патологий. Только за первый месяц 2013 г. медики центра выявили 140 генетических нарушений и пороков развития плода.

Специалисты центра готовы проводить и более сложные обследования и операции, но в этом их останавливает отсутствие необходимой дорогостоящей аппаратуры (*ИА «Кривбасс On-Line»* (<http://krnews.ua/content/view/27721/87>). – 2013. – 28.01).

Наука і влада

Науковці закликають народних депутатів від Львівщини підтримати прийняття у Верховній Раді закону про збереження ґрунтів і підвищення їх родючості. Про це під час круглого столу на тему: «Стан ґрунтів Львівської області та заходи їх поліпшення» у Львівській ОДА повідомив професор кафедри ґрунтознавства та географії ґрунтів ЛНУ ім. І. Франка С. Позняк.

За його словами, науковці розробили проект закону про збереження родючості ґрунтів і подали його на розгляд минулого скликання ВР України, однак він не був підтриманий. Законопроект про охорону ґрунтів і збереження їх родючості знову подано на розгляд Верховної Ради.

Крім того, як зазначив С. Позняк, на рівні Львівщини мала би бути прийнята комплексна програма освоєння деградованих ґрунтів, підвищення їх родючості, створено науково-консультаційний центр щодо використання ґрунтів.

Також С. Позняк поінформував про наміри науковців відкрити у Львові музей ґрунтознавства й провести міжнародну конференцію на тему збереження родючості ґрунтів у вересні 2013 р. (*Західна інформаційна корпорація* (<http://zik.ua/ua/news/2013/01/31/391377>)).

* * *

Відбулося засідання колегії Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України під головуванням першого заступника голови Держінформнауки Б. Гриньова. Під час засідання були розглянуті результати виконання у 2012 р. державних цільових науково-технічних програм «Впровадження і застосування грид-технологій на 2009–2013 роки», «Нанотехнології та наноматеріали на 2010–2014 роки», «Розроблення новітніх технологій створення вітчизняних лікарських засобів для забезпечення охорони здоров'я людини та задоволення потреб ветеринарної медицини на 2011–2015 роки».

Науково-технічні роботи з виконання програми впровадження і застосування грид-технологій минулого року були спрямовані на розробку спеціалізованого гридівського програмного забезпечення. Розроблено пакети прикладних програм, які є безкоштовними для всіх сертифікованих членів українського гриду. Ці програми дають змогу розв'язувати задачі квантової хімії, тепло- й масообміну, гідродинаміки, а також виконувати віддалене моделювання різних за фізичною природою об'єктів і процесів. Крім того, модернізовано шість опорних вузлів української грид-системи і 12 вузлів установ НАН України – у підсумку пропускна спроможність каналів зросла до 10 Гбіт/с. Підвищення пропускної спроможності оптоволоконних каналів зв'язку є необхідним для інтеграції вітчизняних і закордонних вузлів відповідно до вимог європейської мережі GEANT-3.

Реалізація Державної цільової науково-технічної програми «Нанотехнології та наноматеріали» відбувалася за двома напрямками – «Наноматеріали» і «Наноелектроніка та нанофотоніка». У межах цих напрямів були розроблені технологічні рішення щодо підвищення функціональних властивостей зварних з'єднань, розроблені дослідно-промислові технології виготовлення нанодисперсних люмінесцентних матеріалів, створена промислова база виготовлення світлодіодів білого спектра випромінювання, розроблена тонкоплівкова рулонна нанотехнологія виготовлення сонячних перетворювачів енергії на основі кремнію та багато іншого. Головною метою цієї Програми є розвиток промислово-технологічної інфраструктури для наноіндустрії.

У 2012 р. в рамках Програми «Розроблення новітніх технологій створення вітчизняних лікарських засобів для забезпечення охорони здоров'я людини та задоволення потреб ветеринарної медицини на 2011–2015 роки» було створено перший сучасний комплекс здійснення первинного віртуального й біологічного скринінгу хімічних органічних сполук з потужністю на рівні 100 000 сполук на місяць і перший в Україні лабораторний модуль для дизайну та застосування мікрочіпів у молекулярно-біологічній діагностиці. Завдяки проведенню скринінгу виявлено ряд сполук, які є низькотоксичними й при цьому активно впливають на інфекції, пов'язані з опіковими ураженнями шкіри, ацидозом тканин і певними онкологічними процесами. У свою чергу,

біологічний модуль для дизайну та застосування мікрочіпів дасть можливість перейти до цілеспрямованої діагностики та терапії захворювань. Його також можна використовувати для прогнозування перебігу онкологічних захворювань і визначення мікробіологічних збудників найпоширеніших хвороб.

Розробка технології одержання люмінесцентних матеріалів теж має на меті впровадження нових діагностичних методів. У рамках програми в ДНУ НТК «Інститут монокристалів» розроблено вітчизняні технології одержання флуоресцентних барвників $Su3$, $Su5$ та $Su7$, необхідних для створення сучасних діагностичних систем. Це дає змогу не тільки замінити імпортні матеріали на більш дешеві вітчизняні, а й забезпечити їх поставку в надзвичайно короткий термін (один-два дні).

У рамках Програми також проводяться дослідження зі створення методик люмінесцентного мічення біологічних наноконтейнерів для адресної доставки ліків в організмі людини та нової тест-системи для оцінки ступеню злоякісності пухлин на основі моноклональних антитіл IPO-38 (*Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України* (<http://www.dknii.gov.ua>). – 2013. – 25.01).

До уваги держслужбовця

В. Радченко, голов. бібліограф, Ю. Левченко, мол. наук. співроб., В. Шкаріна, мол. наук. співроб.

Антикризове управління

Список літератури з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2011–2012)

(Продовження)

Монографії, збірники, автореферати дисертацій, дисертації

21. Остапенко Л. С. Розвиток механізму антикризового управління на машинобудівних підприємствах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Остапенко Людмила Сергіївна ; Сум. держ. ун-т. – Суми, 2012. – 21 с. : табл., рис.
РА387396

22. Плахотнік О. О. Ефективні механізми проактивного антикризового управління підприємствами : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 /

Плахотнік Олександр Олегович ; ДВНЗ «Приаз. держ. техн. ун-т». – Маріуполь, 2011. – 19 с. : рис., табл.

РА382891

23. Побоча К. П. Управління кредитним портфелем комерційного банку в системі антикризового регулювання : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / Побоча Катерина Павлівна ; Держ. податк. служба України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2012. – 20 с. : рис., табл.

РА387459

24. Ребрик Ю. С. Антикризове управління ліквідністю банку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / Ребрик Юлія Сергіївна ; Держ. вищ. навч. закл. «Укр. акад. банк. справи Нац. банку України». – Суми, 2012. – 20 с. : рис., табл.

РА388980

25. Стратегія антикризового управління і економічного зростання національного виробництва : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 22–23 берез. 2012 р., Україна, м. Чернівці / Буков. держ. фін.-екон. ун-т [та ін.] ; [редкол.: Баланюк І. Ф. та ін.]. – Тернопіль : Астон, 2012. – 203 с. : рис.

ВА755352

26. Топій І. І. Розвиток антикризового управління на підприємствах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Топій Ірина Ігорівна ; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Львів, 2012. – 25 с. : рис., табл.

РА391207

27. Чимирич С. В. Адаптивне антикризове управління фінансовими ресурсами торговельних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спе. 08.00.08 / Чимирич Станіслав Васильович ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2012. – 18 с. : рис., табл.

РА388487

28. Чимирич С. В. Адаптивне антикризове управління фінансовими ресурсами торговельних підприємств : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / Чимирич Станіслав Васильович ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2012. – 290 арк. : рис., табл.

ДС128842

29. Шевченко В. В. Управління антикризовими перетвореннями підприємств цукрової промисловості : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец.

08.00.04 / Шевченко Валентина Василівна ; Одес. нац. екон. ун-т. – Одеса, 2012. – 19 с. : рис.

РА390770

30. Шпачук В. В. Державне антикризове управління банківською системою: теорія, методологія, практика / В. В. Шпачук. – К. : Акад. муніцип. упр., 2012. – 302 с. : рис., табл.

ВА752081

31. Шпачук В. В. Державне управління банківською системою: антикризовий аспект : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / Шпачук Віталій Васильович ; Акад. муніцип. упр. – К., 2012. – 36 с.

РА394678

32. Юрченко О. Ю. Моделювання процесів антикризового управління підприємством : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.11 / Юрченко Олександр Юрійович ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2011. – 20 с. : рис., табл.

РА381947

Статті зі збірників, періодичних видань

33. Абрамова І. Методика аналізу та оцінки ефективності соціально-економічного розвитку регіону / І. Абрамова // Екон. аналіз. – 2012. – Вип. 10, ч. 1. – С. 46–49.

Ж70845

34. Адонін С. Теоретичні підходи до побудови системи антикризового управління підприємством / С. Адонін // Екон. аналіз. – 2011. – Вип. 8, ч. 2. – С. 19–22.

Ж70845

35. Антонюк О. О. Антикризовий моніторинг: принципи та механізм проведення / О. О. Антонюк // Екон. простір. – 2011. – № 48/1. – С. 190–196.

Ж73447

36. Бабій І. В. Оцінка конкурентного потенціалу в механізмі антикризового управління машинобудівними підприємствами / І. В. Бабій // Вісн. Хмельницьк. нац. ун-ту. Економічні науки. – 2011. – № 5, т. 2. – С. 143–146.

Ж69410

37. Бабій І. В. Структурна модель організаційно-економічного механізму реструктуризації в антикризовому управлінні підприємством / І. В. Бабій // Моделювання регіональної економіки. – 2011. – № 2. – С. 342–355.

Ж73811

38. Богачева А. В. Особенности применения принципов управленческого учета как антикризисные мероприятия для промышленных предприятий Украины / А. В. Богачева // Экономика и упр. – 2012. – № 1. – С. 36–38.

Ж15706

39. Бондарчук Н. В. Концепція державної політики розвитку інноваційного потенціалу регіонів на основі антикризового управління / Н. В. Бондарчук // Наук. вісн. акад. муніцип. упр. Серія : Управління. – 2011. – Вип. 2. – С. 68–74.

Ж72914/Упр.

40. Бондарчук Н. В. Напрями вдосконалення механізмів державної політики розвитку інноваційного потенціалу регіонів в контексті антикризового управління / Н. В. Бондарчук // Наук. вісн. акад. муніцип. упр. Серія : Управління. – 2011. – Вип. 1. – С. 89–95.

Ж72914/Упр.

41. Бучко І. Є. Антикризове управління у банківській сфері / І. Є. Бучко // Вісн. Львів. комерц. акад. Серія економічна. – 2011. – Вип. 38. – С. 265–268.

Ж69765/Ек.

42. Вейцев С. В. Визначення пріоритетних напрямів програми антикризового управління на підприємствах вугільновидобувної промисловості в Україні / С. В. Вейцев // Управління розв. – 2012. – № 12. – С. 173–175.

Ж71955

43. Вергун В. А. Ідеологічна спрямованість антикризових стратегій міжнародних компаній / В. А. Вергун // Стратегія розв. України (економіка, соціологія, право). – 2011. – № 4, т. 1. – С. 43–47.

Ж25031

44. Виноградня В. М. Антикризове фінансове управління підприємством в сучасних умовах / В. М. Виноградня // Екон. вісн. ун-ту / ДВНЗ «Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди». – 2012. – № 19/1. – С. 135–138.

Ж73720

45. Власов В. Д. Роль конвергенції та реструктуризації підприємств у процесі антикризового управління / В. Д. Власов // Вісн. екон. науки України. – 2012. – № 1. – С. 40–41.

Ж72493

(Далі буде)

Підп. до друку 14.03.2013.

Формат 60x84/16. Друк офс. Ум. друк. арк. 5,35.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3